

AZ AMNESTY

INTERNATIONAL

2015/16-OS JELENTÉSE

**AZ EMBERI JOGOK
HELYZETE A VILÁGBAN**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

AMNESTY INTERNATIONAL

Az Amnesty International egy több mint hétmillió embert magába tömörítő globális mozgalom, amely egy olyan világért kampányol, ahol az emberi jogok mindenkire egyaránt vonatkoznak. Célunk, hogy minden ember élvezhesse az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és más nemzetközi emberi jogi nyilatkozatokban meghatározott alapvető jogokat.

Az Amnesty International küldetése a kutatás a globális emberi jogi helyzetről, a mobilizálás és a súlyos emberi (polgári, politikai, szociális, kulturális és gazdasági) jogi jogsértések megelőzéséért és felszámolásáért való küzdelem. A véleménynyilvánítás és a gyülekezés szabadságától, a testi és mentális integritás jogáig, a diszkriminációtól való védelem jogától a lakhatáshoz való jogig – ezek a jogok mind oszthatatlanok.

Az Amnesty Internationalt elsősorban a tagok finanszírozzák, emellett nyilvános adományokból tartja fenn magát. Nem kérünk és nem is fogadunk el egy ország kormányától sem anyagi támogatást annak fejében, hogy emberi jogi jogsértésekkel kapcsolatban vizsgálatokat folytassunk, illetve, hogy e jogsértések ellen kampányoljunk. Egy gazdasági érdekektől és kormányoktól független, politikailag és vallásilag semleges szervezet vagyunk. Az Amnesty International egy demokratikus mozgalom, melynek főbb döntéseit az országos szervezetek képviselői hozzák meg a Nemzetközi Tanács két évente megtartott ülésein. További részletek a honlapunkon találhatóak.

Fordítók: Ranschburg Zoltán, Hidas Zsófia, Varga-Vörös Nóra, Gugyella Edina, Balogh Gergely, Tajti Zoltán, Nyulászi Magdolna, Fodor Timea.

Lektor: Poncsák Réka

Először kiadva 2016-ban
Peter Benenson House, 1 Easton
Street, London WC1X 0DW

Egyesült Királyság

© Amnesty International 2016

Index: POL 10/2552/2016

ISBN: 978-0-86210-492-4

E könyv szerepel a British Library
katalógusában.

Eredeti nyelv: angol

Kivéve, ahol másként nincs
említve, a tartalom ebben a
dokumentumban Creative
Commons-licenz alatt
engedélyezett.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Több információért kérjük
látogassa meg az engedélyekkel
foglalkozó szekciónkat a
weboldalunkon:

www.amnesty.org

amnesty.org

Ez a jelentés az Amnesty
International 2015-ben végzett
munkáját és az év eseményeivel
kapcsolatos felvetéseit
tartalmazza. Amennyiben egyes
országok vagy területek nem
szerepelnek a jelentésben, az
nem jelenti, hogy az adott
területeken nem történtek az
Amnesty International
érdeklődését felkeltő emberi jogi
jogsértések ez évben. Ugyanígy,
az országokról szóló bejegyzések
hosszúsága nem tükrözi az
Amnesty International
érdeklődésének mértékét az adott
ország emberi jogi helyzete iránt.

AZ AMNESTY

INTERNATIONAL

2015/16-OS

JELENTÉSE

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE A VILÁGBAN

TARTALOM

2015/16-OS JELENTÉS

RÖVIDÍTÉSEK	vii
BEVEZETÉS	ix
ELŐSZÓ	12
AFRIKA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS	17
AMERIKAI KONTINENS – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS	26
ÁZSIA ÉS A CSENDES-ÓCEÁNI TÉRSÉG – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS	35
EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS	44
KÖZEL-KELET ÉS ÉSZAK-AFRIKA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS	53
MAGYARORSZÁG	64
AUSZTRIA	66
HORVÁTORSZÁG	68
ROMÁNIA	69
SZERBIA	71
SZLOVÁKIA	75
SZLOVÉNIA	77
UKRAJNA	78

RÖVIDÍTÉSEK

ASEAN

Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége

AU

Afrikai Unió

CEDAW

Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről

CEDAW COMMITTEE

A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó Bizottság

CERD

ENSZ Faji Diszkrimináció Felszámolásnak Bizottsága

CERD COMMITTEE

ENSZ Faji Megkülönböztetés Elleni Bizottsága

ECOWAS

Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége

EU

Európai Unió

EUROPEAN COMMITTEE FOR THE PREVENTION OF TORTURE

Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság

EMBERI JOGOK EURÓPAI EGYEZMÉNYE

Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről

ICC

Nemzetközi Büntetőbíróság

ICCPR

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

ICESCR

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

ICRC

Nemzetközi Vöröskereszt

ILO

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet

ICCPEP

Egyezmény a személyek erőszakos körülmények közötti eltűnése elleni védelméről

LMBTI

leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális

NATO

Észak-atlanti Szerződés Szervezete

NGO

nem kormányzati szervezet, civil szervezet

OAS

Amerikai Államok Szervezete

OSCE

Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet

UK

Egyesült Királyság

UN

Egyesült Nemzetek Szervezete

ENSZ KÍNZÁS ELLENI EGYEZMÉNYE

Egyezmény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés ellen

ENSZ MENEKÜLTÜGYI EGYEZMÉNY

A Menekültek Helyzetéhez Kapcsolódó Egyezmény

**EN SZ SZÓLÁS- ÉS
VÉLEMÉNYSZABADSÁGGAL FOGLALKOZÓ
KÜLÖNMEGBÍZOTTJA**

ENSZ Emberi Jogi Főbiztosságának a véleménynyilvánítás szabadságának elősegítéséért és védelméért felelős különmegbízottja

**ENSZ RASSZIZMUSSAL FOGLALKOZÓ
KÜLÖNMEGBÍZOTTJA**

ENSZ rasszizmussal, megkülönböztetéssel, idegengyűlölettel és ehhez kapcsolódó intoleranciával foglalkozó különmegbízottja

**ENSZ KÍNZÁSSAL FOGLALKOZÓ
KÜLÖNMEGBÍZOTTJA**

ENSZ kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel foglalkozó különmegbízottja

**ENSZ NŐK ELLENI ERŐSZAKKAL
FOGLALKOZÓ KÜLÖNMEGBÍZOTTJA**

ENSZ nők elleni erőszakkal, annak okaival és következményeivel foglalkozó különmegbízottja

**EGYESÜLT NEMZETEK MENEKÜLTÜGYI
FŐBIZTOSÁNAK HIVATALA**

Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága

UNICEF

Egyesült Nemzetek Nemzetközi Gyermek gyorssegélyalapja

UPR

Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat

USA

Amerikai Egyesült Államok

WHO

Egészségügyi Világszervezet

BEVEZETÉS

Az Amnesty International 2015/16-os jelentése az emberi jogok 2015-ös helyzetét dokumentálja a világban.

Az előszó, az öt regionális áttekintés, valamint – az angol nyelvű jelentésben – 160 országra és területre kiterjedő áttekintés sokak szenvedéséről tanúskodik, legyen az konfliktus, kitelepítés, diszkrimináció vagy elnyomás eredménye. A jelentés ezen felül rámutat arra is, hogy az emberi jogi mozgalomnak mekkora ereje van, és az emberi jogok megóvásában és biztosításában tett előrelépést is áttekinti.

Bár mindent elkövettünk annak érdekében, hogy az információk helytállóak legyenek, ezek megváltoztatásának jogát fenntartjuk.

AZ AMNESTY

INTERNATIONAL

2015/16-OS

JELENTÉSE

ELŐSZÓ ÉS REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉSEK

ELŐSZÓ

„A tény az, hogy nap mint nap tengernyi új válsághelyzettel szembesülünk a világban, anélkül, hogy a korábbi problémák közül akár egy is megoldódna, ami a konfliktusok lezárásához – nem is beszélve a megelőzésükhöz – szükséges erőforrások és a politikai elkötelezettség hiányát igazolja. Ezek eredményeképp ijesztő kiszámíthatatlanság és büntetlenség uralkodik a világban.”

António Guterres, az ENSZ menekültügyi főbiztosa

Az elmúlt év eseményei próbára tették a nemzetközi rendszert, amelyről kiderült, hogy nem rendelkezik a válságok és tömeges menekülthullámok kezeléséhez szükséges befogadóképességgel. A menedékkérők és belső menekültek száma rekordméretet öltött: a második világháború óta világszerte nem volt ennyi menekült. Ez részben a továbbra is fennálló szír fegyveres konfliktus következménye. Az ország lakosságának több mint fele kényszerült lakóhelye vagy az

országa elhagyására. Egyelőre a konfliktus feloldására tett kísérletek sikertelenek voltak, csupán a fennálló globális és regionális ellentétek meglétére mutattak rá.

A válság súlyossága a menekültválság kezelésére létrehozott multilaterális kezdeményezések

(többek között az ENSZ regionális reagálási terve) szorosabb összefogást eredményezett Egyiptom, Irak, Jordánia, Libanon és Törökország együttműködésével. Európában, Kanadában és az USA-ban a közvéleményt sokkolták a vízbe fúlt szír kisfiú, Ajlan Kurdi holttestéről készült borzalmas képek. Az országok kormányai kénytelenek voltak reagálni a közfelháborodásra, és a menekültek befogadását, illetve a válság megoldását szorgalmazó kezdeményezéseket indítani.

Hatalmas hiányosságok voltak azonban az egyes országok válságra és konfliktusra adott reakcióiban, mind a Szíriával szomszédos területeken, mind a nyugati térségben. Noha néhány régióbeli ország nagy számban fogadott be szír menekülteket, mind a közel-keleti és észak-afrikai térségben, mind a térségen kívül több kormány elzárkózott attól, hogy a helyzet kívánalmainak megfelelően az eddigieknél nagyobb számban fogadjon be menekülteket. Továbbra is egyenlőtlen a teher- és munkamegosztás az országok között, a helyzet gyors súlyosbodásával pedig egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy az elérhető erőforrások nem elegendőek a válság kezelésére. Mindeközben egyes országok kormányai jogsértő módon próbálják a menekülő egyéneket és családjaikat távol tartani: a menedékkérők kriminalizálásával, kitoloncolásával, kiszorításával, más területekre való visszaküldésével, illetve egyéb állami intézkedésekkel, amelyek a gyakorlatban a menekültügyi eljáráshoz való hozzáférés megtagadását jelentik.

A menekültválság kezelése nem az egyetlen, a szír konfliktushoz kapcsolódó emberi jogi probléma. A háború több olyan súlyos kérdést vetett fel a nemzetközi emberi és humanitárius jog alkalmazását illetően, melyek megoldását az Amnesty International

már több éve szorgalmazza.

A szír konfliktus eggyé vált a veszélynek kitett számtalan civil védelmének elmulasztásával, illetve a felelős intézmények sorozatos nemzetközi szabálysértéseivel.

Noha reméljük, hogy a jelenlegi erőfeszítések meghozzák a békét Szíriában, a háború eseményei az évek során rámutattak arra, hogy a büntetlenség szempontjából milyen következményei vannak annak, ha az ENSZ Biztonsági Tanácsának öt állandó tagja arra használja fel a vétőjogát, hogy gátat vessen a háborús bűnök és emberiség elleni büntettek megakadályozására és azok orvoslására irányuló törekvéseknek, illetve, hogy hátráltassa a már elkövetett bűnök kapcsán az elkövetők felelősségre vonását. Az emberi jogok katasztrofális helyzete Szíriában rámutatott arra, hogy a civilek védelme nincs megfelelő módon biztosítva a fegyveres konfliktusok során. A szír válság szörnyűségei és a magát Iszlám Államnak nevező fegyveres csoport véres akciói arra világítottak rá, hogy a térségben évek óta folyó felelőtlen fegyverkereskedelemnek milyen halálos következményei vannak a civil lakosságra nézve. A konfliktus során arra is fény derült, hogy sok ország kormánya nincs komolyan elkötelezve a menekültek védelme iránt. Az érintett országok „határvédelemről” és a „menekültválság kezeléséről” vitatkoztak, ahelyett, hogy megpróbálták volna hatékonyan fellépni, amikor emberek tömegeinek élete forgott kockán.

Emblematikus szerepe ellenére a szír polgárháború csak egy a sok konfliktus közül, amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy a belső menekültek (IDP) és migránsok száma a világban rekordmértékűre öltött. Továbbra is folytatódott a fegyveres konfliktusok Afganisztánban, Irakban, Líbiában, Pakisztánban és Jemenben. Több országból ezek kényszerültek menekülni az Iszlám Állam civileket nem kímélő terrorja elől. Burundiban, Kamerunban, a Közép-afrikai Köztársaságban, északkelet-Nigériában, Szomáliában és Dél-Szudánban állami és nem állami szereplők súlyos jogsértéseket és visszaéléseket követtek el. Többek között

civilek és civil létesítmények elleni támadások is előfordultak a térségben. Az események hatására emberek tömegei hagyták el otthonukat, és kerestek menedéket máshol. Az Izraelben és az elfoglalt palesztin területeken, illetve Ukrajnában a továbbra is zajló konfliktusok további civil áldozatokat követeltek, az érintett felek egyike sem tartotta magát a nemzetközi emberi jog és humanitárius jog által előírt szabályokhoz. Az amerikai térségben egyfelől pozitív fejleményekről számolhatunk be: az évtizedek óta tartó kolumbiai konfliktus kezelésében jelentős előrelépések történtek (noha komoly esély van arra, hogy a bűnösöket egy politikai alku eredményeként nem vonják felelősségre). Másfelől azonban a több országban (többek között Brazíliában, Mexikóban és Venezuelában) eluralkodó erőszak súlyos veszélyt jelent az emberi jogokra és intézményekre.

A sors fintora, hogy pont az ENSZ megalakulásának 70. évfordulóján jutott a nemzetközi helyzet erre a mélypontra. Létrejötték a szervezet a nemzetek együttműködését szorgalmazta „az elkövetkező nemzedékek megóvásáért a háború szörnyűségeitől” és „az emberi alapjogokba vetett hit visszaállítása” érdekében. Ennek kapcsán felmerül az egyszerű, ám nyomasztó kérdés, hogy a hetven éve létrehozott nemzetközi jogi és intézményrendszer alkalmas-e ellátni az emberi jogok védelmének sürgető feladatát.

Az 1977-es éves jelentésben az Amnesty International üdvözölte az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának első ülését, megjegyezvén, hogy az esemény egy „az ENSZ olyan területeken tett előrelépései közül, amelyek fontosak az Amnesty International által képviselt emberi jogok szempontjából”. Ehhez társultak további előrelépések, például a kínzás elleni küzdelem területén. Az évek során az Amnesty International munkája nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a világ felismerje a nemzetközi emberi jogi és humanitárius jogi rendszer melletti elkötelezettség fontosságát. Sajnos azonban e

jogrendszer hiányosságai a jelenlegi válság fényében nyilvánvalóbbak, mint valaha.

A jelentésben tárgyalt emberi jogi problémák közül két átfogó jelenséget emelnénk ki, amelyek egymással szorosan összefüggenek. Az első az, hogy a nemzetközi rendszer nem volt képes helytállni a múlt év eseményei okozta nehézségekkel és kihívásokkal szemben. Rá kellett jönnünk, hogy a emberi jogokat védeni szolgáló nemzetközi rendszer több szinten is hiányosságokkal küzd és maga is védelemre szorul.

2015 során több tényező is fenyegette az emberi jogi védelmi mechanizmusok működését. Afrikában és az amerikai térségben belső tényezők veszélyeztették az emberi jogi jogvédelemről és a számon kérhetőségről gondoskodó mechanizmusok működését. Emellett több afrikai kormány megpróbálta hátráltatni a Nemzetközi Büntetőbírósággal való együttműködést, arra hivatkozva, hogy gondoskodnak az afrikai jogi intézményrendszer hatékonyabbá tételéről, holott továbbra sem biztosították a helyi és regionális igazságszolgáltatási rendszerek megfelelő működését. A Közel-Kelet és Észak-Afrika fejlesztés alatt álló intézményrendszerei még hagynak kívánnivalót maguk után emberi jogi szempontból. Ázsia újdonsült rendszere továbbra sem működik eredményesen. Mindeközben az európai rendszernek több problémával is meg kellett küzdenie az év folyamán: egyfelől az a veszély fenyegette, hogy több állam támogatását is elveszítheti, másfelől az igazságszolgáltatás előrehaladását hátráltatja, hogy tengernyi feldolgozatlan emberi jogi és elszámoltathatósági ügy vizsgálata továbbra is függőben van.

A multilaterális megállapodások, mint az ENSZ menekültügyi egyezménye, illetve az ENSZ Kínzás elleni egyezménye és a tengeren veszélybe került emberek védelmét szabályozó mechanizmusok és irányelvek nem bizonyultak elegendőnek a humanitárius katasztrófák megelőzéséhez vagy megfékezéséhez, a civilek emberi jogainak védelmének biztosításához és az atrocitásokért felelős személyek

elszámoltatásához.

A bejrúti, bamakói, yolai, tuniszi, párizsi és másutt elkövetett barbár támadások felvetették a kérdést, hogy a nemzetközi emberi jog milyen szerepet játszhat a nem állami szereplők (különösen fegyveres erőszakcsoportok) által jelentett veszélyek elhárításában.

Az Amnesty International a nemzetközi emberi jogi rendszer védelme mellett újabb elköteleződésre szólít fel. Ahhoz, hogy ez a rendszer képes legyen feladata ellátására, az államoknak gondoskodniuk kell magának a rendszernek a védelméről.

Ez többek között a következő dolgokat kell, hogy magában foglalja: az ENSZ Biztonsági Tanács tagjainak tartózkodniuk kell vétőjoguk gyakorlásától tömeges atrocitások esetén; az emberi jogok hatékony érvényesítését a nemzetközi emberi jog összes intézményében; a nemzetközi humanitárius jog tiszteletben tartását; az emberi jogi rendszerek működését aláásó cselekedetektől való tartózkodást, beleértve az ellenük indított támadásokat és a támogatás megtagadását e rendszerektől és végül a regionális emberi jogi rendszerek összehangolását a nemzetközi rendszer univerzális normáival.

Az elmúlt évet jellemző második átfogó motívum szorosan kapcsolódik az elsőhöz. 2015 válságos eseményei sok esetben az egyéni szabadságjogok állami elnyomására vezethetők vissza. Az eltérő vélemények brutális állami elfojtása és az egyének megfosztása az őket megillető, méltósággal teli élettől, mely során jogaik tiszteletben lennének tartva, gyakran vált ki dühöt és okoz későbbi konfliktusokat.

Vegyük például a májusi Andamán-tengeren bekövetkezett válságot, amelynek során több ezer menekült és migráns rekedt a tengeren víz és élelem nélkül, vagy az emberek földhöz és megélhetéshez való jogát védőket, akiket megöltek vagy erőszakosan eltűntettek Latin-Amerikában vagy a Karib-térségben: ezekben és más esetekben az eltérő vélemények brutális elnyomása és az emberek alapjogainak (többek között gazdasági, szociális és kulturális jogainak)

megtagadása és az emberi jogok védelmének elmulasztása gyakran feszültségekhez vezet a társadalomban. Ezek a feszültségek pedig gyakran olyan következményekkel járnak, amelyekkel a nemzetközi védelmi rendszer nem tud megbirkózni. A legfontosabb kortárs példa a védelmi rendszerek kudarca és az eltérő vélemények állami elnyomása, illetve az emberi jogok védelmének elmulasztása közötti kapcsolatra az „Arab tavasz”, amely egy fél évtizede gyökeresen megváltoztatta a közel-keleti és az észak-afrikai régió arculatát.

Öt évvel a világtörténet egyik legnagyobb hatású alulról szerveződő tömeges megmozdulását követően, a helyi kormányok egyre kifinomultabb módszereket alkalmaznak az eltérő vélemények elhallgattatására. Nemcsak a Közel-Keleten, hanem globális szinten is. Különösen aggasztó, hogy az elnyomás módszerei már legalább annyira szofisztikáltak, mint amennyire brutálisak.

2011-ben több mint 300-an haltak meg biztonsági erők erőszakos fellépésének következményeként az egyiptomi „nílusi forradalom” során, a jemeni „véres péntek” során pedig több mint 50 tüntető vesztette életét, azonban nem biztos, hogy a térségbeli rendőri túlkapásokat napjainkban is ekkora sajtófigyelem övezné. Jelentésünkéből azonban kiderül, hogy a túlzott erőszak alkalmazása továbbra is világszerte elterjedt módja a tüntetők és az eltérő vélemények elhallgattatásának, a jogtalan kivégzések és erőszakos eltüntetések mellett. Öt évvel ezelőtt a szír Tell Kalahban tömegesen tartóztattak le és kínoztak meg embereket. Az effajta fellépés az eltérő véleményekkel és tiltakozásokkal szemben azóta bevett gyakorlattá vált a régióban. Az elkövetkező években a kínzás továbbra is elterjedt volt a világ e részében, ahogy másutt is. Az alkalmazott szörnyű módszereket a „terrort elleni harcban” óta gyakran eufemistikusan „fokozott villatási módszereknek” nevezik, az amerikai példát követve.

Az elnyomás gyakran szinte rutinszerű volt, és elkerülhetetlen intézkedésként volt beállítva, amelyre a nemzetbiztonság, a

törvényesség, a közrend és a nemzeti értékek védelmében volt szükség. Több országban a hatóságok korlátozták az online szólásszabadságot és többféle módon próbálták elhallgattatni az eltérő véleményeket: önkényes letartóztatásokkal és fogva tartással, kínzással és egyéb bántalmazással, illetve halálbüntetés alkalmazásával.

Mindeközben egy, az Amnesty International által indított jogi eljárás feltárta, hogy egyes államok orwelli megfigyelés alatt tartanak állampolgárokat, különös tekintettel az emberi jogi jogvédők munkájára és magánéletére. Ez országok kormányai jelenleg is új módszerek kidolgozásán fáradoznak, hogy az interkonnektivitás és technológiai fejlődés korában is képesek legyenek korlátozni a szabad véleménynyilvánítást.

Miután több szervezet (többek között az Amnesty International) is szót emelt az ügyben, az ENSZ egy új hivatalt hozott létre: a digitális korszak adatvédelem különleges megbízottját. A különleges megbízott fontos szerepet fog játszani a területre vonatkozó emberi jogi szabályozások kidolgozásában.

Az eltérő véleményekkel, tiltakozásokkal és szabad véleménynyilvánítással szembeni állami fellépés egyre nagyobb mértéket öltött az Arab tavasz korszakalkotó eseményei óta. Az Amnesty International felszólítja az államokat az egyének és csoportok szerveződési, gyülekezési és szabad véleménynyilvánítási jogainak tiszteletben tartására, annak biztosítására, hogy az adott kormány által képviselt nézetektől eltérő véleményeket vallhassanak és oszthassanak meg, illetve annak biztosítására, hogy minden egyén egyformán védve legyen a törvény által.

Amellett, hogy az egyéni szabadság elengedhetetlen feltételei, a jogok, amelyek biztosítják a jogvédők munkájának és életterének védelmét, egyben magának az emberi jogi rendszernek védelmét is biztosítják. 2015 reményteli pillanatai a civil társadalom, társadalmi mozgalmak és a jogvédők folyamatos munkájának köszönhető, akik fáradhatatlanul kampányoltak, szerveződtek és tiltakoztak az

emberi jogok ügyének előmozdítása érdekében.

Ennek a munkának köszönhető többek között, hogy az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai közé emberi jogi és az elszámoltathatóságra vonatkozó megfontolások is bekerültek, hogy májusban megakadályozásra kerültek a mombasai kikötői út építése miatt tervezett erőszakos kitelepítések Kenyában, illetve Filep Karma szabadon bocsátása, a pápuai lelkiismereti fogoly támogatói által a világ minden tájáról küldött 65 000 levél eredményeképp.

Ezek a sikerek nem a kormányok munkájának eredményei, és a jövőben sem várhatjuk, hogy állami szereplők külső közbenjárás nélkül gondoskodnának arról, hogy jelentős előrelépések történjenek az emberi jogok ügyében. A kormányoknak azonban kötelességük, hogy gondoskodjanak a jogvédők és aktivisták jogainak védelméről és biztosítsák a kereteket az általuk végzett létfontosságú munkához. Az Amnesty International ezért felszólítja az államok vezetéseit, hogy biztosítsák az ENSZ Közgyűlése által 2015 novemberében elfogadott, a jogvédők jogainak védelmére vonatkozó határozat átlátható és számon kérhető fogantatását. Ez magában foglalja azon államok megnevezését és rendreutasítását, akik nem biztosítják e jogok védelmét.

A határozat életbe lépésével az államok kötelessége lesz a jogvédők és családtagjaik életének tiszteletben tartása, védelmezése, illetve annak biztosítása, hogy sem zaklatásnak, sem semmilyen veszélynek nem legyenek kitéve.

Ez a jelentés az elmúlt év emberi jogi szempontból releváns eseményeit mutatja be, a világ legnagyobb emberi jogi szervezete által összegyűjtött információk alapján. A jelentés részleteiben tárgyalja az elmúlt év eseményeit, azonban a szöveg nem tudja teljességében visszaadni az átélt emberi szenvedést, különösképpen a menekültválság eseményeihez kapcsolódóan, amelyet tovább súlyosbít a kemény tél az északi területeken.

Ebben a helyzetben az emberi jogok és a civil életek védelmét szolgáló rendszerek védelme és megerősítése nem lehet opcionális. Szó szerint élet-halál kérdése, hogy teszünk-e valamit.

Salil Shetty, főtitkár

AFRIKA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

Miután az Afrikai Unió (AU) 2016-ot az Emberi Jogok Afrikai Évének nyilvánította, a kontinensen és azon túl is sokan remélték, hogy Afrika vezetői, regionális intézményei és a nemzetközi közösség eltököltéssel és politikai akarattal mutatnak majd arra, hogy szembenézzenek a régóta fennálló emberi jogi kihívásokkal, és jelentős lépéseket tegyenek a megoldásuk irányába.

A remények nem voltak alaptalanok. Miközben sokakat továbbra is konfliktusok, politikai bizonytalanság, önkényuralmi rendszerek, szegénység és humanitárius katasztrófák fosztottak meg jogaitól, biztonságuktól és méltóságuktól, Afrikának valódi lehetőségei is adódtak. Sok ország látványos társadalmi és gazdasági fejlődésen ment keresztül, míg másokban viszonylag békés politikai átmenetek mentek végbe. Az, hogy történelmi kötelezettségvállalások – köztük az AU Agenda 2063 terveze és az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai (SDG) – elfogadására került sor regionális és globális szinten, lehetőséget teremtett az Emberi Jogok és Népek Jogainak Afrikai Chartájában (Afrikai Charta) és nemzetközi emberi jogi okmányokban foglalt jogok érvényesítésére.

Mindazonáltal a nemzetközi humanitárius jog súlyos áthágásai és visszaélései, valamint a konfliktusok során előforduló jogsértések 2015-ben is a legégetőbb problémák közé tartoztak. Az elhúzódó konfliktusok a Közép-afrikai Köztársaságban (KAK), a Kongói Demokratikus Köztársaságban (KDK), Szudánban, Dél-Szudánban és Szomáliában civilek ezreinek halálához vezettek, és milliók kénytelenek félelemben és bizonytalanságban élni. Burundinak politikai válsággal és az erőszak terjedésével kellett szembenéznie.

Nyugat-, Közép- és Kelet-Afrikában – így Kamerunban, Csádban, Kenyában, Maliban, Nigériában, Nigerben és Szomáliában –

fegyveres csoportok, úgymint az al-Shabaab és a Boko Haram folyamatosan követték el erőszakos cselekményeket, civilek tízezreinek életét oltva ki, ezeket rabolva el, és milliókat kényszerítve arra, hogy félelemben és bizonytalanságban éljenek mind a konfliktustól sújtott térségen belül, mind azon kívül.

Számos kormány a nemzetközi humanitárius jogot és az emberi jogokat figyelmen kívül hagyva reagált ezekre a biztonsági fenyegetésekre. A katonai és biztonsági műveletek Nigériában és Kamerunban válogatás nélküli tömeges letartóztatások, az elfogottak elszigetelt fogva tartása, bírósági ítélet nélkül végrehajtott kivégzések, kínzás és a rossz bánásmód egyéb típusai jellemezték. Ezekhez hasonló emberi jogi jogsértések történtek Nigerben és Csádban is.

A büntetlenség továbbra is a konfliktusok és a bizonytalanság egyik legfőbb okozója és mozgatórugója. Bár történt némi előrelépés, az olyan különböző országokban mint Kamerun, KAK, KDK, Nigéria, Szomália, Dél-Szudán vagy Szudán, a biztonsági erők és fegyveres csoportok által végrehajtott, a nemzetközi jogot sértő cselekmények elkövetőit nem vagy csak igen ritkán vonták felelősségre. Nemzetközi szinten egyes államok és az AU is igyekeztek aláásnia a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) függetlenségét, és mentességet biztosítani a büntetőeljárások alól a hatalmon lévő államfőknek még akkor is, ha emberiség ellenes bűntettekkel vagy más, a nemzetközi jogot sértő cselekményekkel vádolták őket. Júniusban Dél-Afrika elmulasztotta a szudáni elnök, al-Bashir letartóztatását és kiszolgáltatását az ICC-nek, elárulva ezzel a darfúri konfliktus során meggyilkolt áldozatok százezreit.

Számos civil szervezet, jogvédő, újságíró és politikai ellenzéki volt kénytelen egyre ellenségesebb környezetben dolgozni, a civil szférát a nemzetbiztonság, a terrorelhárítás, a közrend vagy a nem-kormányzati szervezetek és a média szabályozásának nevében korlátozó törvények hatálya alatt. A civil szféra

zárt maradt Eritreában, Etiópiában és Gambiában, míg más országokban a szólásszabadságot, az egyesülési jogot és a békés gyülekezés jogát korlátozó intézkedések következtében tovább szűkült. Békés gyűléseket brutális és túlzott erő bevetésével oszlattak fel többek között Angolában, Burkina Fasóban, Burundiban, Csádban, a Kongói Köztársaságban, a KDK-ban, Etiópiában, Guineában, Dél-Afrikában, Togóban és Zimbabweban. Dél-Afrikában túlzott erőt alkalmaztak az ország „megtisztítására” a hivatalos papírok nélküli migránsoktól.

A választások és politikai átmenetek széles körű jogsértésekhez és elnyomáshoz vezettek. Számos országban sor került a demonstrációk betiltására, a biztonsági erők tagjai tüntetőkre támadtak, a politikai ellenzék tagjainak, az emberi jogok védelmezőinek és az újságíróknak pedig önkényes letartóztatásoktól és zaklatástól kellett tartaniuk.

A térséget sújtó humanitárius válság folytatódott, mivel a 2014-ben Nyugat-Afrikán végigsöprő ebola járvány további emberéleteket követelt Guineában, Libériában és Sierra Leonében.

Mégis, a reménynek és a fejlődésnek is akadtak jelei. Számos országban tovább haladt a társadalmi és gazdasági fejlődés, amely valódi optimizmusra adott okot azzal, hogy elkezdett megoldásokat keresni a szegénység strukturális okaira, beleértve az egyenlőtlenséget, a klímaváltozást, a konfliktusokat és az elszámoltathatóság hiányát. Jó néhány államnak sikerült elérnie párat az ENSZ Milleniumi Fejlesztési Célkitűzései közül, és Afrikának kulcsszerepe volt a Fenntartható Fejlesztési Célok elfogadásában is.

Az AU Béke és Biztonsági Tanácsának, valamint néhány regionális szervnek egyes, a régióban dúló erőszakos konfliktusokkal szembeni lépései azt jelezték, hogy a szervezet a közömbösség irányából egyre inkább a beavatkozás felé mozdult. A korlátozott kapacitás, a következetesség hiánya és az jogsértésekkel, valamint a

büntetlenséggel szembeni fellépések alkalmasságával kapcsolatos aggodalmak ellenére az AU és a regionális szervek jelentős lépéseket tettek – a közvetítéstől a békefenntartásig – a válságok és konfliktusok kezelése terén.

Számos esetben születtek regionális emberi jogi normák és irányelvek is. Novemberben az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bizottsága (Afrikai Bizottság) elfogadott egy Általános Megjegyzést az Afrikai Charta 4. (az élethez való jogról szóló) cikkelyéhez.

Az AU jogi ügyekkel foglalkozó különleges technikai bizottsága szintén megvizsgálta és elfogadta a jegyzőkönyv az Idősek Jogairól Afrikában vázlatát, melyet kezdetben az Afrikai Bizottság fejlesztett ki. Sajnálatos módon a technikai bizottság elutasította a halálbüntetés eltörléséről szóló egyezmény vázlatának elfogadását.

Több ország lehetővé tette emberi jogi adatai áttekintését. Az Afrikai Chartában foglaltak teljesítéséről szóló időszakos jelentéseket közölt Algéria, Burkina Faso, Kenya, Malawi Namíbia, Nigéria, és Sierra Leone.

Sok országban került sor reformokra és pozitív intézkedésekre. Mauritániában törvényt hoztak, amely emberiség elleni bűncselekménynek nyilvánítja a kínzást és a rabszolgaságot, valamint törvényen kívül helyezi a titkos fogva tartást. Sierra Leone ratifikálta az Ember és Népek Jogainak Afrikai Charta jegyzőkönyvét A nők jogairól Afrikában. Szváziföldön is mutatkoztak eredmények – beleértve lelkiismereti és politikai foglyok szabadon bocsátását –, habár az elnyomó jogszabályokat továbbra is az eltérő vélemények elhallgattatására használják.

A nemzetközi igazságszolgáltatás egy meghatározó pillanata volt, amikor júliusban Szenegálban megkezdődött a volt csádi elnök, Hissène Habré büntetőpere. Ez az első alkalom, hogy egy afrikai ország bírósága egy másik ország volt vezetőjének ügyét tárgyalta.

A KONFLIKTUSOK ÁRA

Az erőszakos konfliktusok és a bizonytalanság sok országot érintett, ami nagymértékű

jogsértésekhez vezetett, az atrocitások felelősei pedig rendszerint nem kerültek bíróság elé. KAK-ban, KDK-ban, Nigériában, Szomáliában, Dél-Szudánban és Szudánban jelenleg is tartó konfliktusokat a nemzetközi humanitárius jogot és az emberi jogi törvényeket sértő bűncselekmények fémjelezték, és mind a kormányerők, mind más fegyveres csoportok folyamatosan követték el jogsértéseket. Elterjedt volt nemi alapú és szexuális erőszak, a gyerekeket pedig gyakran rabolták el vagy gyerekkatonának sorozták be.

A Boko Haram elleni összehangolt katonai akciók ellenére a fegyveres csoport továbbra is támatta a Csádban, Nigerben, Nigériában és Kamerunban élő civileket. Az általuk elkövetett jogsértések sorában megtalálhatók a robbantásos öngyilkos merényletek civilek lakta területeken, azonnali kivégzések, emberrablások, kínzás és gyerekkatonák besorozása.

A Boko Haram tevékenységének hatását tovább súlyosbították az államok jogellenes és keménykezű válaszreakciói. Az év során az Amnesty International közzétett egy jelentést, amely felvázolta a nigériai hadsereg által a Boko Haram elleni küzdelem során feltételezhetően elkövetett háborús és emberiség elleni bűncselekményeket – úgyis mint több mint 8200 ember meggyilkolása, halálra éheztetése, megfojtása vagy halálra kínzása –, és több magas rangú katonai vezető ellen háborús bűncselekmények elkövetése miatt eljárás kezdeményezésére szólított fel.

Kamerun távoli északi régiójában a kormányzati biztonsági erők tömeges önkényes letartóztatásokat hajtottak végre, embereket tartottak fogva, és többeket bírósági ítélet nélkül végeztek ki, továbbá hozzájuk köthető legalább 130 férfi és fiú erőszakos eltűnése két, a nigériai határ mentén fekvő faluból. Nigerben, ahol a kormány a teljes Diffa régióra kiterjedő szükségállapotot rendelt el, majd hosszabbított meg, amely év végén még mindig tartott, a hatóságok intézkedései során tömeges erőszakos kitelepítésekre, valamint a

szabad mozgáshoz való jog rendkívüli korlátozására került sor. Csádban korlátozó erejű terrorellenes törvényt fogadtak el, a biztonsági erők ezután önkényes letartóztatásokat hajtottak végre, többeket pedig jogellenesen tartottak fogva.

A szudáni Darfúrban, Dél-Kordofánban és a Kék-Nílus államban folyó fegyveres konfliktusok során nagymértékű, tömeges kitelepítésekkel járó és civil áldozatokat követelő humanitárius válság bontakozik ki, mivel mindegyik fél a nemzetközi humanitárius jogba ütköző cselekményeket és más jogsértéseket követett el. A kormányerők folytatták a válogatás nélküli bombázásokat, a civilek lakta települések lerombolását, megakadályozva a civilek hozzáférését a humanitárius segítséghez.

Az augusztusban aláírt békemegállapodás ellenére Dél-Szudánban tovább folytatódott a konfliktus, amely során jellemzőek a civilek elleni szándékos támadások. Mindkét fél tömegesen gyilkolt civileket, rombolt le civil tulajdont, akadályozta meg a humanitárius segélyek célba juttatását, követett el széles körben nemi alapú és szexuális erőszakot és sorozott be gyerekkatonákat. Az AU Dél-Szudánnal foglalkozó vizsgálóbizottsága bizonyítékot talált a rendszeresen elkövetett háborús és emberiség elleni bűncselekményekre, valamint mindkét fél részéről elkövetett jogsértésekre.

Annak ellenére, hogy a többdimenziós ENSZ békefenntartó misszió kezdete óta az erőszak csillapodott, az újból fellángolt összecsapások KAK-ban szeptemberben és októberben civilek halálához, javak elpusztulásához és több mint 42 000 ember kitelepítéséhez vezettek. Egy tömeges kitörés alkalmával szeptemberben a fővárosban, Banguiban található börtönből legalább 500 rab olyan rab szökött meg, akiknek legtöbbje az éppen folyó konfliktus során elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozások miatt került őrizetbe.

Közép- és Dél-Szomáliában civilek továbbra is válogatás nélküli és célzott támadásokkal néztek szembe az erőszakhullám és a szomáliai szövetségi kormány, valamint az AU

szomáliai missziójának az al-Shabaab ellen folytatott harca során. A konfliktus minden résztvevője követett el a nemzetközi humanitárius jogba ütköző cselekményeket, illetve komoly jogsértéseket.

A MENEKÜLTEKET ÉS MIGRÁNSOKAT ÉRINTŐ VÁLSÁG

Az Afrika fegyveres konfliktusoktól sújtott területein folyó vérengzések és atrocitások nagyban hozzájárultak a globális menekültválság fenntartásához, nők, férfiak és gyerekek millióit kényszerítve arra, hogy otthonaikat elhagyva ferasztó, kockázatos és gyakran halálos kimenetelű kísérletet tegyenek arra, hogy akár saját országukban, akár azon kívül biztonságba jussanak.

A Szudánban és Dél-Szudánban zajló konfliktus önmagában milliókat kényszerített lakóhelyük elhagyására. Az év során Dél-Kordofán megközelítőleg 1,4 millió fős lakosságának körülbelül egyharmada volt kénytelen az országon belül más lakóhelyet találni, míg azoknak a számát, akik Darfúrból kényszerültek áttelepülni, 223 000-re becsülik, így a régióban az áttelepültek száma már eléri a 2,5 milliót. Kék-Nílus államban nagyjából 60 000 ember kényszerült emellett lakóhelyének elhagyására a Szudáni Népi Felszabadítási Hadsereg/Észak és a kormányerők közt fel-fellángoló harcok következtében.

Az év során a dél-szudáni konfliktus következtében további 2,2 millió ember kényszerült elhagyni otthonát, 3,9 milliót pedig éhínség fenyeget.

A Boko Haram által elkövetett erőszakos cselekmények elől menekülve rengeteg ember kényszerült otthonának elhagyására vagy vált menekültté. 2009 óta csak Nigériában több mint kétmillióan menekültek el lakóhelyeikről. Nigériából és KAK-ból származó menekültek százai élnek nyomorult körülmények között zsúfolt kameruni és nigeri menekülttáborokban, ahonnan májusban a kameruni és a nigeri kormányzati erők ezeket kényszerítették vissza Nigériába azzal az ürüggyel, hogy a térségbe vonzzák a Boko Haramot. Csádban

több százezer Nigériából, KAK-ból, Szudánból és Líbiából származó menekült él továbbra is nehéz körülmények között, zsúfolt menekülttáborokban.

Az év során az országon belül több mint 1,3 millió szomáliai kényszerült lakóhelyének elhagyására. A szomáliai menekültek száma világszerte meghaladja az 1,1 milliót. Ennek ellenére a befogadó országok – köztük Szaúd-Arábia, Svédország, Hollandia, Norvégia, az Egyesült Királyság és Dánia – nyomást gyakorolnak a szomáliai menedékkérőkre, hogy térjenek vissza Szomáliába arra hivatkozva, hogy az országban nőtt a biztonság.

A kenyai kormány a világ legnagyobb menekülttáborának, Dadaabnak a bezárásával fenyegetett. A lépést biztonsági intézkedésként tervezték végrehajtani egy, az al-Shabaab által elkövetett támadást követően. Amellett, hogy a kenyai biztonsági erők zaklatják a szomáliai és egyéb menekülteket, a hatóságok azzal a fenyegetéssel álltak elő, hogy körülbelül 350 000 menekültet visszatoloncolnak Szomáliába. Ez a lépés életek ezreit sodorná veszélybe, és ezzel Kenya megszegné a nemzetközi jogban foglalt kötelezettségeit is.

Megszámálhatatlanul sok menekültnek és migránsnak – beleértve azokat is, akik nem konfliktusok, hanem politikai üldöztetés elől menekülve vagy a jobb élet reményében hagyták el otthonaikat – kellett szembenéznie intoleranciával, idegengyűlölettel, bántalmazással és jogsértésekkel. Sokan olyan táborokban nyomorogtak, amelyek nem biztosítottak megfelelő hozzáférést ivóvízhez, élelemhez és egészségügyi szolgáltatásokhoz, és a megfelelő higiénáról és oktatásról sem gondoskodtak, és sokan mások az emberkereskedelem áldozataivá váltak.

Burundiból több mint 230 000-en menekültek a szomszédos országokba az egyre romló politikai, társadalmi és gazdasági helyzet elől. Továbbra is ezrek menekültek Eritreából a kényszermunkával felérő határozatlan idejű katonai szolgálat elől. Azokat az eritreaiakat, akiket az országból való menekülés közben elfogtak, önkényesen,

vádak és tárgyalás nélkül tartották fogva gyakran igen rossz körülmények között, megfosztva őket az ügyvédhez való joguktól. Az irányelv szerint mindazokat, akiket nem sikerült elfogni, és megpróbálták átkelni a határon Etiópiába, agyonlőtték. Azok, akiknek sikerült kijutniuk Eritreából, számos veszéllyel néztek szembe a Szudánon, Libián és a Földközi-tengeren át Európába vezető útikon, beleértve azt is, hogy fegyveres csoportok vagy bűnbandák váltságdíj reményében túszul ejtik őket.

Malawiban a nem regisztrált migránsokat a szabadságukat korlátozó bírósági ítéletekben foglalt időn túl is fogva tartották, majd azt követően vagy elengedték, vagy kitoloncolták őket. Az év végén legalább 100 hozzájuk hasonló, főleg Etiópiából származó menekültet tartottak fogva túlszűfolt börtönökben.

A dél-afrikai kormány továbbra is elmulasztotta egy megelőző és védelmi program felállítását, így nem ritkán erőszakos idegenellenes támadások érték a migránsokat és a menekülteket, illetve egyes általuk működtetett vállalkozásokat is.

BÜNTETLENSÉG A NEMZETKÖZI TÖRVÉNYT SÉRTŐ BŰNCSELEKMÉNYEK ELKÖVETŐINEK

A komoly jogsértések elkövetőinek büntetlensége – különösen azon bűncselekmények esetében, amelyeket fegyveres konfliktusok során követtek el – továbbra is megfosztotta az embereket az igazságtól és az igazságtételtől, valamint hozzájárult a további instabilitáshoz és jogsértésekhez. A legtöbb kormány – így Kamerun, KAK, Nigéria, Szomália, Dél-Szudán és Szudán – nem mutatott fel komoly előrelépést az elszámoltathatóság régóta fennálló hiányának kezelésében, miután meglehetősen ritkán került sor a nemzetközi jogba ütköző bűncselekmények elkövetésével gyanúsított személyek felelősségre vonására.

Bár Nigéria új elnöke ígéretet tett rá, hogy a katonaság és a Boko Haram által elkövetett nemzetközi jogot sértő bűncselekmények és komoly jogsértések kivizsgálásra kerülnek,

érdemi lépés ez ügyben nem történt. A kormány saját fegyveres erőit sem vonta felelősségre, és kevesek ellen emeltek vádat a Boko Haramhoz tartozás vádjával. Mindazonáltal a Nemzetközi Büntetőbíróság ügyészi hivatala nyolc olyan lehetséges esetet azonosított, amelyekben emberiség ellenes és háborús bűncselekményeket követhettek el: hat esetben a Boko Haram, két esetben a nigériai biztonsági erők.

Annak ellenére, hogy az AU Dél-Szudánnal foglalkozó vizsgálóbizottsága október 26-án közzétette jelentését, augusztusban pedig aláírták a békemegállapodást, amely az AU döntése értelmében lefektette egy hibrid bíróság felállításának alapjait, nem történtek lépések a megvalósítás irányába. A Dél-Szudánnal foglalkozó hibrid bíróságot afrikai vezetésű és afrikai tulajdonú jogi mechanizmusként hirdették ki.

Áprilisban KAK Nemzeti Átmeneti Tanácsa egy Különleges Büntető Törvényszék felállítását előíró törvényt elfogadásával optimizmusra okot adó lépést tett egy elszámoltathatósági mechanizmus létrehozása irányába. A törvényszék, amelynek feladata az országban 2003 óta elkövetett háborús és emberiség elleni bűncselekmények felderítése és elkövetőik elleni eljárások lefolytatása volna, azonban még nem működik, felállításának folyamata még nemigen kezdődött el.

A dél-afrikai kormány elmulasztotta teljesíteni a nemzetközi jogban foglalt kötelezettségét, amikor júniusban al-Bashir szudáni elnöknek johannesburgi látogatását követően – ahová az AU csúcstalálkozója érkezett – engedélyezte, hogy elhagyja az országot. A Nemzetközi Büntetőbíróság két nyílt letartóztatási parancsot is kiadott ellene a Darfúrban elkövetett népirtásban, emberiség ellen elkövetett és háborús bűncselekményekben játszott feltételezett szerepe miatt, valamint egy, a Dél-Afrika felső bíróságától származó határozat is megtiltotta számára, hogy elhagyja az országot. Azzal, hogy Dél-Afrika nem cselekedett, csatlakozott azon országok hosszú sorához, amelyeknek ugyan lehetőségük lett volna, de

elmulasztották őrizetbe venni és kiadni al-Bashir elnököt az ICC-nek, hogy ott sor kerülhessen a tárgyalására. Aggasztó fejlemény, hogy a hírek szerint az Afrikai Nemzeti Kongresszus októberben úgy határozott, hogy Dél-Afrika kilép az ICC-ből. Az év végéig ebben az ügyben nem történtek lépések.

Ouattara elefántcsontparti elnök áprilisban közölte, több kiadást nem eszközölnék az ICC irányába, annak ellenére, hogy az ICC részéről elfogatóparancs van érvényben az ország korábbi first lady-je, Simone Gbagbo ellen feltételezett emberiség elleni bűncselekmények miatt.

Egyes államok és az AU továbbra is politikai úton igyekeztek beavatkozni az ICC munkájába vagy aláásni a szervezet függetlenségét, és mentességet biztosítani a büntetőeljárások alól a hatalmon lévő államfőknek még akkor is, ha emberiség elleni bűntettekkel vagy más nemzetközi bűncselekményekkel vádolták őket. Az AU közgyűlése júniusban határozatot fogadott el, amelyben kihátrált két korábbi felhívása mögül. Ezekben a kenyai elnökhelyettes, Samoei Ruto és a szudáni elnök, al-Bashir elleni ICC eljárások beszüntetésére vagy felfüggesztésére szólított fel. Novemberben a kenyai kormány megpróbált hatást gyakorolni a Részes Államok Közgyűlésének (az ICC politikai felügyeleti szervének) 14. ülésére az elnökhelyettes, Samoei Ruto tárgyalásának meghiúsítása érdekében úgy, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróságból való kilépéssel fenyegetett. Namíbia kormánya novemberben szintén fenyegetőzött az ICC-ből való kilépéssel.

Pozitív és igen jelentős lépés volt azonban, amikor novemberben a KDK szenátusa megszavazta, hogy az országban alkossanak törvényt az ICC Római Statútumának megvalósítása érdekében. A Részes Államok Közgyűlésének 14. ülése során a Római Statútum afrikai részes országai szilárd elkötelezettségüket fejezték ki az ICC mellett, és megtagadták bármilyen olyan javaslat támogatását, ami alááshatta volna annak függetlenségét.

Az igazságszolgáltatás jelentős lépése volt az Úr Ellenállási Hadseregének (LRA) áldozatai irányába, hogy Dominic Ongwent, aki feltehetőleg az LRA tisztje volt, januárban kiadták az ICC-nek. Hissène Habré – akit a kormányzása ideje alatt, 1982 és 1990 között elkövetett emberiség elleni és háborús bűncselekményekkel, valamint kínzással vádolnak – tárgyalásának megkezdése Szenegálban júliusban igen pozitív fejlemény Afrika régóta tartó büntetlenség elleni harcában.

AZ ELTÉRŐ VÉLEMÉNYEK ELNOMÁSA VÁLASZTÁSOK ÉS POLITIKAI ÁTMENETEK IDEJÉN

Az év során tizenöt általános vagy elnökválasztásra került sor a kontinensen, amelyek közül sok jogsértések és korlátozások háttéréül szolgált. Burundiban, a Kongói Köztársaságban, Elefántcsontparton, KDK-ban, Etiópiában, Guineában, , Szudánban, Tanzániában, Togóban, Ugandában és Zambiában tüntetéseket tiltottak be, demonstrálókra támadtak rá, a politikai ellenzék tagjait, jogvédőket és újságírókat pedig önkényesen vettek őrizetbe.

Az etiópiai általános választásokat májusban a szavazást felügyelő civil társadalomra vonatkozó korlátozások kísérték, valamint túlzott erő alkalmazása békés tüntetőkkel szemben és a politikai ellenzék megfigyelők zaklatása jellemezte. A szavazóhelyiségekben a biztonsági erők tagjai embereket vertek, sebesítettek és öltek meg, a politikai ellenzék négy tagját és vezetőjét pedig ítélet nélkül kivégezték.

Guineában a választási folyamat körüli feszültségek vezettek erőszakhoz a különböző pártok támogatói, továbbá tüntetők és a biztonsági erők között. Utóbbiak gyakran túlzott, halált okozó erőt is bevetettek a demonstrációk megrendszabályozására.

Szudánban a parlamenti és elnökválasztások alkalmával al-Bashir elnököt választási csalások és szavazat-manipulációk közepette választották újra. A választási részvétel alacsony volt, az ellenzék politikai pártok bojkottálták a szavazást. A szudáni

hatóságok a választások közeledtével egyre jobban leszűkítették a szólásszabadságot, elnyomva a médiát, a civil társadalmat és a politikai ellenzék pártjait, tucatnyi politikai ellenfelet tartóztatva le.

Több országban, köztük Burkina Fasóban, Burundiban, KDK-ban és a Kongói Köztársaságban is tiltakozásokat váltott ki, hogy egyes politikai tisztségviselők egy harmadik ciklusra is hatalomban kívántak maradni, a demonstrációk pedig állami erőszakhoz vezettek. Burundiban a tiltakozásokat erőszakkal fojtották el a biztonsági erők, és megnövekedett a kínzások és más jogsértések száma, különösen azokkal szemben, akik elleneztek Nkurunziza elnök újraindulását a választásokon.

Szeptembertől kezdődően a helyzet tovább romlott; gyilkosságok közel napi szinten, beleértve kivégzéseket, és az önkényes letartóztatások és eltűnések rutinná váltak. Több mint 400 embert öltek meg április és december között.

Szeptemberben Burkina Fasóban az Elnöki Testőrség (RSP) tagjai államcsíny kísérletet meg, és politikai vezetőket ejtettek túszul, köztük az elnököt és a miniszterelnököt, ami általános tiltakozáshoz vezetett. Mielőtt a hadsereg meghátrálásra kényszerítette volna őket, az RSP túlzott és olyankor halált okozó erőt alkalmazott a tüntetések elnyomása érdekében.

Gambiában azon személyek családtagjait, akik a gyanú szerint részt vettek egy sikertelen puccskísérletben 2014 decemberében, a bűnüldöző szervek önkényesen letartóztatták és fogva tartották. Három katonát, akiket az államcsínyben való közreműködéssel gyanúsítottak, halálra ítélték. Lesothóban tovább tartott a 2014-es puccskísérlet óta fennálló folyamatos politikai bizonytalanság.

A 2016-ban esedékes választások közeledtével az eltérő véleményeket és az alapvető emberi jogokat egyaránt elnyomták KDK-ban és Ugandában. Ahogy a kongói Kabila elnökön egyre nőtt a nyomás, hogy 14 évnyi kormányzás után ne induljon ismét a

választásokon, a hatóságok egyre nagyobb mértékben támadták a jogvédőket és újságírókat, továbbá erőszakkal szakítottak félbe tüntetéseket. Ugandában, ahol Museveni elnök ötödik ciklusának megkezdéséhez várja a szavazatokat 2016 februárjában, a rendőrség önkényesen vett őrizetbe ellenzéki vezetőket, köztük elnökjelölteket, és túlzott erőt alkalmazva oszlattat fel politikai gyűléseket.

ZSUGORODÓ CIVIL SZFÉRA ÉS TÁMADÁSOK AZ EMBERI JOGI JOGVÉDŐK ELLEN

Számos kormány a választások kontextusán kívül is igyekezett elnémitani az eltérő véleményeket, elnyomni a szólásszabadságot. Békés gyűléseket gyakran túlzott erő alkalmazásával oszlattak fel. Sok civil szervezet és jogvédő egyre ellenségesebb környezettel volt kénytelen szembenézni, többek közt a civil szféra korlátozását célzó törvények kapcsán.

Ilyesfajta korlátozásokat vezettek be sok országban, köztük Angolában, Burundiban, Kamerunban, Csádban, a Kongói Köztársaságban, Elefántcsontparton, , Egyenlítői Guineában, Gambiában, Kenyában, Lesothóban, Mauritániában, Nigerben, Ruandában, Szenegálban, Sierra Leonében, Szomáliában, Szváziföldön, Togóban, Ugandában, Zambiában és Zimbabwében.

Angolában gyakoribbá vált az eltérő vélemények elnyomása és az alapvető szabadságok nyílt megsértése, beleértve az állami vezetők elszámoltathatóságát békésen követelő aktivisták önkényes fogva tartását.

Eritréában továbbra is lelkiismereti foglyok ezreit tartották fogva önkényesen. A politikai ellenzék pártjait, az aktivizmust, a független médiát és a tudományos függetlenséget is ellehetetlenítették.

Dél-Szudánban az újságírók, jogvédők és a civil szféra mozgásteret, amelyben megfélemlítés és félelem nélkül dolgozhatnak, jelentősen csökkent.

Mauritániában nőtt a szólásszabadság, az egyesülés és a gyűlekezés szabadságának korlátozása, valamint aktivistákat börtönöztek

be, amiért rabszolgaság-elleni gyűléseket tartottak. A szenegáli hatóságok továbbra is tiltották a politikai pártok támogatói és a jogvédők által szervezett demonstrációkat, a békés tüntetők ellen pedig eljárást indítottak.

Tanzániában az újságírók zaklatással, megfélemlítéssel és letartóztatásokkal néztek szembe. Négy, a szólásszabadság jogtalan korlátozását kodifikáló törvényjavaslatot terjesztettek a parlament elé.

Zambiában a rendőrség továbbra is betartotta a közrendről szóló, a gyülekezés szabadságát korlátozó törvényt. A zimbabwei hatóságok letartóztatásokon, megfigyelésen, zaklatáson és a közösségi rádióállomások engedélyezéseért kampányolók megfélemlítésén keresztül hallgatták el a szólásszabadságot.

DISZKRIMINÁCIÓ ÉS MARGINALIZÁCIÓ

Habár 2015-öt az AU „A nők szerepének erősítése és fejlesztése az afrikai Agenda 2063 irányában” évének nyilvánította, nők és lányok gyakorta váltak zaklatás, diszkrimináció vagy marginalizálódás áldozatává számos országban – legtöbbször a kulturális tradíciók és normák, valamint a nemi alapú diszkrimináció igazságtalan törvényekkel történő intézményesítése következtében. A konfliktusok során és azokban az országokban, amelyek nagyszámú lakhelyét elhagyni kényszerülőnek vagy menekültnek adtak otthont, nők és lányok nem ritkán nemi és egyéb szexuális erőszakot szenvedtek el. Pozitívum, hogy egyes országokban, például Burkina Fasóban, Madagaszkáron és Zimbabwében országos kampányokat indítottak a gyermekházasságok gyakorlatának eltörlése érdekében.

A leszbikusnak, melegnek, biszexuálisnak, transzneműnek és interszexuálisnak (LMBTI) vélt személyekkel szembeni jogtalan bánásmód – beleértve a büntetőeljárásokat és a kriminalizációt – több országban, így Kamerunban, Nigériában, Szenegálban és Dél-Afrikában is tovább folyt.

Malawi elfogadta az ENSZ Egyetemes Időszakos Felülvizsgálatának (UPR) ajánlását, amely alapján lépéseket tesz az LMBTI

közösséghez tartozók erőszaktól való megóvása érdekében, büntetőeljárást indít az esetleges ellenük irányuló bűncselekmények elkövetői ellen, és hatékony hozzáférést biztosít az egészségügyi ellátáshoz.

Mindazonáltal elutasították a büntető törvénykönyv egyneműek közti közös megegyezésen alapuló szexuális kapcsolatát kriminalizáló rendelkezésének visszavonását.

Az Afrikai Bizottság Gambiában megtartott 56. rendes közgyűlésén megfigyelői státuszt adott egy dél-afrikai székhelyű LMBTI szervezetnek, az Afrikai Lesbikusok Koalíciójának (CAL). Az ezt követő AU csúcstalálkozón Dél-Afrikában azonban az AU Végrehajtó Tanácsa megtagadta a Bizottság tevékenységéről szóló beszámoló elfogadását addig, amíg az vissza nem vonja a CAL-nak biztosított megfigyelői státuszt – félő, hogy a Bizottságot rákényszeríthetik döntésének megváltoztatására.

Malawiban az elnök elítélő nyilatkozata ellenére megugrott az albinók ellen elkövetett támadások és gyilkosságok száma. A bűncselekményeket elkövető személyek vagy bandák az áldozatok testrészeit akarják eladni, mivel azokat boszorkánysághoz használják fel. Tanzániában a kormány nem biztosított megfelelő védelmet az albinók számára; a hírek szerint egy fiatal lányt a testrészeiért öltek meg, de érkeztek bejelentések emberrablásokról, csonkításokról, feldarabolásról is.

ELŐRETEKINTÉS

Az év eseményei rávilágítottak az Afrika előtt álló emberi jogi kihívások mértékére és mélységére, valamint arra, hogy azonnali szükség van a nemzetközi és a regionális intézmények beavatkozására milliók életének megmentése érdekében. A globális menekültválság fényében pedig elengedhetetlen egy határozottabb, világosabb és következetesebb hozzáállás a konfliktusok kezelésében.

Az év azt is világossá tette, hogy az afrikai államoknak égető szüksége van a büntetlenség problémájának megoldására országhatárokon belül és kívül, azáltal is, hogy

nem vesznek részt az ICC elleni politikai töltetű támadásokban. Az emberi jogi jogsértések és a nemzetközi jogba ütköző bűncselekmények elkövetőinek hatékony felelősségre vonása alapvető változásokhoz vezethet Afrika-szerte.

Az Emberi Jogok Afrikai Éve mellett 2016 lesz az Afrikai Charta elfogadásának 35., életbe lépésének 30. évfordulója, amíg az Afrikai Törvényszék fennállásának 10. évfordulóját ünnepli. Ezen sokat ígérő évfordulók közeledtével a legtöbb afrikai vezető számára a feladat az, hogy hallgasson a kontinens egyre növekvő emberi jogi mozgalmára, és működjön együtt vele.

AMERIKAI KONTINENS – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

A 2015-ös események az emberi jogi krízis nagyságát hangsúlyozták az amerikai régióban. A diszkrimináció, az erőszak, az egyenlőtlenség, a konfliktusok, a bizonytalanság, a szegénység, a környezeti károk és a kudarc, hogy igazságszolgáltatással torolják meg az emberi jogok ellen elkövetett erőszakot, az emberi jogok védelmét és az alapvető szabadságjogokat veszélyeztették a régióban.

Habár a legtöbb állam támogatta és törvénybe iktatta az emberi jogi előírásokat és egyezményeket, a jog mégis milliók számára üresen csengő ígéret maradt csupán, alátámasztva ezzel az emberi jogok két éves regressziós időszakát.

A büntetlenség átható kultúrája lehetővé tette a jogsértések elkövetőinek, hogy a következményektől való félelem nélkül tevékenykedjenek, ez a kultúra megtagadta az igazságot és a jóvátételt millióktól, valamint gyengítette a joguralmat. A függetlenségre és pártatlanságra törekvő politikai erő hiányával tetézett, forrásokban gyenge és korrupt biztonsági és jogrendszer folyamatosan fenntartotta a büntetlenséget.

Az év során a hatóságok többször adtak katonai választ a társadalmi és politikai problémákra, köztük a bűnszervezetek növekvő befolyására, valamint a multinacionális nagyvállalatok emberi jogokra gyakorolt hatására.

Egyidejűleg a végzetes erőszak szintjei régiószerke rendkívül magasak maradtak. Latin-Amerika és a Karib-tengeri régió ad otthont a világ 10 legerőszakosabb országa közül nyolcnak, és ebből négy ország – Brazília, Kolumbia, Mexikó és Venezuela – négy erőszakos gyilkosságból egyet jegyez. Csupán 100-ból 20 gyilkossági ügy kerül

Latin-Amerikában bíróság elé; néhány országban ez az arány még alacsonyabb volt. Az erőszakos bűncselekmények különösen elterjedtek El Salvador, Guyana, Honduras, Jamaica, Trinidad és Tobago valamint Venezuela területén.

A transznacionális vállalatok növekvő befolyása és az emberi jogi visszaélésekben való részvételük továbbra is az emberi jogokat fenyegeti a régióban – különösen a nyersanyag-kitermelő és más, a terület és a természeti források felhasználásával foglalkozó iparágak, főként az őslakosok és más etnikai kisebbségek vagy a gazdálkodók által lakott vidékeken.

A társadalmi-környezeti konfliktusok növekvő száma erőszakot és emberi jogi visszaéléseket okozott. A jogvédők és az aktivisták, akik a föld, a terület és a természeti források védelméért dolgoznak, egyre inkább gyilkosságoknak, erőszakos eltűntetéseknek és más bűncselekményeknek vannak kitéve. Hondurasban a helyi civil szervezeteknek a befolyásos földbirtokosok privát biztonsági őrleitől jövő erőszakos támadásokkal és fenyegetésekkel kellett szembenézniük. Brazíliában több tucat embert öltek meg a földterület és a természeti források feletti ellenőrzésért folyó konfliktusokban.

Az Amerikai Államok Szervezeténél (OAS) történt tárgyalásokat, amelyek az őslakos népek jogairól szóló javasolt amerikai deklaráció véglegesítéséről szóltak, meggátolták az őslakos népek hatékony részvételére vonatkozó korlátozások és az egyes államok erőfeszítései a tervezet meggyengítésére. Az őslakosok képviselői visszavonultak a tárgyalásoktól, miután néhány állam ragaszkodott az olyan rendelkezések beillesztésére, amelyek a gyakorlatban az őslakosok jogainak védelmét semmibe vevő nemzeti törvényeket erősítenék.

Eközben a bizonytalanság, az erőszak és a gazdasági nehézségek Mexikóban és Közép-Amerikában oda vezettek, hogy egyre több embernek, különösen kisértő nélküli kiskorúaknak kellett elhagyniuk otthonukat, és átlépni a határokat a jobb életkörülmények

és az erőszakból való kiút reményében.

Az emberi jogok védelmezői továbbra is célkeresztben vannak munkájuk miatt. Kiállni az emberi jogokért gyakran veszélyes, sőt halálos választás, hiszen több kormány is bűncselekménnyé nyilvánította a kormányzati állásponttól eltérő vélemények kifejezését, és szűkítette a civilek működési területét. Teret.

Az emberi jogi krízisek nemzeti szintű kibontakozása Mexikót is érintette, amely több ezrek kínzásokról és más embertelen bánásmódról szóló panaszától, ill. törvénytelen kivégzésekről szóló jelentésektől hangos; legalább 27000 ember holléte ismeretlen maradt az év végéig. Habár szeptemberben volt az első évfordulója 43 diák erőszakos eltüntetésének az Ayotzinapa tanárképző főiskoláról, amely Mexikó egyik utóbbi időben történt legaggasztóbb emberi jogi visszaélése, a vizsgálatok hiányosak maradtak.

Venezuelában 1 évvel a hatalmas tüntetések után, amelyekben 43-an haltak meg, százak megsebesültek és tucatnyi embert kínoztak meg vagy bántalmaztak, senkit sem találtak bűnösnek az elkövetett bűnökért – de nem ejtették a vádak az azok ellen sem, akiket önkényesen vettek őrizetbe a hatóságok. A tiltakozások év végi visszaesése ellenére a kormány eltérő nézeteket hangoztatók iránt tanúsított hozzáállása gyakran vezetett az emberi jogok védelmezőinek fenyegetéséhez, zaklatásához és támadásokhoz, a biztonsági erők pedig továbbra is túlzott erőt vetettek be a tüntetések elfojtására. Az ellenzéki politikusokat és aktivistákat érintő támadások megkérdőjelezték a kongresszusi választások pártatlanságát. Luis Manuel Díazt, Guárico állam egyik helyi ellenzéki politikusát agyonlőtték egy gyűlésen a választások előtt.

A szexuális és reprodukciós jogok helyzete Paraguayban, különösen egy 10 éves kislány helyzete, akit többször megerőszakoltak és teherbe esett – állítólag a mostohaapjától – globális figyelmet kapott, hangsúlyozva az országban elfogadott drákói abortuszellenes törvény eltörlésének szükségességét. A hatóságok elutasították az abortusz

engedélyezését annak ellenére, hogy a terhesség komoly kockázatot jelentett a lány életére.

Kubában az emberi jogok helyzete válaszüti elé ért. Az évet a nemzetközi kapcsolatok fellelegedése jellemezte – köztük az ország részvétele első alkalommal az amerikai csúcstalálkozón, történelmi jelentőségű találkozó a kubai és az amerikai elnök között és a pápa hivatalos látogatása –, valamint az olyan pozitív fejlemények, mint a lelkiismereti foglyok szabadon engedése. A hatóságok mégis elfojtották az elégedetlenség hangjait, és továbbra is önkényesen vették embereket ezreit őrizetbe egyszerűen csak véleményük békés kifejezése miatt.

Brazíliában a 2016-os olimpiai játékokat megelőző építkezések az emberek folyamatos kilakoltatásához vezettek Rio de Janeiróban, gyakran megfelelő értesítés, pénzügyi kártérítés vagy alternatív lakhatási lehetőség nélkül.

Az évben történtek pozitív fejlemények is. Kolumbiában a kormány és a Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erő (FARC) között a békétárgyalások ügyében továbbra is jelentős előrelépés történt, ami reményre adott okot: az ország 50 éve tartó fegyveres konfliktusa hamarosan véget érhet.

Jamaika kormányzata végre létrehozott egy vizsgálóbizottságot a 2010-es rendkívüli állapot alatt elkövetett emberi jogi visszaélések vizsgálatára, amelyek során a biztonsági erők 76 embert öltek meg, beleértve 44 személyt, akiket állítólag bírósági ítélet nélkül végeztek ki. Peru elnöke jóváhagyott egy nemzeti mechanizmust a kínzások megelőzésére, és létrehozott egy nemzeti nyilvántartást az 1990-es évek során végzett kényszersterilizációk áldozatairól.

Az Egyesült Államok számos ajánlást fogadott el az ENSZ Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat (UPR) során az emberi jogi helyzet vizsgálatát követően, megismételve, hogy támogatja az amerikai fogolytábor bezárását a kubai Guantánamó-öbölben, az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének ratifikációját és az ENSZ egyezményét a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos

megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről (CEDAW), ill. a kínzásokért való elszámoltathatóságot. Azonban az év végéig még semelyik ajánlást sem hajtották végre.

KÖZBIZTONSÁG ÉS EMBERI JOGOK

A növekvő erőszak és a nem-állami szereplők befolyása – beleértve a bűnszervezetek és a transznacionális vállalatok büntetlen működését – továbbra is kihívást jelentett a kormányzatok számára az emberi jogok védelmében. A bűnszervezetek kordában tartására tett erőfeszítések, beleértve a fegyveres erők időnkénti bevetését, az emberi jogok súlyos megsértéséhez vezettek, valamint a szólás- és békés gyülekezési szabadság indokolatlan korlátozásához.

A rendőri és más biztonsági erők által alkalmazott túlzott erő alkalmazásáról számoltak be több országban, pl. a Bahamákon, Brazíliában, Chilében, a Dominikai Köztársaságban, Ecuadorban, Guyanában, Jamaicában, Trinidad és Tobago, ill. Venezuela területén is.

Brazília biztonsági erői gyakran használtak túlzott és szükségtelen erőt a tüntetések elfojtására. A rendőrségi műveletek alatt nagy számban történtek gyilkosságok és csak alig párat vizsgáltak ki; az átláthatóság hiánya gyakran lehetetlenné tette az elhunytak számának pontos meghatározását. Szolgáltatón kívüli rendőrök állítólag törvénytelen gyilkosságokat hajtottak végre halálosztagok tagjaiként néhány városban. Mexikóban a rendőri és katonai közreműködéssel zajlott bejelentett lövöldözések törvénytelen kivégzések jeleit mutatták.

Ecuadorban az országszerte megjelenő kormányellenes tüntetéseken az egész év során jellemző volt a biztonsági erők – akik jelentések szerint túlzott erőt használtak és önkényes letartóztatásokat hajtottak végre – és a tüntetők közötti összecsapások.

Peruban a nyersanyag-kitermelő ipari projektek ellenzői a megfélemlítés, túlzott erő és önkényes letartóztatás áldozataivá váltak. Hét tüntetőt agyonlőttek, a körülmények pedig

arra utalnak, hogy a biztonsági erők túlzott erőt alkalmaztak velük szemben.

Az Egyesült Államokban legalább 43 ember halt meg, miután a rendőrök elektromos sokkolót vetettek be ellenük. Több városban is volt tüntetés a rendőrség által alkalmazott túlzott erő ellen. A hatóságok ismételtelen nem tudták megmondani a bűnüldöző szervek által évente meggyilkolt emberek pontos számát.

Venezuelában a magas bűnözési mutatók kezelésére szánt közbiztonsági műveletek aggályokat vetettek fel a túlzott erő használatát illetően, beleértve az esetleges törvénytelen kivégzéseket, önkényes letartóztatásokat és a gyanúsított bűnözők, ill. családjaik erőszakos kilakoltatását.

AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS ÉS A HARC A BÜNTETLENSÉG ELLEN

Az igazsághoz való megfelelő hozzáférés megtagadása tucatnyi ember jogait ásta alá, különösen a hátrányos helyzetű és marginalizált közösségek tagjaiét.

Hondurasban átható volt a büntetlenség kultúrája, amelyet a hatástalan igazságszolgáltatási rendszer segített elő, és mindez a rendőrök részéről korrupcióval és emberi jogi visszaélésekkel társulva a növelte a bűnüldözésbe és az igazságügyi intézményekbe vetett bizalom hiányát. . A kormány bejelentette a korrupció és büntetlenség visszaszorítását egy kezdeményezés kialakításával az igazságügyi rendszer megújítására az Amerikai Államok Szervezetével karöltve.

Chilében a rendőri erőszakkal és emberi jogi visszaéléssel kapcsolatos ügyek, amelyekben a biztonsági erők is érintettek voltak, továbbra is katonai bíróságok által kerültek kivizsgálásra, annak ellenére, hogy aggodalmak merültek fel ezeknek a törvényszékeknek a pártatlanságát és függetlenségét, valamint a hatóságok elkötelezettségét illetően a katonai igazságszolgáltatási rendszer megújítására.

Továbbra is hiányzott a politikai akarat a megoldatlan emberi jogi visszaélésekkel való szembenézésre, beleértve ezernyi politikai

gyilkosságot és erőszakos eltűntetést a 20. század második felében, valamint az igazsághoz, az igazságszolgáltatáshoz és a jóvátételhez fűződő jog biztosítására.

Bolíviában az igazság, az igazságosság és teljes jóvátétel biztosítása a katonai és önkényuralmi rendszerek alatt elszenvedett emberi jogi visszaélések áldozatai számára korlátozottá vált, habár a hatóságok elkötelezettek voltak egy igazságtételi bizottság megalkotásában. Nyilvános tárgyalásokat tartottak Argentínában az 1976-1983-as katonai rezsim alatt az emberiség ellen elkövetett bűncselekmények kapcsán, és nyolc új ítélet is született. Azonban a civil, üzleti és jogi ágazatokban tevékenykedő, emberi jogi visszaélésekben bűnrészes személyeket és a nemzetközi jog szerinti bűnösöket még mindig nem ítélték el.

Chilében több mint 1000 lezáratlan ügy volt folyamatban múltban elkövetett jogsértéseket illetően; az áldozatokat támogató szervezetek elítélték az igazságszolgáltatás lassú ütemét több ezer áldozat erőszakos eltűntetése ügyében. Történt azonban vádemelés több volt katonatiszt, köztük az énekes és politikai aktivista, Victor Jara 1973-as elrablásának és megölésének felelősei ellen.

Egy guatemalai városi fellebbviteli bíróság megállapította, hogy az 1986-os amnesztia-rendelet nem vonatkozik az emberiség ellen elkövetett bűncselekményekre és népiirtásra Guatemalában, ezzel folytatódhat a korábbi elnök és hadsereg-főparancsnok, José Efraín Ríos Montt elleni ügy.

Panamában az egykori elnök, Manuel Noriega tárgyalását Heliodoro Portugal erőszakos eltűntetése ügyében felfüggesztették, miután Manuel Noriega ügyvédje fellebbezést nyújtott be a vádak ellen, azzal érvelve, hogy a tárgyalás megsértené a volt elnök kiadatásának feltételeit. A tárgyalás további sorsa nem világos.

Haitin a volt elnök, Jean-Claude Duvalier 2014-es halála után a hivatali ideje alatt (1971-1986) elkövetett feltételezett emberiség elleni bűncselekmények

ügyében indult vizsgálatban kevés előrelépés történt.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB EMBERTELEN BÁNÁSMÓD

A régióban érvényben lévő szigorú kínzás elleni törvények és mechanizmusok ellenére a kínzás és más embertelen bánásmód széles körben elterjedt maradt; a hatóságoknak nem sikerült vádat emelniük az elkövetők ellen vagy megfelelő jóvátételt biztosítani az áldozatok számára. A kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód általános jelenség volt a börtönökben vagy a letartóztatás alatt, és főként bűncselekmények gyanúsítottjai ellen használták büntetés-végrehajtásának vagy vallomás kicsikarásának céljából.

Argentínában a kínzásról szóló jelentéseket – beleértve az ösztökével való verést, műanyag zacskókkal történő fojtogatást, a víz alá merítést és a tartós elzárást – nem vizsgálták ki és nincs tanúvédelmi rendszer sem. A kínzások áldozatait Bolíviában visszatartották az igazságszolgáltatástól és a jóvátételtől a vélt visszaélések rögzítésére és kivizsgálására irányuló független mechanizmus hiánya miatt.

Mexikó a nemzetközi figyelem középpontjába került márciusban, amikor az ENSZ kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni küzdelemmel foglalkozó különmegbízottja jelentést adott be az ENSZ Emberi Jogi Tanácsához, részletezve a kínzások és a büntetlenség általános természetét a rendőrök és más biztonsági erők soraiban.

A kínzás és a kegyetlen bánásmód más fajtái állandósultak a brazil börtönökben, lányok és fiúk ellen egyaránt.

A börtönkörülmények – beleértve a túlszűfoaltságot, erőszakot, valamint az élelem és víz hiányát – különösen kemények voltak a Bahamákon, Bolíviában, Haitin, Jamaikában, az Egyesült Államokban és Venezuelában.

Menekültek, menedékkérők és migránsok

A fokozódó humanitárius válságban a Közép-Amerikán és Mexikón átkelő migránsoknak és menekülteknek – különösen

a nagy számú kísérő nélküli kiskorúnak –komoly emberi jogsértésekkel kellett szembenéznük, az Egyesült Államokba való belépés és a gyakori rettenetes körülmények közötti fogvatartás során. Gyakran lettek gyilkosság áldozatai, elrabolták vagy bűnszervezetek zsarolták őket, akik nem ritkán összejátszottak a hatóságokkal. A nők és lányok különösen ki voltak téve a szexuális erőszak és az emberkereskedelem veszélyének.

Az Egyesült Államokban az év során családok tízezreit és kísérő nélküli kiskorúakat tartóztattak le, amikor megpróbálták átlépni az ország déli határát. A családokat hónapokig őrizetben mialatt kérelmüket nyújtottak be, hogy az országban maradhassanak – ezen intézmények többsége híján volt az orvosi ellátásnak, higiéniaának, víznek és jogi tanácsadásnak.

Másutt a migránsoknak és leszármazottaiknak hátrányos megkülönböztetéssel kellett szembenéznük, miközben az államok alig tettek valamit a berögzült kirekesztés megállítására.

A bevándorlók helyzetének rendezésére szolgáló törvény végrehajtása ellenére sok haiti származású ember hontalan maradt a Dominikai Köztársaságban, miután dominikai állampolgárságukat önkényesen és visszamenőleg megvonták tőlük egy 2013-as alkotmánybíróági ítélet következtében. Miután a dominikai hatóságok bejelentették a törvénytelen migránsok kitoloncolásának folytatását júniusban, több tízezer haiti migráns úgy döntött, visszatér Haitire, főként az erőszaktól, kiutasítástól, munkáltatók vagy szomszédok irányából jövő idegengyűlölettől való félelemből; százak pedig rögtönzött táborokban telepedtek le a határon.

A Bahamákon a migránsok elleni önkényes letartóztatásokkal és visszaélésekkel kapcsolatos vádak merültek fel. A parlament elfogadta a bevándorlási reformokat, amelyek potenciálisan megakadályozzák a Bahamákon született törvénytelen bevándorlók gyermekei számára a bahamai állampolgárság megszerzését, ezzel kockáztatva az egyének

hontalanná válását.

Júliusban az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága felszólította Kanadát, hogy egy éven belül számoljon be a migránsokat és menekülteket érintő emberi jogi aggályokról. Pozitív fejlemény, hogy az új kormány bejelentette, hogy a menekülteknek és menedékkérőknek szóló ideiglenes szövetségi egészségügyi programot ért csökkenéseket visszafordítják és az egészségbiztosítást helyreállítják.

Közel 2000 kolumbiai állampolgárt – köztük menekülteket és menedékkérőket – toloncoltak ki Venezuelából augusztusban, semmilyen lehetőséget nem adva nekik a kiutasítás elleni fellebbezésére vagy személyes holmijuk összehozására. Egyes esetekben a gyermekeket elválasztották szüleiktől. Rengeteg embert erőszakkal kilakoltattak vagy lerombolták házaikat, néhány foglyot pedig bántalmaztak.

Decemberben az Emberi Jogok Amerikai Bizottsága aggodalmát fejezte ki több mint 4500, Costa Rica és Nicaragua határán rekedt kubai bevándorló helyzetét illetően, miközben a nicaraguai hatóságok állítólag bántalmazták őket; a Bizottság felszólította a közép-amerikai államokat, hogy tegyék lehetővé a biztonságos és törvényes szárazföldi utazást a kubaiaknak az Egyesült Államokig.

AZ ŐSLAKOSOK JOGAI

Annak ellenére, hogy a régió összes országa jóváhagyta a 2007-es ENSZ-nyilatkozatot az őslakosok jogairól, a jogsértések – többek között támadások, túlzott erő használata és gyilkosságok – továbbra is mindennaposak maradtak az őslakosok számára a teljes régióban, fenyegetve jogaikat a földhöz, területhez és természeti forrásokhoz, kultúrájukhoz és még saját létezésükhöz is.

A szegénység, a kirekesztés, az egyenlőtlen bánásmód és a megkülönböztetés továbbra is ezeket érintett, többek között Argentínában, Bolíviában, Kanadában, Chilében, Kolumbiában, Mexikóban, Paraguayban és Peruban. Az állami és nem állami szereplők – beleértve a vállalkozásokat és a földtulajdonosokat – folytatták az őslakosok

erőszakos kitelepítését saját földjeikről a gazdasági fejlesztések érdekében.

A fejlesztési projektek alatt, beleértve a nyersanyag-kitermelő iparágat, az őslakosoktól megtagadták az érdemi konzultáció és a szabad, előzetes és ismeretek birtokában adott beleegyezés lehetőségét, amely a kultúrájukat és a környezetüket fenyegette és egész közösségek erőszakos kitelepítéséhez vezetett.

A braziliai bennszülött közösségek elleni támadások gyakorivá váltak, és az ezekért felelősök ritkán kerültek bíróság elé. Egy alkotmánymódosítás, amely átruházta a felelősséget az őslakosok földjének elhatárolásáért a végrehajtó hatalomról a kormány törvényhozó hatalmára, negatív következményekkel fenyegette az őslakosok földhöz való hozzáférését. Az év végéig a módosítást még nem hagyta jóvá a szenátus.

Paraguay legfelsőbb bírósága elutasította egy földtulajdonos második próbálkozását a 2014-es elbirtoklási törvény megsemmisítésére, amelynek értelmében vissza kell adni a földet a Sawhoyamaxa közösségnek. A közösség által beadott panasz elbírálása, amely a földtulajdonos alkalmazottai ellen szolt a föld birtokbavételért, az év végén még függőben volt.

Az ecuadori hatóságoknak nem sikerült teljesen végrehajtani az Emberi Jogok Amerikaközi Bíróságának 2012-es döntését a Sarayaku területén élő kecsua nép javára, amelynek értelmében el kell távolítani földjükről az összes robbanóanyag maradékát és olyan jogszabályt kell hozni, amely szabályozza az őslakosok jogát a szabad, előzetes és ismeretek birtokában adott beleegyezéshez a törvényeket, rendelkezéseket és egyéb intézkedéseket illetően, amelyek az életvitelüket befolyásolják.

JOGVÉDŐK VESZÉLYBEN

A régióban folytatódott a fenyegetések és támadások sora az emberi jogok védelmezői, ügyvédek, bírók, szemtanúk és újságírók

ellen, és növekedett az igazságszolgáltatással való visszaélések száma, amelyek az emberi jogok védelmezőinek elnyomására szolgáltak. Az ilyen visszaéléssel kapcsolatos ügyek kivizsgálásában vagy az elkövetők bíróság elé állításában ritkán történt előrelépés.

Az emberi jogok védelmezőjének lenni a visszaélés és erőszak céltáblájává tette az érintetteket Amerika több országában. A büntetlenség ellen és a nők, valamint őslakosok jogaiért harcba szállókat különösen fenyegette a megtorlás veszélye.

Kolumbiában az emberi jogok védelmezői komoly, főként félkatonai jellegű csoportok támadásainak voltak kitéve.

Venezuelában a jogvédőknek rendszeresen kellett szembe nézniük a hatóságok irányából érkező verbális támadásokkal. A kubai hatóságok szigorú korlátozásokat szabtak ki az alapvető szabadságjogokra, több ezer bejelentés érkezett a kormány kritikusainak zaklatásáról, valamint önkényes letartóztatásokról és fogva tartásokról. Az emberi jogok védelmezőinek és más, az ecuadori kormányzat döntéseit nyíltan kritizálóknak támadásokkal, bírságokkal és alaptalan büntetőeljárásokkal kellett szembenézniük; a különböző médiumok továbbra is bírságokat kaptak az alapján a kommunikációs törvény alapján, amelyet a szólásszabadság aláásására használtak fel. A bolíviai hatóságok hiteltelennítették a civil szervezetek munkáját, beleértve az emberi jogok védelmezőit, valamint szigorú szabályozásokat alkalmaztak a civil szervezetek bejegyzésére is.

Az emberi jogok védelmezői Guatemalában – különösen az őslakosok vezetői, valamint a környezethez fűződő jogok és földtulajdonjogok mellett, ill. a hidroelektrikus és bányászati megaprojektek ellen tüntetők – folyamatos támadásoknak, fenyegetéseknek, zaklatásnak és megfélemlítésnek voltak kitéve.

Hondurasban az általános erőszakos és bűncselekményekkel teli légkör fényében az emberi jogok védelmezői – különösen a nők – bírósági zaklatásnak, valamint fenyegetéseknek és támadásoknak voltak

kitéve, amelyek ritkán kerültek kivizsgálásra. A kongresszus jóváhagyott egy törvényt, amely fontos lépést jelentene az emberi jogvédők, újságírók és egyéb csoportok védelmezésére, azonban civil szervezetek egy csoportja aggodalmát fejezte ki, mert a tervezett végrehajtási rendelete nem egyértelmű és átláthatatlan, ezért a jóváhagyás néhány hónappal való elhalasztását kérték.

Az emberi jogokért kiálló védelmére tett intézkedéseket gyakran túl gyengén alkalmazták, és sokszor figyelmen kívül is hagyták. Az jogvédők védelmére létrehozott brazil nemzeti programnak nem sikerült a rendelkezéseiben ígért védelmet biztosítani, és végrehajtását akadályozták az elégtelen források. Az emberi jogok védelmezőit célzó fenyegetési, támadási és gyilkossági ügyek nagy részben nem kerültek kivizsgálásra és senkit sem ítélték el értük. Mexikóban az emberi jogi aktivisták és újságírók védelmére létrejött szövetségi mechanizmushoz nem volt elég forrás és koordináció, így az emberi jogok védelmezői és az újságírók nem kaptak megfelelő védelmet; a büntetlenség pedig továbbra is megmaradt a támadások és erőszak ügyében.

A NŐK ÉS LÁNYOK JOGAI

A nők elleni erőszak növekedése továbbra is az egyik legfőbb emberi jogi kihívás maradt az egész régióban. Kéves előrelépés történt ennek kezelésében, mivel az államoknak nem sikerült prioritizálni a nők és lányok védelmét a szexuális erőszakkal, fenyegetésekkel és gyilkosságokkal szemben, és az elkövetők felelősségre vonása sem történt meg. A problémát érintő törvényeket csak lassan tudták végrehajtani.

Nagy számban jelentettek nemi erőszakot többek között Guatemalában, Guyanában, El Salvadorban, Jamaikában, valamint Trinidad és Tobagón. A 2007-es törvény végrehajtása, amely az ilyen visszaéléseket ténnyé büntethetővé Venezuelában, lassan megy a források hiánya miatt. Az Egyesült Államokban az indián és alaskai őslakos közösségek női tagjai továbbra is aránytalanul

nagy számú erőszakot éltek át: 2,5-szer nagyobb valószínűséggel érte őket szexuális erőszak vagy támadás, mint bármilyen más nőt az országban. El Salvadorban 475 nőt gyilkoltak meg január és október között, 2014-ben ez a szám 294 volt.

A szexuális és reprodukzív jogok megsértésének nagy hatása volt a nők és lányok egészségére. Az év végére a régió hét országa – Chile, a Dominikai Köztársaság, El Salvador, Haiti, Honduras, Suriname és Nicaragua – még mindig teljes mértékben tiltotta, vagy nem rendelkezett a nők életét védő jogszabályi rendelkezéssel. Chilében az abortusz bizonyos körülmények között történő lehetőségének törvénybe iktatására vonatkozó javaslat függőben volt az év végén a kongresszus előtt. A Dominikai Köztársaságban az alkotmánybíróság eltörölte a büntető törvénykönyv módosításait, amelyek bizonyos körülmények között legalizálták az abortuszt. Peruban az erőszak áldozatain történő abortusz legalizálására vonatkozó törvényt elutasította a kongresszus alkotmánybizottsága.

Argentínában a nők és lányoknak akadályokkal kellett szembenézniük a legális abortusz lehetőségét illetően. Braziliában az új jogszabályok és alkotmánymódosítások veszélyeztették a nők és lányok szexuális és reprodukciós jogait. Néhány törvényjavaslat az abortuszt minden körülmény között kriminalizálná, vagy a biztonságos és legális abortuszhoz való hozzáférés lehetőségét akadályozná meg.

Még ha az abortuszhoz való hozzáférés törvényes is volt bizonyos esetekben más országokban, az elhúzódnó bírósági eljárások gyakorlatilag lehetetlenné tették a biztonságos abortuszhoz való hozzáférést, különösen azok számára, akik nem engedhették meg maguknak, hogy az abortuszt magánrendelőkben végeztessék el. A fogamzásgátláshoz való korlátozott hozzáférés illetve a szexuális és reprodukciós kérdéseket illető tájékoztatás továbbra is aggályos volt, leginkább a marginalizált nők és lányok számára.

Bolíviában a gyermekágyi halálozások

magas száma, különösen vidéken, továbbra is aggodalomra ad okot.

A kolumbiai konfliktus minden résztvevője – biztonsági erők, félkatonai szervezetek és gerillacsoportok – felelős volt szexuális erőszakért; a gyanúsítottak kis része került csak bíróság elé.

A LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANZNEMŰ ÉS INTERSZEXUÁLIS EMBEREK JOGAI

Az LGBTI emberek továbbra is megkülönböztetésnek és erőszaknak voltak kitéve a régióban annak ellenére, hogy néhány országban a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő megkülönböztetést tiltja a törvény.

Több transznemű nőt ért erőszakos bűncselekmény vagy lett gyilkosság áldozata Argentínában, valamint gyűlölet-bűncselekményekről is beszámoltak – beleértve a gyilkosságot és a nemi erőszakot – LGBTI emberek ellen a Dominikai Köztársaságban. Az LGBTI embereket érintő erőszak és megkülönböztetés továbbra is aggodalmakat keltett El Salvadorban, Guyanában, Hondurasban, Trinidad és Tobago területén valamint Venezuelában is.

A közös beleegyezés alapján történő szexuális viszony férfiak között továbbra is bűncselekmény maradt Jamaikában, ahol megmaradt a hajléktalanság, az LGBTI fiatalok kitelepítése és a fenyegetések és zaklatások kivizsgálásának hiánya. Pozitív előrelépés azonban, hogy a Meleg Büszkeség Felvonulást megtarthatták első alkalommal, az igazságügyi miniszter pedig a felvonulás alatti toleranciára szólította fel az embereket és kifejezte támogatását az LGBTI emberek békés önkifejezési jogát illetően.

FEGYVERES KONFLIKTUSOK

Kolumbiában a kormány és a Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői (FARC) között folytatódó béketárgyalások kínálták a legjobb esélyt a régió leghosszabb, több mint tíz éve tartó belső fegyveres konfliktusának végleges lezárására. Az év folyamán azonban mindkét oldal követett el a nemzetközi jog szerinti

bűncselekményeket, valamint komoly emberi jogi visszaéléseket és jogsértéseket is, elsősorban az őslakosok, afrikai felmenőkkel rendelkezők és gazdálkodó közösségek, ill. emberi jogi aktivisták ellen.

A biztonsági erők, gerillacsoportok és félkatonai egységek jogtalan kivégzéseket, kényszerkitelepítést, erőszakos eltüntetéseket, halálos fenyegetéseket és szexuális bűncselekményeket követtek el, majdnem teljes büntetlenség mellett. Továbbra is sorozták be gyermekeket a harcosok közé a gerilla és félkatonai csoportok. A jogsértések áldozatainak hozzátartozóinak, akik az igazságszolgáltatásért kampányoltak, ill. az őket segítő emberi jogi szervezetek tagjainak halálos fenyegetésekkel és más súlyos emberi jogi visszaélésekkel kellett szembenézniük.

A tűzszünet, amelyet a FARC júliustól hirdetett meg és a tény, hogy a kormány felfüggesztette a FARC támaszpontjai ellen történő légi támadásokat úgy tűnt, hogy képes lesz enyhíteni a konfliktus vidéki civil területeket érintő pusztító hatásait.

Szeptemberben a két fél bejelentette, hogy megállapodást kötöttek az átmeneti igazságszolgáltatásról és azt is hozzátették, hogy 2016 márciusában alá fognak írni egy békeszerződést. Azonban továbbra is kétséges maradt, hogy az egyezmény, amelyet nem hoztak nyilvánosságra decemberig – párosítva egy jogszabállyal, amely lehetővé tenné az emberi jogokat megsértők számára az igazságszolgáltatás elkerülését – garantálni tudja-e az áldozatoknak a jogot az igazsághoz, igazságossághoz és a jóvátételhez a nemzetközi joggal összhangban.

TERRORELLENESSÉG ÉS BIZTONSÁG

Az év végéig senkit sem állítottak bíróság elé az emberi jogi visszaélésekkel kapcsolatban – beleértve a kínzást, egyéb embertelen bánásmódot, valamint az erőszakos eltüntetéseket –, amelyeket egy titkos fogva tartási és kihallgatási program során követett el a Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) a 2001. szeptember 11-i támadások után az Egyesült Államokban.

Több mint egy évvel azután, hogy a Szenátus hírszerzési különbizottsága feloldotta a CIA programról szóló jelentés összefoglalójának titkosítását és közzétette azt, a jelentés teljes tartalma szigorúan titkos maradt, megkönnyítve ezzel a büntetlenséget. A legtöbb, ha nem az összes a programban fogva tartott egyén erőszakos eltüntetésnek és olyan fogva tartási és/vagy kihallgatási körülményeknek és technikáknak volt kitéve, amelyek megsértették a kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód tilalmát.

Még mindig vannak fogvatartottak Guantánamóban, többségük vádemelés vagy tárgyalás nélkül, néhányan még mindig a katonai bizottság előtti tárgyalásukra várnak, amelynek keretei még mindig elmaradnak a nemzetközi tisztességes tárgyalási sztenderdektől.

HALÁLBÜNTETÉS

Az Egyesült Államok ismét az egyetlen kivégzéseket végrehajtó ország a régióban. Mégis voltak arra utaló jelek, hogy a világszerte a halálbüntetés eltörlésére irányuló tendenciák itt is lassan, de biztosan teret nyernek. A nebraskai törvényhozás megszavazta a halálbüntetés eltörlését, habár a hatályon kívül helyezés még függőben volt az év végén, miután az ellenzék petíciót nyújtott be az úgy 2016-os népszavazásra bocsátásának érdekében. Pennsylvania állam kormányzója moratóriumot rendelt el a kivégzésekre; szintén moratóriumok maradtak érvényben Washington államban és Oregonban is.

ÁZSIA ÉS A CSENDES-ÓCEÁNI TÉRSÉG – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

Annak ellenére, hogy a gyors társadalmi és gazdasági változások tovább zajlanak, az emberi jogok helyzete gyakran aggasztó maradt az ázsiai és csendes-óceáni térségben. A növekvő elnyomás és igazságtalanság az emberi jogok védelmét fenyegeti a régióban.

Az emberek jogait visszatérően és jelentősen veszélyezteti az állami elszámoltathatóság hiánya. Ezenfelül a büntetlenség berögződöttsége és elterjedtsége igazságtalansághoz vezet és továbbviszi a jogsértések, ideértve a kínzás és egyéb rossz bánásmód gyakorlatát. A büntetlenség súlyosbítja a fegyveres konfliktusok (pl. Afganisztán, Mianmar) által okozott szenvedéseket és állandósítja az igazságtalanságot azáltal, hogy elmarad a kárpótlás a korábbi konfliktusokat, pl. az indonéziai konfliktust követően.

Sok országban semmilyen kapcsolat nincs a kormányzat és a nép között. Sokan – főként a fiatalok – egyre gyakrabban szólnak fel jogaikért, amiben gyakran segítik őket a megfizethető kommunikációs technológiák és platformok, köztük a közösségi média is. Számos kormányzat ezzel ellentétben igyekszik elzárkózni az elszámoltathatóság és kritika elől, néhányan pedig – többek között Kínában, Kambodzsában, Indiában, Malajziában, Thaiföldön és Vietnamban – egyre erősebben támadják az alapvető szabadságjogokat. Laoszban továbbra is súlyosan korlátozzák a szólásszabadsághoz, az egyesülési szabadsághoz és a békés gyülekezéshez való jogot, a hatóságok pedig egyre szorosabb irányítás alatt tartják a civil társadalom csoportjait.

Az eltörlés felé irányuló globális trend ellenére a halálbüntetést szintén a régió számos országa továbbra is alkalmazza, Kínában és Pakisztánban például különösen elterjedt a gyakorlat. Indonéziában újakezdték a kivégzéseket, a Maldív-szigetek pedig a gyakorlat újakezdésével fenyegetett. Pakisztánban jelentősen megnőtt a kivégzések száma, miután a civilek kivégzésére bevezetett moratóriumot 2014 decemberében megszüntették. Ugyanakkor itt is volt néhány pozitív lépés, mivel a Fidzsi-szigetek a világ századik országaként eltörlték a halálbüntetést, és a mongol parlament elfogadott egy új büntető törvénykönyvet, amely megszünteti a halálbüntetést minden bűncselekménnyel kapcsolatban.

Az Ázsiai és Csendes-óceáni térségben több millió menekültnek és menedékkérőnek kellett kíméletlen körülményekkel szembenéznie. Ausztráliától Kínáig számos ország sértett nemzetközi jogi előírásokat azzal, hogy erőszakkal visszaküldött embereket olyan országokba, ahol komoly jogsértések fenyegetik őket. Súlyos humanitárius és emberi jogi válság alakult ki a Bengáli-öbölben és az Andamán-tengeren, ahol embercsempészek és emberkereskedők több ezer menekültet és migránst hagytak magukra a tengeren. Az érintett államok a menekülteket eleinte visszafordították, a segítségükre létrehozott kutató- és mentő műveleteket pedig csak nagyon lassan szervezték meg.

Nepálban az április 25-én bekövetkezett pusztító földrengés és utóregések több mint 8000 halálos áldozattal és 22 000 sérülttel jártak, valamint több mint 100 000 ember kényszerült elhagyni a lakóhelyét.

A kormány nem volt hajlandó lemondani a költséges és időigényes vámokról és eljárásokról az egészségügyi és a segélyszállítmányokkal kapcsolatban, ezeket hagyva kétségbeesett szükségletek középette. A földrengést követően sietősen elfogadott új alkotmány számos emberi jogi hiányosságot tartalmaz. Etnikai csoportok elutasították a föderatív államszerkezetet, ami erőszakos tiltakozásokhoz és összecsapásokhoz vezetett.

Néhány tüntetés során a biztonsági erők túlzott, szükségtelen vagy aránytalan erőszak alkalmazásához folyamodtak, a rendőrség és a tüntetők közötti összecsapások pedig több tucat halálos áldozatot követeltek.

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban az elnyomás rendkívüli mértéke és a szinte minden emberi jogot érintő szisztematikus jogsértések megnehezítik a mindennapi életet. Az országból elmenekülők egyre gyakoribb önkényes letartóztatásokról számoltak be. A csökkenő napi élelmiszeradagok súlyosan veszélyeztetik a megfelelő minőségű és mennyiségű élelmiszerhez való jutás jogát. Több százezer embert tartanak fogva börtöntáborokban és fegyházekben, ahol gyakori a kínzás és más bántalmazások, és mindennapos a kényszermunka.

Kína geopolitikai befolyása tovább nőtt, ugyanakkor az ország emberi jogi helyzete ijesztő. A nemzetbiztonság növelése ürügyén a kormányzat növelte az elnyomást: minden eddigénél több olyan jogszabályt vagy szabályozást dolgozott ki és vezetett be, hogy elhallgattassa az eltérő véleményeket és elnyomja a jogvédőket. A hatóságok egyúttal növelték az internet, a tömegtájékoztatás és az értelmiség fölötti ellenőrzésüket.

A novemberben lezajló mianmari parlamenti választásokat (az első választások azóta, hogy mintegy öt évtizednyi katonai uralom után 2011-ben egy kvázi civil kormány került hatalomra) megelőző időszakot beárnyékolta a kisebbségi csoportok, elsősorban az üldözött rohingyák szavazati jogtól való megfosztása, valamint az Észak-Mianmarban zajló konfliktusok. Ennek ellenére a volt lelkiismereti fogoly, Aung Szan Szú Kji által vezetett Nemzeti Liga a Demokráciáért elsőprő választási győzelme történelmi pillanat volt, ami az emberi jogi változások reményével kecsegtet. Azt, hogy ez tényleg be fog-e következni, még nem tudjuk.

Mivel Thaiföld katonai vezetése elhalasztotta a politikai átmenet tervét, az ország folyamatos visszaesést tapasztal az emberi jogi kötelezettségek terén. Az emberi jogi korlátozásokat, különösen a

szólásszabadsághoz és az egyesülés joghoz kapcsolódóakat, amelyeket a hatóságok a 2014-es katonai puccs után „ideiglenesként” vezettek be, a gyakorlatban továbbra is megtartották, sőt megerősítették őket.

Januárban Srí Lankán új kormány került hatalomra, amely alkotmányos reformokat vezetett be és ígéretet tett az emberi jogok védelmének javítására. Ugyanakkor számos probléma megmaradt, ideértve az önkényes letartóztatás és fogva tartás, a kínzás és egyéb rossz bánásmód alkalmazását, az erőszakos eltüntetéseket és az őrizet alatt bekövetkezett haláleseteket. Sri Lanka fegyveres konfliktusában, amely 2009-ben ért véget, a mindkét oldal által elkövetett jogsértések büntetlenségének régóta fennálló problémájával továbbra sem foglalkoztak.

A régióban láthattuk a fejlődés egyéb apróbb, ám gyakran törekény és akadozó jeleit. Ide tartoznak a széles körben elterjedt kínzás és egyéb rossz bánásmód gyakorlatának csökkentésére irányuló kísérletek Afganisztánban, Indiában és Srí Lankán.

NÖVEKVŐ AKTIVIZMUS ÉS A NYILVÁNOS TILTAKOZÁS ELYNOMÁSA

Az emberi jogi aktivizmus növekedése az elmúlt években folytatódott az ázsiai és csendes-óceáni régióban. A tiltakozásokat és egyéb fellépéseket azonban beárnyékolta a hatóságok azon erőfeszítése, hogy erőszak alkalmazásával csorbítsák a szólásszabadságot, az egyesülés szabadságát és a békés gyülekezéshez való jogot.

Vietnamban sokakat megfélemlítettek és zaklattak azért, mert a békés gyülekezéshez való jogukat gyakorolták. Júliusban a biztonsági erők több olyan békésen tiltakozó aktivistát megvertek és megfélemlítettek, akik lelkiismereti foglyokkal való szolidaritásukat éhségsztrájkjal kívánták kifejezni. A Maldív-szigeteken a politikai ellenzék több száz békésen tüntető tagját tartóztatták le és tartották fogva. Malajziában kriminalizálták a békés tüntetések szervezőit és résztvevőket.

A békés gyülekezés jogát sértő 2014-es kambodzsai események után a tüntetőkre

kiszabott ítéletek tovább csorbitották ezt a jogot. Júliusban 11 ellenzékit és aktivistát találtak bűnösnek felkelésre buzdítás vádjában. Részt vettek egy tüntetésen a fővárosban, Phnom Penh-ben 2014 júliusában, amely összecsapásokban végződött a biztonsági erőkkel. Semmilyen meggyőző bizonyíték nem kötötte ezeket az embereket az erőszakhoz.

Thaiföldön börtönbüntetést szabtak ki két aktivistára színdarab rendezéséért. Ez is mutatja, hogy a katonai hatóságok példátlan módon alkalmazzák a Lèse-Majesté (az uralkodót célzó sértésekre vonatkozó) törvényt a szólásszabadság csorbitására. A hatóságok továbbra is jogellenesnek minősítik az öt vagy több embert tömörítő „politikai találkozókat”, és olyan jogszabályokat vezetnek be, amelyek börtönbüntetés terhe alatt rendőrségi vagy hatósági engedélyhez kötik a tüntetéseket. A visszafogott, szimbolikus és békés tüntetéseken részt vevő diákokkal és aktivistákkal szemben gyakran túlzott erőt alkalmaztak, letartóztatták őket és vádat emeltek ellenük.

Egy összességében békés mianmari diáktüntetés brutális szétverése után később a rendőrség tömegesen tartóztatott le és bántalmazott diákvezetőket, valamint bárkit, akinek köze lehetett a tüntetésekhez. Közéjük tartozott Phyo Phyo Aung, a Diákegyesületek Burmai Szövetségének vezetője is.

A Koreai Köztársaságban tüntetéseken tiltakoztak a több mint 300 halalos áldozattal járó 2014-es Sewol kompkatasztrófára adott kormányzati válasz ellen. Habár a legtöbb tüntetés békésen zajlott, áprilisban a tragédia első évfordulóján rendezett utcai gyülekezéseket a fővárosban, Szöulban a rendőrség körülvette, és szükségtelen mértékű erőt alkalmazott a résztvevők ellen, akik az áldozatok emlékére rendeztek virrasztást.

AZ ELTÉRŐ VÉLEMÉNYEK ELYNOMÁSA

Az ázsiai és csendes-óceáni régió sok kormánya mélyen berögződött intoleranciát mutatott az eltérő vélemények felé, és

erőteljesen korlátozta az emberi jogokat.

Májusban volt egy éve, hogy Thaiföldön a hadsereg statáriumot vezetett be és átvette a hatalmat. A hatóságok kemény intézkedéseket vetettek be, visszaéltek a igazságszolgáltatási rendszerrel és arra használták hatalmukat, hogy elnyomják a katonai uralommal szembeni békés ellenvéleményeket és kritikát. Folyamatos intoleranciát mutattak az eltérő vélemények békés kifejezésével szemben, önkényesen tartóztattak le diákokat és puccs-ellenes aktivistákat, értelmiségieket, újságírókat és parlamenti képviselőket tartottak katonai táborokban titkos őrizetben, vádemelés, illetve bírósági tárgyalás nélkül. A katonai bíróságok tisztességtelen tárgyalásokat folytattak a katonai hatalomátvétel ellen tiltakozókkal szemben. A hatóságok rengeteg embert büntettek meg olyan, Facebookon megjelent kommentjeik és állításaik miatt, amelyeket a monarchiára nézve sértőnek találtak. A bíróságok akár 60 év börtönbüntetést is kiszabhattak ilyen cselekményekért.

Észak-Korea kormánya megtiltotta bármilyen politikai párt, független újság vagy független civil társadalmi szervezet működését, és kizárta szinte minden állampolgárát a nemzetközi mobiltelefon-szolgáltatások használatából. Ennek ellenére sokan vállalták a nemzetközi hívások lebonyolításával járó kockázatot. A kínai határ mentén élők a nem hivatalos magángazdaságot kihasználva kínai hálózatokra kapcsolt csempésztett mobiltelefonokat szereztek, hogy Észak-Koreán kívül tartózkodókkal felvegyék a kapcsolatot. Ezzel megfigyelésnek, letartóztatásnak és fogva tartásnak tették ki magukat.

Kambodzsában jogvédőket börtönöztek be, a hatóságok pedig az online tevékenység miatti letartóztatásokkal súlyosbították a szólásszabadság és a békés gyülekezés már fennálló önkényes korlátozását. Az egyesületekre és nem kormányzati szervezetekre vonatkozó új jogszabályt törvénybe iktatták a civil szervezetek tiltakozásai ellenére, miszerint az az

egyesülési jog aláásásával fenyeget, ám az nem világos, hogy a jogszabályt hogyan fogják keresztülvinni.

Vietnamban a média, valamint a bírói, politikai és vallási intézmények állami irányítás alatt állnak. Továbbra is több tucat, tisztességtelen eljárásban elítélt lelkiismereti foglyot tartanak fogva embertelen körülmények között. Egyre többen számolnak be a civil társadalom tagjainak zaklatásáról, rövid ideig tartó önkényes fogva tartásáról és ellenük elkövetett fizikai támadásokról.

Júliusban a kínai hatóságok erőteljes támadásokat indítottak emberi jogi ügyvédek ellen. Az ügyvédek elnyomása egész évben folytatódott. Az aktivistákat és jogvédőket, valamint családjaikat szisztematikusan zaklatásnak, megfélemlítésnek, önkényes letartóztatásnak és erőszaknak tették ki.

Egész Dél-Ázsiában szintén szűkült a civil társadalom, a jogvédők és a szólásszabadság mozgástere. Pakisztán az újságírók számára a világ egyik legveszélyesebb országának számít, hiszen a célzott támadások, köztük a fegyveres csoportok által elkövetett gyilkosságok is igen gyakoriak a médiában dolgozókkal szemben. A kormány pedig nem képes megfelelő védelmet nyújtani ezekkel a támadásokkal szemben. Banglades egyre veszélyesebb azok számára, akik hangot adnak véleményüknek. Bevett gyakorlatnak számít a szólásszabadság korlátozása, amelynek keretein belül szekularista bloggereket és kiadókat gyilkoltak meg. Bangladesben és Pakisztánban is jogi korlátozásokat vezettek be a civil szervezetekkel szemben a hatóságok kritizálása miatt. Indiában a hatóságok a kormánnyal szemben kritikus civileket a külföldről érkező finanszírozásokat illető korlátozó jogszabályokkal hallgattatják el.

Afganisztánban állami és nem állami szereplők büntetlenül bántalmaztak jogvédőket. Nem állami szereplőket gránáttaadásokban, bombamerényletekben, valamint jogvédők meggyilkolásában való bűnrészességgel vádoltak meg. A Parlament módosította a tömegtájékoztatásról szóló jogszabályt, amellyel tovább korlátozhatja a

szólásszabadságot. Miután a tálibok szeptemberben átvették az irányítást Kunduz tartomány felett, számos jelentés érkezett tömeggyilkosságokról és nemi erőszakokról, valamint arról, hogy a média olyan munkatársai és női jogvédők után kutatnak, akiknek a neve szerepel egy halállistán.

Máshol kormányok intoleranciát mutattak a nyilvános kritikával szemben, beleértve a japán kormányzatot is, amely egy hivatalos titkokról szóló jogszabályt vezetett be 2014 decemberében, amely jelentősen korlátozhatja a hatóságokat érintő információhoz való hozzáférés szabadságát. Dél-Korea kormánya kiszélesítette a nemzetbiztonsági törvény alkalmazási körét további csoportokra, többek között politikusokra is, ami tovább nyirbálhatja a szólásszabadságot. Az indonéz hatóságok az internetet korlátozó jogszabályt alkalmaztak, amely kriminalizálja a szólásszabadság bizonyos formáit. Ennek következtében magánembereket ítéldhetnek el és börtönözhetnek be azért, mert megosztják a véleményüket az interneten.

Erősödtek a békés aktivizmussal és az eltérő véleményekkel szembeni korlátozások Mianmarban, ahol rengeteg lelkiismereti foglyot tartanak fogva és több százan kerülnek bíróság elé a szólásszabadsághoz és a gyülekezéshez való jogaik békés gyakorlása miatt. Közéjük tartoztak tüntető diákok, politikai aktivisták, médiában dolgozók és az emberi jogokat védelmezők, különösen a mezőgazdasági és munkásosztály aktivistái.

Malajziában korlátozták a sajtóorgánumokat, az aktivistákat pedig megfélemlítették és zaklatták. Az elnyomó hatású lázadásról szóló törvény – amelynek alapján rengeteg jogvédőt és másokat tartóztattak le az elmúlt években – alkotmányosságát megerősítő szövetségi bírósági döntés még jobban aláasta a szólásszabadságot.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB ROSSZ BÁNÁSMÓD

Számos, a régióban lévő országból érkeztek kínzásról és egyéb rossz bánásmódról szóló jelentések (Fidzsi-szigetek, Indonézia,

Malajzia, Mongólia, Nepál, Észak-Korea, a Fülöp-szigetek, Thaiföld, Kelet-Timor, Vietnam). A felelősök büntetlensége gyakori volt ezekben az esetekben.

Kínában a fogva tartás ideje alatt és a kihallgatások során továbbra is elterjedt gyakorlat a kínzás és egyéb rossz bánásmód.

Habár Afganisztán kormánya megtette az első lépéseket egy olyan nemzeti akcióterv kidolgozása felé, amely a kínzás eltörlésére irányulna, és a hírszerző hivatal rendeletben megerősítette a kínzás használatának tilalmát, a biztonsági tisztek által elkövetett kínzás és egyéb rossz bánásmód továbbra is elterjedt az egész büntetés-végrehajtási rendszerben.

Indiából az őrizet alatti kínzásokról és egyéb rossz bánásmódról, valamint kínzás miatt bekövetkezett halálesetekről is érkeztek jelentések. Ugyanakkor pozitív lépés, hogy a Legfelsőbb Bíróság kötelezte az államokat, hogy biztonsági kamerákat tegyenek elérhetővé az összes börtönben, hogy ezzel is megakadályozzák a kínzást és egyéb bántalmazásokat. Eközben a kormány, állítása szerint, a büntető törvénykönyv módosítását fontolgatta, amelynek kifejezett célja lenne a kínzás bűncselekményként való minősítése.

Srí Lankán továbbra is gyakori a fogvatartottak kínzása és egyéb rossz bánásmód alkalmazása velük szemben, ideértve a szexuális erőszakot, valamint az őrizetben bekövetkezett gyanús halálozásokat. A korábbi hasonló esetekben továbbra is büntetlenség áll fenn. Mindazonáltal a kormány ígéretet tett az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának, hogy egyértelmű utasításokat adnak a biztonsági erőknek, miszerint a kínzás és egyéb rossz bánásmód tilos, és a felelősök ellen nyomozás indul, amelyet követően felelősségre vonják őket.

FEGYVERES KONFLIKTUSOK

Az ázsiai és csendes-óceáni térség egyes részeiben a fegyveres konfliktusok folytatódtak. Afganisztánban jellemző a növekvő bizonytalanság, egyre gyakoribbak a felkelések és a bűncselekmények. A tálibok és más fegyveres csoportok, valamint a kormánypárti erők is felelősek civilek

megsebesítéséért és meggyilkolásáért. A kormánypárti erők és fegyveres csoportok által elkövetett jogtalan gyilkosságok miatti felelősségre vonás szinte minden esetben elmaradt.

Októberben az Egyesült Államok erői lebombáztak egy, az Orvosok Határok Nélkül által vezetett kórházat Kunduz városában, és ezzel 22 munkatárs és beteg halálát okozták. Az eset után számos felhívás érkezett független vizsgálat lefolytatására. A tálibok kifejezetten civileket céloztak, illetve megkülönböztetés nélkül támadtak mindenkre, így rövid ideig átvették az irányítást Kunduz tartomány felett.

A mianmari hadsereg tagjait erőszakos cselekményekkel, többek között nemi erőszakkal és egyéb szexuális bűncselekményekkel vádolták meg, különösen Kacsin és az északi Shan államokban, ahol már ötödik éve tartanak a fegyveres konfliktusok. Mind állami, mind nem állami szereplőket vádoltak meg a büntetlenség légkörében elkövetett nemzetközi humanitárius jogsértésekkel és az emberi jogok megsértésével.

Indiában fegyveres csoportok továbbra is jogsértéseket követnek el civilek ellen Dzszammuban és Kasmírban, valamint India központi területein. Ugyanakkor augusztusban India északkeleti részében a kormány és egy befolyásos fegyveres csoport történelmi jelentőségű keretmegállapodást fogadott el a békéről.

Thaiföldön három déli tartományban, Pattaniban, Jalában és Narathivátban, valamint Szongkhla bizonyos részein folytatódtak a fegyveres összecsapások.

BÜNTETLENSÉG

A régió számos országában jelentős probléma, hogy a jelenlegi és múltbeli jogsértések esetében következetesen elmarad az igazságszolgáltatás és elszámoltathatóság biztosítása.

Indiában a biztonsági erők által a büntetlenség légkörében elkövetett erőszak továbbra is gyakori. Dzszammuban és Kasmírban, valamint Északkelet-Indiában is

érvényben van egy jogszabály, amely a fegyveres erők számára gyakorlatilag mentességet biztosít a büntetőeljárás alól.

Kambodzsában továbbra is büntetlenséget élveznek a tüntetések során erőszakot elkövető hatósági személyek, akik az elmúlt években több ember halálát okozták szükségtelen vagy túlzott erő alkalmazásával. A megoldatlan esetek közé tartozik a 16 éves Khem Saphath eltűnése, akit 2014 januárjában láttak utoljára. Sokan attól félnek, hogy erőszakos eltüntetés áldozatává vált, és állítólag egyike volt annak a legalább öt embernek, akiket egy tüntetés szétverése során a kormány emberei agyonlőttek. A vörös khmerek ügyeivel foglalkozó bíróság először vizsgált meg a népirtás vádját érintő bizonyítékokat Nuon Chea ügyében, aki a vörös khmerek első tisztje volt, valamint Khieu Samphan ügyében, aki a vörös khmer korszakban államfő volt.

Indonéziában tavaly volt az 50. évfordulója az 1965-ös tömeges emberi jogszértéseknek, melyek során – egy sikertelen puccsot követően – a hadsereg szisztematikusan megtámadta az Indonéz Kommunista Párt tagjait és feltételezett támogatóit. Az országban ezt követően elmaradt az igazságszolgáltatás és kárpótlás ezekért a visszatartott jogszértésekért és a feltételezések szerint 500 000-1 millió ember meggyilkolásáért. 2015-ben volt továbbá a 10. évfordulója annak, hogy Indonézia Aceh tartománnyal folytatott több évtizedes pusztító konfliktusa véget ért. A konfliktus az indonéz kormányerők és a függetlenségpárti Szabad Aceh Mozgalom (Gerakan Aceh Merdeka) között zajlott, és 10 000-30 000 emberéletet követelt. Annak ellenére, hogy rendelkezésre állnak bizonyítékok, melyek szerint a biztonsági erők cselekményei emberiesség elleni bűncselekményekhez vezethetnek – és mindkét oldal követelt el háborús bűncselekményeket –, az igazságszolgáltatás biztosítása elmaradt.

Mindazonáltal, Srí Lankán előrelépés történt az elszámoltathatóság felé vezető úton. Az ország fegyveres konfliktusa utolsó éveiben elkövetett állítólagos jogszértéseket illető ENSZ

vizsgálat megállapította, hogy a jogszértések, mielőtt bíróság elé kerülnek – amelyekbe erőszakos eltüntetések és civileket célzó katonai támadások is beletartoztak – háborús bűncselekménynek és/vagy emberiség elleni bűncselekményeknek minősülnek. A vizsgálat a jelenleg is zajló jogszértések megszüntetését szolgáló reformokat, valamint egy hibrid büntetőbíróság felállítását javasolta, amely a nemzetközi jogi bűncselekményeket vizsgálná.

AZ OTTHONUKAT ELHAGYÓK

Menekültek és menedékkérők továbbra is jelentős nehézségekkel néztek szembe az ázsiai és csendes-óceáni térségben és azon túl. Embercsempészek és emberkereskedők több ezer menekültet és migránst súlyosan bántalmaztak a Bengáli-öbölben. A hajók fedélzetén lévőek közül egyeseket lelőttek, másokat a vízbe dobtak és hagytak megfulladni, mások pedig éhezés kiszáradás vagy betegség következtében veszítették életüket. Sokakat néha órákig vertek, mert megmozdultak, ételrel könyörögtek vagy a mosdót akarták használni.

Májusban válság alakult ki a Bengáli-öbölben és az Andamán-tengeren, amikor a thaiföldi hatóságok lecsaptak az emberkereskedőkre és ember-csempészekre, akik a tengeren sorsukra hagyták az embereket. A halálos áldozatok száma egyelőre ismeretlen, ugyanakkor több ezer menekült és migráns több hétre magára maradt élelem, víz és orvosi ellátás nélkül.

Az indonéz, maláj és thaiföldi hatóságok eleinte visszafordították a túlszűfolt csónakokat, ezzel megakadályozva több ezer kétségbeesett ember partraszállását. A regionális kormányzatok csak rendkívül lassan indították meg a kutató- és mentő műveleteket. A nemzetközi felzúdulás következtében Indonézia és Malajzia engedélyezte az emberek partraszállását és ideiglenesen szállást is biztosítottak nekik. Ugyanakkor több száz, akár több ezer ember is bizonytalan körülmények között maradt, és közülük sokan valószínűleg meghaltak vagy eladták őket kényszmunkára. Az év végén

több kérdés is függőben maradt a túlélők hosszú távú elhelyezését illetően, mivel – annak ellenére, hogy Indonézia jelentős erőforrásokat biztosított több ezer menekült és menedékkérő elszállásolására és alapvető szükségleteik biztosítására – a kormány nem tisztázta, hogy 2016 májusát követően az országban maradhatnak-e.

Afganisztán a folyamatos bizonytalanság és fegyveres konfliktusok miatt közel 3 millió afgán vált menekültté. Többségük jelenleg Iránban vagy Pakisztánban tartózkodik, mintegy 1 millió afgán pedig belső menekültté vált az országon belül, és gyakran kegyetlen körülmények között ideiglenes táborokban kénytelen tartózkodni.

Ausztrália több ízben is kemény hozzáállást tanúsított a menekültekkel és menedékkérőkkel szemben. Az ország intézkedései közé tartozott hajók visszafordítása, a menekültek visszaküldése (refoulement) vagy kötelező, határozatlan idejű fogva tartása többek között az ausztrál területeken kívül található regisztrációs központokban Pápua Új-Guinéa és Naurun. A naurui központban végzett független vizsgálat nemi erőszakról és más szexuális bántalmazásról tett jelentést. A kormány a vizsgálat összes ajánlását elfogadta, és októberben bejelentette, hogy a menedékkérőket többé nem tartják fogva a központban. Az Amnesty International bizonyítékokat talált ausztrál parti őrség bűncselekményekben való részvételére, beleértve olyan bizonyítékokat, melyek szerint tisztviselők több hajó személyzetét is lefizették, hogy a tengeren talált menekülteket és migránsokat Indonéziába szállítsák.

A migráns munkavállalókat több országban is diszkriminálták vagy erőszakosan léptek fel velük szemben. Észak-Korea legalább 50 ezer embert küldött külföldi munkára olyan országokba, mint Líbia, Mongólia, Nigéria, Katar és Oroszország, gyakran rossz biztonsági körülmények közé és túlórában való munkavégzésre. A munkások az észak-koreai kormányon keresztül kapták meg a bérüket, amely jelentős összegeket vont le tőlük.

NÖVEKVŐ VALLÁSI ÉS ETNIKAI INTOLERANCIA

A vallási és etnikai intolerancia, kirekesztés és diszkrimináció növelésében több országban is közrejátszottak a hatóságok, máshol pedig nem tudták azt megfelelően kezelni.

Jogsértésekről számoltak be az ázsiai és csendes-óceáni régió országaiban, beleértve Mianmart, Laoszt, Pakisztánt, Srí Lankát és Vietnামot.

Indonéziában a hatóságok nem biztosították az összes vallási kisebbség védelmét, és nem tették lehetővé, hogy vallásukat félelemtől, megfélemlítéstől és támadásoktól mentesen gyakorolják. Síita muszlimok egy közössége – amelyet 2013-ban erőszakkal kilakoltattak kelet-jávai ideiglenes menedékről – 2015 folyamán végig bizonytalan helyzetben maradt. 2012-ben erőszakosan kilakoltatták őket szülőfalujukból, miután síita-ellenes tömegek támadták meg azt. A helyi hatóságok csak abban az esetben engedélyezték számukra a visszaköltözést, ha szunnita iszlámra térnek át. Aceh tartományban a helyi hatóságok keresztény templomokat romboltak le, a tömeges erőszak pedig 4000 embert kényszerített az Észak-Szumátrába való menekülésre.

Kínában szisztematikusan elfojtották a vallásszabadságot. Felerősödött a kormányzati kampány, melynek keretén belül Csöcsiang tartományban templomokat romboltak le és eltávolították a keresztény fészkeket. A Falun Gong-gyakorlók üldözése során önkényesen fogva tartották őket, tisztességtelen bírósági tárgyalásokat folytattak ellenük, bebörtönözték és megkínózták őket, vagy egyéb rossz bánásmódot alkalmaztak velük szemben. A kormányzat továbbra is széles körű ellenőrzés alatt tartja a tibeti buddhista kolostorokat. A főként muszlim vallású Hszincsiang Ujgur Autonóm Régióban a helyi kormányzat új jogszabályokat vezetett be a vallási ügyek szorosabb ellenőrzésére és a nem engedélyezett vallásgyakorlás betiltására.

Indiában a hatóságok nem tudtak megakadályozni számos, vallási erőszak keretében elkövetett incidenst, és

felszólalásaikkal néha hozzá is járultak a feszültség kiélézéséhez. Tömegek támadtak rá több muszlim férfira, akiket lopással, csempészéssel és tehenek lemészárlásával gyanúsítottak meg. Számos művész, író és tudós tiltakozott a növekvő intolerancia léghőre ellen.

DISZKRIMINÁCIÓ

A diszkrimináció több országban aggasztó mértékű, a hatóságok pedig gyakran nem tesznek hatékony lépéseket az emberek védelme érdekében.

Indiában továbbra is elterjedt a mélyen gyökerező kaszt-alapú diszkrimináció és erőszak. A domináns kasztok szexuális erőszakot alkalmaznak a dalit és ádívászi nőkkel és lányokkal szemben. Előrelépésnek minősül a bejegyzett kasztok és törzsi közösségek elleni atrocitások megelőzéséről szóló törvény parlamenti alsóházban elfogadott módosítása, amely elismeri az adott csoportok ellen irányuló újabb büntetéseket és kimondja, hogy ezeket az ügyeket különleges bíróságok vizsgálják ki, valamint kiköti az áldozatok és szemtanúk védelmét.

Nepálban elterjedt a diszkrimináció, ideértve a nem, kaszt, osztály, etnikai származás vagy vallás alapján történő megkülönböztetést. Ausztráliában aránytalanul nagy számban börtönöztek be őslakosokat.

Számos országban a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) személyek széles körű diszkriminációt tapasztaltak. Az azonos neműek kapcsolatát továbbra is sok helyen kriminalizálják. Mindazonáltal a Japán főváros, Tokió egy városrészének önkormányzata az országban elsőként rendeletben szabta meg, hogy az azonos nemű párok élettársi kapcsolatukat elismerő okmányhoz juthassanak. Ezenfelül Indiában a parlament felsőháza elfogadott egy, a transzneműek jogainak védelméről szóló rendeletet.

A NŐK ÉS LÁNYOK JOGAI

A nők az ázsiai és csendes-óceáni térségen

keresztül gyakran válnak erőszak, bántalmazás és igazságtalanság, többek között nemi alapú diszkrimináció és a szexuális és reprodukciós jogaik megsértésének áldozatává.

Nepálban a nemi alapú diszkrimináció a marginalizált csoportok női tagjai számára számos negatív hatással járt. Ide értendő többek között a korai férjhez adáson vagy a megfelelő szülés előtti és anyai egészségügyi ellátás hiányán keresztül a nők és lányok azon képességének korlátozása, hogy szexuális életük felett szabadon rendelkezhessenek, és reprodukcióval kapcsolatos döntéseket hozzanak. Indiában a rendőrök és a hatóságok által történő megfélemlítés és diszkrimináció továbbra is elriasztja a nőket attól, hogy jelentsék az ellenük elkövetett szexuális erőszakot. Az ország legtöbb államában még mindig nincs a rendőrségnek kidolgozott sztemderd eljárása a nők elleni erőszak megakadályozására.

A szexuális és egyéb nemi alapon elkövetett erőszak Pápua Új-Guineában is elterjedt maradt. Az országban továbbá gyakran bántalmaznak és gyilkolnak meg nőket és gyermekeket boszorkányság vádjával. A kormányzat keveset tett a probléma megoldása érdekében.

HALÁLBÜNTETÉS

Az elmúlt években a halálbüntetés alkalmazásának csökkentése felé tett néhány előrelépés ellenére az ázsiai és csendes-óceáni térségben, sok ország továbbra is alkalmazza a büntetést, esetenként a nemzetközi emberi jogokkal és normákkal ellentéző módon. Bizonyos országok újakezdték a kivégzéseket.

Pakisztán szegycnteljes mérföldkővet ért el azzal, hogy a peshawari terrortámadást követően több mint 300 embert végzett ki, miután feloldotta a kivégzésekre 2014 decemberében bevezetett moratóriumot.

Augusztusban az indiai jogi bizottság javasolta a halálbüntetés eltörlését minden bűncselekményre, kivéve a terrorizmussal kapcsolatos jogsértések és „az állam ellen elkövetett háborús cselekmények” esetére.

Életbe lépett a kínai büntetőjog módosítása, amely csökkentette a halállal büntetendő bűncselekmények számát. Habár az állami média állítása szerint ez összhangban állt a kormány azon elhatározásával, mely szerint kevesebb embert végeznének ki, a változások nem hozták összhangba a jogszabályt a halálbüntetést érintő nemzetközi emberi jogokkal és normákkal. A halálbüntetés alkalmazásáról szóló statisztikák továbbra is államtitoknak minősülnek.

Mongólia parlamentje elfogadta a halálbüntetést minden bűncselekményre eltörölő új büntető törvénykönyvet, amely 2016 szeptemberében lép életbe.

EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

2015 igen zűrzavaros év volt Európa és Közép-Ázsia, és egy igen rossz év az emberi jogok számára. Heves harcokkal kezdődött Kelet-Ukrajnában és vad összecsapásokkal ért véget Kelet-Törökországban. Az Európai Unióban az évet a Párizsban és környékén történt fegyveres támadások keretezték, 2015 egészét pedig az Európa tengerpartjait ostromló, konfliktusok elől menekülő milliányi ember szenvedése itatta át. Ezen háttéresemények következtében az emberi jogok iránti tisztelet visszaesett az egész régióban. Törökország és az egykori Szovjetunió vezetői egyre inkább elfordulnak az emberi jogok tiszteletétől, miközben megerősítették a média feletti kontrollt, és célba vették kritikusaikat és ellenfeleiket. Az EU-ban a regresszió iránya új formát öltött: elhúzódó gazdasági bizonytalansággal, a politikából való kiábrándultsággal és a növekvő EU-ellenes és bevándorló-ellenes hangulattal gerjesztve a populista pártok jelentős teret hódítottak a választásokon. A szigorú elvű vezetés hiányában az emberi jog mint az európai demokráciák sarokkövének helyzete bizonytalanabbnak tűnik, mint valaha. Az átfogó terrorizmus-ellenes intézkedéseket és javaslatokat, amelyek a migránsok és menekültek beáramlását hivatottak megakadályozni, jellemzően az összes szokványos emberi jogi garanciával jelentették be, azonban egyre inkább megfosztották őket eredeti tartalmuktól.

Az Egyesült Királyságban kormányzó konzervatív párt javaslatokat terjesztett elő az Emberi jogok törvénye (Human Rights Act) hatályon kívül helyezésére; az orosz Alkotmánybíróság hatalmat kapott az Emberi Jogok Európai Bírósága döntéseinek felülbírálására; a Lengyelországban

kormányzó Jog és Igazság Párt a választások után néhány hónapon belül sikeresen véghezvitt olyan intézkedéseket, amelyek az Alkotmánybíróság hatáskörét korlátozzák. Az EU tagállamok a nemzetközi porondon egyre kisebbségbe kerülve, annak érdekében, hogy gazdasági egyezményeket üssenek nyélbe és igénybe vegyék harmadik országok támogatását a terrorizmus elleni küzdelem és a menekültek és migránsok visszatartása terén, szemet hunytak olyan emberi jogi jogsértések felett, amelyeket a múltban határozottan elítéltek volna.

Habár volt némi előrehaladás a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) emberek jogegyenlőségéhez vezető úton (legalábbis a legtöbb nyugat-európai országban) és az Európai Bizottság folytatta a küzdelmet a romákat érintő rendszeres diszkrimináció ellen, majdnem az összes trend az európai régióban zord kilátásokat mutat az emberi jogok helyzetére nézve 2016-ban.

A MENEKÜLTVÁLSÁG

Az év meghatározó képe egy hároméves szír kislány, Aylan Kurdi török tengerparton heverő holtteste volt. Szeptemberi tragikus halálán kívül még 3700 menekült és migráns vesztette életét, miközben az európai partokat próbálták elérni, míg a másik oldalon az EU tagállamok küzdöttek a globális menekültválság hatásaival Európában. Bár Törökország több mint 2 millió szíriai menekültet szállásolt el, Libanon és Jordánia pedig közösen további 1,7 millió emberen osztozik, 1 millió, nagyrészt Szíriából érkező menekült és migráns lépett be irregulárisan az EU-ba az év során. Az EU azonban annak ellenére, hogy a világ leggazdagabb politikai közössége, és ahol a népesség 500 millió fölötti, egyöntetűen sikertelen volt egy átfogó, humánus és jogokat tisztelő megoldást találni erre a kihívásra.

Az év bajlósan kezdődött, amikor az európai vezetők az olasz haditengerészet Mare Nostrum kutató- és mentőakciójának megfelelő alternatívával való helyettesítését lutasították dacára a bőséges

bizonyítékoknak, amelyek arra utaltak, hogy folytatódik a migrációs nyomás a Földközi-tenger középső részén. Ez több mint 1000 menekült és bevándorló életébe került április közepén egyetlen hétvége alatt a libiai partoknál történt sorozatos tragédiák során, ami végre az addigi megközelítés azonnali átgondolására készítette az EU-t.

Egy sürgősen összehívott csúcstalálkozón az EU vezetői megegyeztek az EU külső határainak felügyeletéért felelős ügynökség, a Frontex tengeri határrendészeti műveletének, a Triton mentőműveletnek a kibővítéséről, miközben egy sor ország, köztük az Egyesült Királyság és Németország további hadihajókat indított útnak az érintett területekre. Az eredmények pozitívak voltak: a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) szerint a halálazások száma a Földközi-tenger középső vonala mentén 2014-hez képest 9%-kal csökkent, de még mindig 18,5 halálos áldozat jut minden 1000 utazóra. Az Égei-tengeren bekövetkezett halálos esetek száma a menekültek és migránsok körében jelentősen nőtt, az év végére elérte a 700-at; mindez a Földközi-tengeren történt összes halálozás kb. 21%-a 2015-ben, szemben a 2014-es 1%-kal.

A halálozások számának emelkedése az Égei-tengeren tükrözi a Görögországon keresztül irreguláris tengeri érkezések sűrűsödését a nyártól kezdve. Az EU-s országokba való belépés biztonságos és legális utak hiányában több mint 800 000 ember, túlnyomórészt konfliktusok vagy üldöztetések elől menekülve Szíriából, Afganisztánból, Eritreából, Szomáliából vagy Irakból, veszélyes utat tett meg Görögország felé. A Görögországba érkezőknek csupán 3%-a lépett be a nagyrészt elkerített szárazföldi határon keresztül.

Az ilyen nagy számok miatti logisztikai és humanitárius kihívások teljesen legyőzték Görögország amúgy is gyengélkedő befogadási rendszerét. Ahogy menekültek és migránsok számai és ezrei hagyták el Görögországot és meneteltek a Balkánon keresztül, legtöbbször azzal a céllal, hogy elérjék Németországot, az ún. „dublini

rendszer” – az EU felelősségelosztási rendszere a menedékkérők felosztására a tagállamok között – szintén összeomlott. A menekültek és menedékkérők tömeges érkezése a néhány, külső határokon fekvő országba, elsősorban Görögországba és Olaszországba, lehetetlenné tette a rendszer fenntartását, amely az elsődleges felelősséget a menekültek regisztrálására arra az EU-s országra osztotta, ahová az adott személy először belépett. A Schengeni Egyezmény – amely megszüntette a határellenőrzést az összes EU-s ország belső határai között – szintén kezdett megingani, amikor Németország, Ausztria, Magyarország, Svédország és Dánia felfüggesztette a rájuk vonatkozó pontokat.

Ahogy nőtt a válság, az EU vezetői csúcsot csúcs után szerveztek, de eredménytelenül. Miközben az Európai Bizottság hiába törekedett arra, hogy konstruktív intézkedéseket javasoljon a menedékkérők újraelosztására és az út menti befogadó állomások megszervezésére, az EU tagállamok nagy része hezitált vagy aktívan elzárkózott a lehetséges megoldások elől. Csupán Németország mutatott olyan vezetési példát, amely arányos volt a kihívás mértékével.

Kevés erőfeszítés történt eddig az EU-ba való belépéshez szükséges biztonságos és legális utak elérhetőségének növelésére. A tagállamok az Európai Bizottság májusi indítványa után megállapodtak egy EU-szintű áttelepítési programban a világ minden tájáról érkező 20 000 menekültet illetően. Az UNHCR, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága az áttelepítésre és egyéb humanitárius segítségre váró szíriai menekültek számát 400 000-re tette, azonban Németországon kívül alig volt olyan EU-s ország, amely pár ezernél több menekültet fogadott volna be.

Az európai vezetők szintén nehezen tudtak megegyezni és egy hatékony módszert megvalósítani az érkező menekültek és migránsok szétosztására az EU-n belül. Egy májusi csúcson az EU vezetői megszavazták 40 000 menedékkérő áthelyezési tervzetének jóváhagyását Olaszországból és

Görögországból, a több közép-európai országban támadt heves ellenkezéseitől kísérve. Szeptemberben a tervezetet kiterjesztették további 120 000 menekültre, beleértve 54 000 menedékkérő áthelyezését Magyarországról. Az eleve elégtelen tervezet a logisztikai kihívások és a befogadó államok (akiknek kevésbé volt ínyére az általuk vállalt kötelezettségek betartása) vonakodása miatt zátonyra futott: csupán kb. 200 menedékkérőt szállítottak át Olaszországból és Görögországból az év végére, miközben Magyarország elutasította a részvételt az áthelyezésben.

Ahogy egyre nőtt a nyomás, a balkáni országok véleménye aközött változott, hogy lezárják-e a határaikat vagy egyszerűen keresztülengedik-e a menekülteket és a bevándorlókat. A határőrök könnygázt és gumibotokat használtak, hogy visszaverjék a tömeget, amikor Macedónia egy rövid időre lezárta határait augusztusban, Magyarország pedig szeptemberben tartósan lezárta Szerbiával közös határait. Az év végére egy többé-kevésbé szabályos folyosó létesült Macedónián, Szerbián, Horvátországon, Szlovénián és Ausztrián keresztül, ad-hoc jellegű megoldást jelentve, vagyis továbbra is teljesen Németország hajlandóságától függött a bejövő menedékkérők és bevándorlók befogadása. Több ezren még ekkor sem alhattak nyugodtan, miközben a hatóságok megfelelő menedékhelyet igyekeztek biztosítani a számukra.

Magyarország élen járt a menekültválság páneurópai megoldásában való részvétel megtagadásában. Látna a menekültek és migránsok számának év eleji intenzív emelkedését, Magyarország hátat fordított a közös erőfeszítéseknek és úgy döntött, hogy bezárkózik. Egy több mint 200 km hosszan húzódó kerítést építettek fel a szerb és horvát határra, valamint az elfogadott jogszabály majdnem lehetetlenné teszi a Szerbián keresztül belépő menekültek és menedékkérők számára, hogy menedékjogot kérjenek. „Úgy gondoljuk, minden országnak joga van eldönteni, hogy szeretne-e nagyszámú muszlim embert befogadni az

országba” – mondta Orbán Viktor, magyar miniszterelnök szeptemberben.

A közvélemény egész Európában megosztott: a közönytől vagy az ellenségeskedéstől egészen a határozottan kimutatott szolidaritásig terjed. A balkáni útvonal menti káosz és szegénység sokkoló jelenetei számtalan magánszemélyt és civil szervezetet arra sarkalltak, hogy a humanitárius segítségnyújtás elmaradását áthidalva a menekültek és migránsok segítségére siessenek. Ennek ellenére az európai vezetők túlnyomórészt úgy döntöttek, hogy a bevándorló-ellenes hangulatra és a nemzeti szuverenitás elvesztése, ill. a biztonsági fenyegetések miatti aggodalomra hallgatnak. Ennek eredményeként az a néhány irányelv, amiben meg tudtak egyezni, olyan intézkedés volt, amely az „Európa-erőd” megerősítésére szolgált.

Az év előrehaladtával az európai csúcstalálkozók egyre inkább olyan intézkedésekre fókuszáltak, amelyek a menekültek és migránsok távol tartására szolgáltak, vagy a hazájukba való visszatérésüket siettettk. Az EU vezetői megállapodtak egy közös lista elkészítésében, amely a „biztonságos” származási országokat tartalmazta és ahova a menedékkérőket vissza lehetett küldeni egy gyorsított eljárást követően. Megegyeztek a Frontex kiutasításokra fordított forrásainak megerősítésében. És ami a legfontosabb: a származási országoktól és különösen a tranzitországoktól várták a menekültek és migránsok Európába történő beáramlásának korlátozását. Az EU bevándorlási ellenőrzésének harmadik országokba való kiszervezése egy Törökországgal való közös cselekvési terv aláírásával érte el csúcspontját októberben. Az egyezség alapvetően azt foglalta magába, hogy Törökország beleegyezik a menekültek és migránsok Görögországba történő beáramlásának korlátozásába a határellenőrzés megerősítésével, cserébe 3 milliárd eurós támogatást kap a jelenleg Törökországban tartózkodó menekültek ellátására, valamint azt, hogy az EU nem hivatalosan szemet huny

az országban tapasztalható egyre több jogsértés felett. Ez az egyezség figyelmen kívül hagyta, hogy Törökország több mint 2 millió szíriai menekült összességében pozitív befogadása ellenére sokan még mindig mély szegénységben élnek, miközben a más országokból érkezőknek csak kis esélyük van, hogy valaha is menekültként ismerjék el őket köszönhetően Törökország siralmasan elégtelen menekültügyi rendszerének. Az év vége felé bizonyíték merült fel arra, hogy Törökország erővel küldi vissza a nyugati határnál őrizetbe vett menekülteket és menedékkérőket Szíriába és Irakba, ami még nyilvánvalóbbá tette, hogy az EU a menekültek és migránsok beáramlását az emberi jogok megsértése árán korlátozza.

Ahogy az év a végéhez közeledett, még mindig kb. 2000 ember lépett be Görögország területére naponta. Bár a görög szigetek és a további balkáni útvonal mentén fekvő befogadó állomások, táborok kapacitása nőtt és a befogadási feltételek is javultak, mindez siralmasan aránytalan maradt a kihívás mértékével szemben. Miközben semmi jele nem volt annak, hogy az érkező migránsok és menekültek száma jelentősen csökkenne 2016-ban, az EU az év elejéhez képest nem került közelebb egy fenntartható és az emberi jogokat tiszteletben tartó megoldáshoz a határain belül menedéket kérők számára.

FEGYVERES ERŐSZAK

Januárban és februárban folytatódtak a heves harcok Ukrajna keleti területén, Donbaszban, amikor orosz háttérű szeparatisták az önjelölt Donyeck-i és Luhanszki Népköztársaságból arra törekedtek, hogy előmozdítsák és kiegyenesítsék frontvonalukat. Az ukrán csapatok komoly katonai veszteségek közepette átengedték az irányítást a sokáig vitatott helyzetű donyECK-i repülőtér és a Debalceve város körüli területek fölött, miközben heves bombázások zajlottak mindkét fél részéről, amelyeknek számos civil áldozata volt. Az év végére az ENSZ becslései szerint a halálos áldozatok száma meghaladta a 9000-et, amelyből 2000 civil áldozat, akik közül sokan a válogatás nélküli rakéta- és

aknatámadások miatt haltak meg. A háborús bűnök és a nemzetközi emberi jogok egyéb megsértése között szerepelt a kínzás és más kegyetlen, embertelen bánásmód a foglyokkal szemben mindkét oldalon és a foglyok azonnali kivégzése a szeparatisták által. Míg az ösztetűzés az év végére alábbhagyott a törekeny tűzszünetnek köszönhetően, annak a reménye, hogy elkövetett bűnökért való felelősséget megállapítják, csekély maradt. Szeptember 8-án Ukrajna elfogadta a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) joghatóságát a feltételezett bűncselekmények tekintetében, amelyeket Ukrajna területén követtek el 2014. február 20. óta, de nem történt előrelépés az ICC Római Statútumának ratifikációja terén. Míg néhány bünygi nyomozást megnyitott az ukrán hatóság az ukrán erők – főként félkatonai csoportok – feltételezett visszaéléseivel kapcsolatban, az év végig még nem született ezekben ítélet. A totális büntetlenség folytatódott Donyeckben és Luhanszkban, ahol jóval elterjedtebb volt a törvénytelenység.

A fővárosban, Kijevben 2013-2014 során zajlott, európai integrációt támogató tüntetésekkel („EuroMajdan-tüntetések”) összefüggésben elkövetett visszaélésekért való elszámoltathatóság szintén csalókanak bizonyult. Novemberben a Legfőbb Ügyészség bejelentette, hogy folyamatban van a nyomozás több mint 2000, az EuroMajdanhoz köthető bűncselekmény kapcsán, és büntető eljárást kezdeményezték 270 ember ellen. Elkezdődött két egykori rohamrendőr (Berkut) tárgyalása, akiket emberöléssel és hatalommal való visszaéléssel vádoltak meg, ítélet azonban nem született az EuroMajdanhoz köthető bűncselekmények ügyében idén. Az Európa Tanács által létrehozott nemzetközi tanácsadó testületet, amely figyelemmel kíséri az EuroMajdanhoz kapcsolódó nyomozásokat, két jelentést tett közzé áprilisban és novemberben, mindkettő elégtelennek nyilvánította a nyomozásokat.

Míg az emberi jogok múltbéli megsértéséért való elszámoltatás tovább akadozik, történt némi előrelépés a strukturális reformok

létesítésében, amelyek Ukrajna közismerten korrupció és visszaélést gyakran elkövető bűnüldöző szerveit érintik; végre elfogadtak egy, az Európa Tanács által támogatott törvényt, amely egy új szervezet létrehozását szorgalmazza a köztisztviselők bűneinek kivizsgálására, mint pl. kínzás és más kegyetlen, embertelen bánásmód. Ukrajna megtette első bizonytalan lépéseit az intézményi reform felé, de a Donbasz terület távolról sem stabil, és akárcsak a Krím vidéke, amely a ki nem vizsgált emberi jogsértések nagy fekete lyuka. .

Amíg az ukrajnai konfliktus alábbhagyott, heves összecsapások törtek ki Törökországban, amikor a Kurd Munkáspárttal (PKK) folytatott, mindig is bizonytalan békefolyamat júliusban összeomlott. Az év végére több mint 100 meggyilkolt embert jelentettek a városokban folytatott bűnüldözési műveletek következményeként, amelyeket egyre növekvő katonai jelenlét jellemez. Számos jelentés érkezett a túlzott erőszak alkalmazásáról és a török erők általi statáriális kivégzésekről. A bűnüldözési műveleteket jellemzően az éjjel-nappal tartó kijárási tilalom alatt bonyolították le, gyakran hetekig tartottak, miközben a lakók nem tudták használni a vizet és a villanyt, illetve nem fértek hozzá az orvosi ellátáshoz vagy az élelmiszerhez. Az emberi jogok megsértésének jelentős növekedése ellenére Törökország nagyrészt megmenekült a nemzetközi megrovás alól, amikor sikeresen kihasználta döntő szerepét a szíriai konfliktusban és a menekültválságban, hogy tompítsa a hazai intézkedések miatt őt ért kritikákat.

A SZÓLÁSSZABADSÁG, EGYESÜLÉSI SZABADSÁG ÉS A GYÜLEKEZÉSI SZABADSÁGA

A szólásszabadság, egyesülési szabadság és a békés gyülekezés szabadságának tisztelete tovább romlott az egykori Szovjetunió területén. A kormány ellenőrzése a média felett, az internetes cenzúra, a tüntetések elfojtása és a jogok törvényes gyakorlásának kriminalizálása majdnem mindenhol

fokozódott.

Oroszországban a kormány kritikusaival szembeni támadások egyre fokozódtak, amikor elnyomó törvények léptek életbe, miután Vlagyimir Putyin újra elnök lett. Az év végére több mint 100 civil szervezet, közülük a legtöbb kényszer hatására, felkerült az Igazságügyi Minisztérium listájára a „külföldi ügynökök” közé. Nem volt egyetlen civil szervezet sem, amelynek sikerült volna sikeresen bírósági úton megtámadni a listára való felkerülést. A Memorial Emberi Jogi Központ egy volt a számos civil szervezet közül, amelyet megbírságoltak, mert nem jelölt meg kiadványait a mérgező „külföldi ügynökök” címkével, megnyitva ezzel az utat, hogy vezetői ellen büntetőeljárás indulhasson. A törvényt, amelynek az volt a célja, hogy a civil szervezeteket visszatartsa a külföldi finanszírozástól és lejárassa a külföldről támogatott szervezeteket, májusban kiegészítették egy új törvénnyel, amely lehetővé teszi a hatóságok számára, hogy a külföldi szervezeteket „nemkívánatosnak” ítéljék meg, amennyiben azok „veszélyt jelenthetnek az ország alkotmányos rendjére, védelmére vagy az állam biztonságára”. A fő célpontnak a külföldi adományozó szervezetek tűntek, különösen az amerikaiak. Az év végére négy amerikai székhelyű szervezetet nyilvánítottak „nemkívánatosnak”, illegálissá téve ezzel a további munkájukat – és bármilyen együttműködésüket – Oroszországgal. A hatóságok tovább bővítették a kontrollt a média és az internet fölött. Több ezer weboldalt és honlapot tiltottak le a kormányzati szabályozó szervek, gyakran megsértve ezzel a szabad véleménynyilvánítás jogát. A békés gyülekezéshez való szabadságra vonatkozó korlátozások is fokozódtak, és a nyilvános tiltakozások száma lecsökkent. Ez volt az első alkalom, hogy négy békés tüntető ellen vádat emeltek egy 2014-es törvény alapján, amely büntetendővé tette a gyülekezésre vonatkozó törvény ismételt megsértését.

Azerbajdzsánban a 2014-ben letartóztatott prominens civil szervezetek vezetőit előrelátható módon egy sor koholt vád alapján

elítelték. Az év végén legalább 18 lelkiismereti fogoly, többek között jogvédők, újságírók, ifjúsági aktivisták és ellenzéki politikusok maradtak rács mögött. Lejla Junuszt, a Béke és Demokrácia Intézet igazgatóját és férjét, egyben munkatársát Arif Junuszt szabadon engedték 2015 vége felé, habár még mindig szembe kellett nézniük a koholt hazaárulásra vonatkozó vádakkal.

Az emberi jogok helyzete Kazahsztánban szintén romlott. A januárban életbe lépő új büntető törvénykönyv megőrizte a társadalmi uszítás és egyéb „széthúzás” bűncselekményeit. Négy nyomozást indítottak homályosan megfogalmazott bűncselekmények ügyében, többek között Jermek Narimbajev és Szerkzhan Mambetalin aktivisták ellen, miután kivonatokat tettek közzé a Facebook oldalukon egy meg nem jelent könyvből, amely a kazah embereket szándékozott befekettíteni. Ők előzetes letartóztatásban maradtak az év végén. Oroszországból íhletet merítve és a civil szervezetek külföldi támogatása iránti gyanakvást osztva, Kazahsztán törvénymódosításokat fogadott el a civil szervezetekre vonatkozóan, létrehozva ezzel egy központi „üzemeltetőt” a finanszírozásra és a civil szervezetek állami és nem állami forrásainak kezelésére, beleértve a külföldi finanszírozást projektekre és tevékenységekre, amelyek rajta vannak a kormány által jóváhagyott korlátozott számú listákon. Kirgizisztán is eljátszadott a „külföldi ügynökök” törvény orosz minta szerinti elfogadásának gondolatával; a Parlament elé terjesztettek egy törvénytervezetet, amelyet intenzíven támogatott az elnök, Nurszultan Nazarbajev is, ezt azonban júniusban „további megvitatás” címszóval visszavonták. A parlament szintén eljutott egy olyan törvény harmadik olvasatáig, amely bűncselekménnyé nyilvánította volna a nem hagyományos szexuális kapcsolatok „támogatását”, mielőtt ezt is visszavonták volna további megvitatás céljából.

A tádzsik elnök, Emomali Rahmon élethosszig tartó mentességet kapott a

büntetőeljárás alól és megkapta a „nemzet vezetője” címet is, míg Üzbegisztán és Türkmenisztán alapvetően nem változtatott mélyen elnyomó szabályain. Grúzia és Ukrajna továbbra is nagyjából szabad környezetet kínál, de mindezt nem minden tétovázás nélkül. Ukrajnában egyre veszélyesebbé vált oroszbarát nézeteket hangoztatni: Oles Buzina oroszbarát újságíró két maszkos fegyveres agyonlőtte áprilisban, míg az újságíró Ruslan Kotsaba lett Ukrajna első lelkiismereti foglya 5 év után először, amikor vizsgálati fogságban tartották árulás vádjával februárban. Négy ún.

„kommunistátlantító törvény” májusi elfogadását követően, amely megtiltotta a kommunista és náci szimbólumok használatát, illetve az Igazságügyi Minisztérium eljárást indított, hogy betiltsa az ukrán kommunista pártot. Grúziában az Egyesült Nemzeti Mozgalom ellenzéki párt és néhány civil szervezet megvádolta a kormányt, hogy asszisztált egy elhúzódo jogi vitánál, amely egy korábbi, az üzletből kiszorított tulajdonos és az ellenzékpárti Rustavi 2 tv-csatorna jelenlegi tulajdonosa között zajlott. Novemberben a Tbiliszi Városi Bíróság elrendelte a csatorna főigazgatójának és pénzügyi igazgatójának leváltását.

Európa más részei közül talán Törökországban zajlott le az emberi jogok legjelentősebb regressziója. A két egymást követő parlamenti választás közepette, amelyek abszolút többséget eredményeztek a kormányzó Igazság és Fejlődés Pártja (AK) számára, a volt és jelenlegi elnök, Recep Tayyip Erdoğan egyre növekvő önkényuralmi kormányzása, ill. a Kurd Munkáspárttal való békefolyamatok csődjének következtében a szólásszabadság tovább csorbul. Számítalan tisztességtelen büntetőeljárás indult politikai aktivisták, újságírók és az állami tisztviselők, ill. a kormányzati politika kritikusai ellen rágalmozást miatt és a terrorizmus-elleni törvény alapján. Különösen a kurdokkal szimpatizáló politikai kommentátorok és az AK párt egykori szövetségesével, Fethullah Gülennel kapcsolatba hozható sajtóorgánumok támogatói voltak célpontban.

Azok közül, akik kritizálták az elnököt, különösen a közösségi médiában, egyre többen kerültek bíróság elé. Elnöki kezdeményezésre és az Igazságügyi Minisztérium szankcióitól kísérve több mint 100 büntetőjogi rágalmazási ügy indult a 299-es, „az elnök megsértése” cikk értelmében.

A bírálatot megfogalmazó sajtóorgánumok és újságírók hatalmas nyomásnak voltak kitéve. Az újságírókat rendszeresen elbocsátották a szerkesztők bíráló jelentéseik és megjegyzéseik miatt. A hírportálokat, beleértve a kurd sajtó jelentős részét, zárolták a homályos közigazgatási rendeletek alapján, a megfelelő igazságügy támogatásával. Az újságírókat zaklatta és bántalmazta a rendőrség, miközben tudósítottak a túlnyomórészt kurd fennhatóság alatt álló délkeleti területeken. A Fethullah Gülenhez köthető sajtóorgánumokat szisztematikusan támadták, és vagy leállították a sugárzást vagy kormányzati ügyintézők vették át a vezetésüket. A hatalom számára kényes témákkal kapcsolatos tiltakozásokat továbbra is feloszlatták. A majális idején lévő tüntetéseket a harmadik egymást követő évben betiltották, és az isztambuli éves Pride felvonulást erőszakkal oszlatták fel – ilyesmire több mint egy évtizede nem volt példa. Gyakran jelentettek a tüntetőkkel szembeni túlzott erőszakot a rendőrség részéről, különösen az ország délkeleti részén.

A TERROR ELLENI KÜZDELEM ÉS BIZTONSÁG

Az idei év erőszakos támadásokkal kezdődött Párizsban a Charlie Hebdo nevű satirikus hetilap újságírói és egy zsidó élelmiszerbolt ellen, ami 17 halálesethez és az azt követő nemzetközi gyászhoz vezetett. Egy másik, Párizsban és környékén történt merényletsorozatban november 13-án további 130-an vesztették életüket. A támadások – különösen Franciaországban, de Európa más részein is – új lendületet adtak egy egész sor, az emberi jogokat fenyegető intézkedésnek. Ezek közé tartoztak olyan intézkedések, amelyek célpontjai azok a külföldre utazók vagy utazni készülvők voltak, akik elkövetőként

vagy más módon részt vettek vagy részt akartak venni homályosan definiált terrorista cselekményekben; elsőpró erejű új megfigyeléseket; kiterjesztették a letartóztatásokat, miközben csökkentették az eljárási garanciákat; és a „radikalizálódás-ellenes” intézkedések, amelyek a véleménynyilvánítás szabadságának elnyomásához és bizonyos csoportok hátrányos megkülönböztetéséhez vezethetnek.

A legjelentősebb fejlemények közül néhány a megfigyelés terén ment végbe, amikor több állam olyan intézkedéseket fogadott el és terjesztett elő, amelyek szinte korlátlan hozzáférést engednek a hírszerző és bűnüldöző szervek számára az elektronikus kommunikációhoz. A francia parlament két megfigyelési törvényt is elfogadott, amelyek lehetővé teszik a végrehajtó hatalom számára az emberek kommunikációjának és internethasználatának ellenőrzését, beleértve az internetes forgalom válogatás nélküli tömeges lekövetését. A második törvény, amelyet októberben fogadtak el, megnyitotta az utat a bel- és külföldi kommunikáció tömeges lehallgatása előtt, egy sor meghatározatlan cél teljesítése érdekében, beleértve a külföldi politikai, gazdasági és tudományos érdekek előmozdítását. Egyetlen új intézkedés sem követelt meg előzetes bírói engedélyt, ehelyett korlátozott és alkalmankénti hatalmat biztosít egy közigazgatási hatóságnak, hogy tájékoztassa a miniszterelnököt.

Svájc új megfigyelési törvényt fogadott el, ami átfogó hatáskört biztosít az állami hírszerzés számára azoknak az adatoknak az ellenőrzésére, amelyeket a Svájcon keresztülhaladó internetkábelek szállítanak, a meta-adatokhoz, a keresési előzményekhez és az e-mailek tartalmához való hozzáféréssel, valamint kormányzati kémprogramok használatával. A holland kormány olyan törvényjavaslatot terjesztett elő, amely tulajdonképpen előzetes bírói engedély nélkül legalizálná a távközlési adatok tömeges összegyűjtését, beleértve a belső kommunikációt. A brit kormányzat egy olyan

új, a nyomozási jogköröket érintő törvényjavaslatot terjesztett elő, amely lehetővé tenné a hírszerzés számára, hogy lehallgassanak minden bel- és külföldi kommunikációt, és kötelezzék a telefon- és internetszolgáltatókat ügyfeleik internet- és telefonelőzményeinek kiadására – mindezt megfelelő bírói kontroll nélkül.

Amíg az európai kormányzatok a magánélethez való jogot veszélyeztették, több kulcsfontosságú nemzetközi bírósági ítélet előre jelzi, hogy nagy valószínűséggel mi lesz a következő évek leghevesebben vitatott és legtöbb pert okozó problémája. Decemberben a *Roman Zakarov kontra Oroszország* ügyben az Emberi Jogok Európai Bíróságának Nagytanácsa felhívta a figyelmet az előzetes egyéni gyanú és az alapos bírósági ellenőrzés szükségességére ahhoz, hogy bármely, a megfigyeléssel kapcsolatos beavatkozás a magánélethez való jogba valóban szükségesnek és arányosnak tekinthető legyen.

A mérföldkőnek számító 2014-es *Digital Ireland* ügy után az Európai Unió Bírósága újabb kulcsfontosságú ítéletet hozott. Októberben hatályon kívül helyezte a 15 éves „biztonságos kikötő megállapodást” az USA és az EU között, amely lehetővé tette magáncégek számára a személyes adatok átvitelét a két földrész között, feltételezve az amerikai és európai törvényekben lefektetett, a személyes adatokat érintő alapvető jogok lényegében azonos szintű védelmét. Azt követően, hogy Edward Snowden nyilvánosságra hozta az amerikai megfigyelési program kiterjedtségét, a Bíróság megállapította, hogy „az Egyesült Államok hatóságai hozzáfértek a tagállamokból az Egyesült Államokba átvitt személyes adatokhoz, és olyan módon dolgozták fel azokat, amely meghaladta a nemzetbiztonság védelméhez feltétlenül szükséges szintet”.

A 2001 szeptember 11-ei USA-ellenes terrortámadásokat követő, a jogokat rendkívül veszélyeztető terrorizmus elleni intézkedések fokozott alkalmazása különösen élenként jelent meg Franciaországban a novemberi támadások után. A szükségállapot bevezetése

olyan intézkedésekkel járt, amelyek magukba foglalták a indoklás nélküli házkutatásokat, az emberek kényszerítését arra, hogy meghatározott helyeken maradjanak és a felhatalmazást, hogy szervezeteket és csoportokat oszlassanak fel a közrendre veszélyes tevékenységekben való részvételre hivatkozva. A rendkívüli állapot eredetileg 12 napos időtartamát végül 3 hónapra hosszabbították meg. Az alig párhetes időtartam alatt a francia hatóságok 2700 indoklás nélküli házkutatást hajtottak végre, ami végül csak két terrorizmussal kapcsolatos nyomozás megkezdését eredményezte (488 esetben pedig más okból indítottak eljárást); 360 fő számára jelölték ki állandó tartózkodási helyet és bezárattak 20 mecsetet, valamint számos muszlim szervezetet. Az év folyamán a hatóságok büntetőeljárások áradatát kezdeményezték a meglehetősen homályos „terror elleni védelem” törvényre hivatkozva, ezek közül számos nyilvánvalóan sértette a szólásszabadságához való jogot.

Ebben azonban Franciaország nem volt egyedül. Új terrorellenes törvényjavaslatok kerültek előterjesztésre a novemberi támadások utóhatásaként a régió különböző országaiban, köztük Belgiumban, Luxemburgban, Hollandiában és Szlovákiában. Ezekben az országokban a javaslatok olyan pontokat tartalmaztak, mint az előzetes letartóztatásban töltött idő meghosszabbítása a terrorizmussal összefüggő bűncselekmények gyanúsítottjainak esetén, még az „alapos gyanúnál” is kevesebb bizonyíték alapján.

Az év során az európai államok olyan jogszabályok elfogadásán dolgoztak, amelyek korlátozzák és büntethetővé teszik a külföldre utazást vagy az arra való felkészülést a homályosan megfogalmazott „terrorizmust elkövető vagy ahhoz kapcsolódó egyéb cselekmények” céljából, alkalmazkodva az ENSZ Biztonsági Tanácsa által 2014-ben elfogadott 2178-as határozathoz. Decemberben az Európai Bizottság előterjesztett egy új irányelvre vonatkozó javaslatot, amely bevezetné a tagállamok nemzeti jogalkotásába az utazási tilalmat, és

az olyan utazási tevékenységek tilalmát, amelyek a külföldön elkövetett terrorista cselekedetek céljából jönnek létre. Ez a javaslat követte az Európa Tanács védnöksége alatt az év elején létrejött, hasonló intézkedéseket tartalmazó egyezményt, illetve inspirálódott abból. Ezek és más bemutatott törvények, amelyek az ún. „külföldi harcosok” jelenség kezelésére szolgáltak, különböző mértékben veszélyeztettek egy sor emberi jogi garanciát. Néhány országban, főként az Egyesült Királyságban, ezek az intézkedések kéz a kézben működtek egy szélesebb körű intézkedési csomaggal, amelyet arra terveztek, hogy megakadályozza és azonosítsa az „erőszakos szélsőségesességet”, amely a muszlimok hátrányos megkülönböztetését és megbélyegzését eredményezhetik.

KÖZEL-KELET ÉS ÉSZAK-AFRIKA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

A 2015-ös év a közel-keleti és az észak-afrikai régióban milliók számára csak szerencsétlenséget és állandó szenvedést hozott. A szíriai, iraki, jemeni és líbiai fegyveres konfliktusokban számos civilt öltek vagy sebesítettek meg, illetve rengeteg embert kényszerítettek a lakóhelyük elhagyására, ami Szíria esetében valóban ijesztő méreteket öltött. Más országokban a hatóságok hallgattatták el az eltérő véleményen lévőket, és szigorították az ellenőrzéseket arra hivatkozva, hogy fegyveres csoportok fenyegetik a közbiztonságot, mivel sorozatos bombatámadásokat és más merényleteket vittek véghez a térség országaiban és azokon kívül.

FEGYVERES KONFLIKTUSOK

A Szíriában, Jemenben és Irak és Líbia nagy részén folytatódó fegyveres konfliktusok miatt a kormányok és a nem állami erők büntetlenül követtek el háborús bűncselekményeket és súlyos jogsértéseket újra és újra, több ezer civil áldozatot sebesítettek vagy öltek meg, milliókat űztek el otthonukból és hajszoltak a kétségbeesésbe és nélkülözésbe. A harcoló csapatok kevés vagy semmilyen tisztelettel nem viseltettek a civilek élete iránt, és figyelmen kívül hagyták az összes – állami és nem állami – félre nézve követendő, a civilek megóvására irányuló jogi kötelezettséget.

A legsúlyosabb fegyveres konfliktus továbbra is Szíriában zajlik, általános pusztítást és számtalan ember életét követelve, miközben súlyosan érintette Szíria környezetét és a többi országot a térségben és azon kívül. Az ENSZ szerint az év végéig több mint 250 000 ember veszítette életét, mióta a szíriai kormány brutálisan elnyomja a 2011-

ben kezdődött tüntetéseket és a reformköveteléseket. Még mindig a civil lakosság viseli a konfliktus terheit. Milliók kényszerültek lakhelyük elhagyására; 2015 végéig további 1 millió ember menekült el Szíriából, ezzel 4,6 millióra növelve a – főleg Törökországban, Libanonban és Jordániában tartózkodó – menekültek számát. Több ezren igyekeztek bebocsátást nyeri Európába Törökországon keresztül a veszélyes tengeri utakon, és több mint 7,6 millió embernek kellett elhagynia otthonát Szírián belül. Egyeseket többször is erőszakkal kényszerítettek lakhelyük elhagyására.

2015 során a Bassár el-Aszad szír elnökhöz hű erők korlátozás nélkül folytatták az ellenzék által elfoglalt civil területek bombázását, amellyel több ezer áldozatot sebesítettek vagy öltek meg; néhány támadás során állítólag vegyi fegyvereket is bevetettek. Továbbra is az egészségügyi intézményeket és a fegyveres ellenzéki csoportok által ellenőrzött civil területeket tették célba, csapdába ejtve az ottmaradó civil lakosságot, és éhezésre és teljes nélkülözésre kényszerítve őket, miközben szüntelenül folytatták a bombázásokat. A nem állami fegyveres csoportok eközben szintén törvénytelen gyilkosságokat hajtottak végre, és válogatás nélkül bombázták a kormány által birtokolt területeket. Szíria nagy részét – Észak-Irak legtöbb részéhez hasonlóan – a saját magát Iszlám Államnak (ISIS) nevező fegyveres csoport ellenőrizte, amely szintén háborús és emberiség elleni bűncselekményeket követett el, miközben propaganda és toborzás céljából arcátlanul hirdette az általa elkövetett visszaéléseket az interneten. Az ISIS az általa ellenőrzött területeken, úgymint a szíriai Rakkában és az iraki Moszulban a saját szűk iszlám-értelmezését erőltette könyörtelenül a lakosságra, és gyorsított kivégzésekkel és más kegyetlen büntetésekkel hallgattatta el az ellenzéket. Az ISIS különösen Irakban a síita muszlimokat, a jezidiket és más kisebbségeket tagjait vette célba; a korábban az ISIS által elfoglalt iraki területeken több mint tizenkét tömegsírt találtak, amelyek az ISIS tagjai által

kivégzett jezikid földi maradványait tartalmzták. Számos ehhez a közösséghez tartozó nőt és lányt még mindig eltüntként kezelnek, miután az ISIS fegyveresei elfogták és szexuális rabszolgaságra kényszerítették őket. Irakban az ISIS csapatai májusban elfoglalták Ramádit, a döntően szunnita el-Anbár kormányzóság fővárosát, elzavarták a kormányerőket, és több ezer embert arra kényszerítettek, hogy a délre lévő főváros, Bagdad felé meneküljenek. A város elfoglalása után az ISIS fegyveresei sorozatban végeztek ki civileket és a biztonsági erők tagjait, és a holttesteket az Eufrátesz folyóba hajították. Szigorú öltözködési és viselkedési szabályokat vezettek be, és az állítólagos jogsértéseket a kivégzések stílusát követő, nyilvános gyilkosságokkal torolták meg; az ISIS fegyveresei állítólag több tucat férfit végeztek ki úgy, hogy ledobták őket az épületek tetejéről, mert azt feltételezték róluk, hogy melegek. Az ISIS felkelői vallási és kulturális műemlékeket is elpusztítottak, például az UNESCO világörökség részét képező szíriai Palmúra várost.

Az iraki kormány igyekezett visszafoglalni Ramádit és más, az ISIS által ellenőrzött északi és keleti területeket úgy, hogy először főleg a korábban vallási csoportokat gyilkoló és más súlyos emberi jogi jogsértésekért felelős síita milíciákkal növelte meg biztonsági erőit, illetve kérelmezte az Egyesült Államok által vezetett nemzetközi koalíció és Irán által támogatott légi csapások végrehajtását. Ahogy haladtak előre, a kormányerők válogatás nélkül bombázták az ISIS által elfoglalt vagy vitatott területeket, amivel számos civilt sebesítettek vagy öltek meg. Decemberben az Egyesült Államok által vezetett nemzetközi koalíció légi csapásai és a szunnita törzsi harcosok által támogatott, de a síita milíciák által nem pártolt iraki hadsereg visszafoglalta Ramádit. Az iraki hatóságok több ezer elsősorban szunnita muszlimot vettek őrizetbe tárgyalás nélkül terrorizmus gyanújával, és kínzásnak és bántalmazásnak vetették alá őket büntetlenül; másokat halálra vagy hosszú börtönbüntetésre ítélték tisztességtelen

tárgyalások után olyan bíróságok által, amelyek gyakran kínzással kikényszerített „vallomások” alapján ítélték el a vádlottakat.

Jemenben különféle csoportok okoztak szenvedést és zűrzavart az egész országban. 2015 elején az északi zaidita síita kisebbséghez tartozó hútik, akik 2014 szeptemberében elfoglalták a fővárost, Szanaát, Ali Abdullah Száleh korábbi elnökhöz hű erők támogatását élvezve dél felé kezdtek el terjeszkedni, és már Jemen második és harmadik legnagyobb városát, Taizt és a Vörös-tengeri kikötővárost, Ádent fenyegetik. A hűti fegyveresek válogatás nélkül vetettek be robbanószereket Jemen civil területein és a szaúdi határon túl, kórházakat és egészségügyi dolgozókat támadtak meg, meggondolatlanul kockáztatták a civilek életét azáltal, hogy lakóházak, kórházak és iskolák közeléből indítottak támadásokat, gyalogsági aknákat helyeztek ki, amelyek állandó fenyegetést jelentettek a lakosságra, halált okozó erőszakot alkalmaztak a tüntetőkkel szemben, civil szervezeteket zártak be, újságírókat és más kritikusokat raboltak el és tartóztattak le.

Március 25-én a Szaúd-Arábia vezette, kilenc arab országból álló katonai koalíció Abd-Rabbu Mansour Hadi jemeni elnök kérelmére – aki a hűti csapatok előrenyomulásával a szaúdi fővárosban, Rijádban kért menedéket – beavatkozott a konfliktusba azzal a céllal, hogy visszaállítsa Hadi elnök és kormánya hatalmát. A koalíció számos légi csapást mért a hűtikra és az általuk ellenőrzött vagy vitatott területekre, részleges légi és tengeri blokádot vont köréjük, és szárazföldi csapatokat vetett be a jemeni hűtiellenes csapatok támogatása érdekében. Bár a koalíció által véghezvitt támadások egy részének katonai objektumok voltak a célpontjai, a legtöbb támadást válogatás nélkül, aránytalanul nagy mértékben hajtották végre vagy látszólag szándékosan civileket és civil objektumokat céloztak meg velük – köztük iskolákat, kórházakat és közutakat – különösen az észak-jemeni Szaada kormányzóságban, a hűtik fő bázisán. Egyes területeken a koalíció

repülőgépei az Egyesült Államokban készített kazettás bombákat dobtak le annak ellenére, hogy ezeknek a civilek életét veszélyeztető, eleve válogatás nélkül ölő fegyvereknek a használata nemzetközi tilalom alá esik.

A hűtik ellen harcoló fegyveres csoportok – köztük az ISIS – gyorsított eljárásban fogtak el és végeztek ki hűti harcosokat, és öngyilkos és más merényleteket követtek el civilek ellen. Az ISIS által két síita mecset ellen intézett március 20-i bombatámadások több mint 140 emberrel végeztek, akik – mindannyian, vagy szinte mindannyian – civilek voltak, és több száz embert sebesítettek meg.

A jemeni fegyveres konfliktus az év végéig már 2700 civil áldozatot követelt az ENSZ szerint, és több mint 2,5 millió embert kényszerített lakhelye elhagyására, és ezzel humanitárius válságot okozott.

Nem a jemeni konfliktus volt az egyetlen, amelyben a nemzetközi erők közvetlenül részt vettek. A nyugati és arab országok Egyesült Államok vezette nemzetközi katonai koalíciója Irakban és Szíriában is vetett be légierőt és pilóta nélküli légi járműveket az ISIS felkelői és más fegyveres csapatok ellen, amelyeknek civil áldozataik is voltak. Az orosz fegyveres erők Szíriában avatkoztak be al-Aszad kormányának támogatása céljából az ellenzéki erők által elfoglalt területek és ISIS-célpontok ellen véghezvitt légi csapásokkal és cirkálórakéta-támadásokkal annak ellenére, hogy a kormány egyre több emberi jogi jogsértést követett el. Az év végéig ezek a támadások a jelentések szerint több száz civil áldozatot követeltek.

Moammer Kadhafi uralmának bukása után négy évvel Líbiában még mindig dúlt a fegyveres konfliktus. Két rivális kormány és parlament versengett a hatalomért: az egyiknek keleten volt a bázisa, nemzetközi elismeréssel rendelkezett, és a Máltóság Műveltség katonai koalíció támogatását élvezte, a másikat pedig a nyugati bázisú fegyveres milíciákból és más erőkből álló, Tripoliban lévő Líbiai Hajnal koalíció támogatta. Másol a saját ideológiai, regionális, törzsi, gazdasági és etnikai célkitűzéseiket hajtató fegyveres csoportok harcoltak az ellenőrzésért, ideértve

az ISIS és az al-Káida helyi testvérszervezeit is.

Az egymás ellen felsorakozott csapatok súlyosan megszegték a háborús jogot, például közvetlen támadásokat indítottak civilek, köztük egészségügyi dolgozók ellen, továbbá válogatás nélkül vagy aránytalanul nagy mértékben követtek el támadásokat, illetve törvénytelen gyilkosságokat, emberrablásokat, önkényes letartóztatásokat, kínzásokat és egyéb súlyos visszaéléseket. A Szirte és Derna líbiai városban állomásozó, ISIS-hez köthető csapatok nyilvános öldökléseket, korbácsolásokat és amputációkat hajtottak végre, és más vallású külföldi állampolgárokat vettek célba. Februárban egy ISIS-hez köthető fegyveres csoport egy videofelvételt tett közzé az interneten, amelyen 21, túlnyomórészt egyiptomi kopt keresztény bevándorló tömeges kivégzése látható, akiket néhány héttel azelőtt raboltak el. Egyiptom megtorlásként vadászgépekkel támadta a szélsőségeket.

Decemberben Líbia két rivális kormányának képviselői aláírtak egy ENSZ által kialakított békemegállapodást, amelyben az erőszak megszüntetése és egy nemzeti egységkormány megalakítása mellett kötelezték el magukat. A megállapodás legalább egy kis reményt szolgáltatott Líbia meggyőzött népének az év végén, amelynek során körülbelül 600 civilt öltek meg a fegyveres konfliktusban, és majdnem 2,5 millió ember szorult humanitárius segítségre és védelemre, habár a megállapodásból kihagytak számos fegyveres csoportot és milíciát, és a dokumentum nem vetett véget az ellenségeskedésnek.

A régió többi részében a mélyen gyökerező égető problémák továbbra sem oldódtak meg. Az év során – bár az igaz, hogy nyílt háborúskodásba nem torkollott ismét – nem történt előrelépés az izraeli–palesztin konfliktus megoldásában. Izrael fenntartotta Gáza könyörtelen szárazföldi, tengeri és légi blokádját, ezáltal megfojtva a 2014-es fegyveres konfliktus által okozott pusztítást követő újjáépítési törekvéseket. Izrael továbbra is támogatta az illegális betelepülést

az elfoglalt Ciszjordániába, továbbá katonai ellenőrző pontok és akadályok egész sorával, illetve egy több száz kilométeres kerítés/fal segítségével súlyosan korlátozta a palesztinok mozgásszabadságát. Az izraeli katonai megszállást ellenző vagy az ez ellen szervezett tüntetéseken részt vevő palesztinok ezreit tartóztatták le és tartották fogva, és több száz embert megújítható közigazgatási határozatok alapján a hatóságok határozatlan időre fogva tarthattak vádemelés és tárgyalás nélkül; másokat az izraeli csapatok löttek le, akik rendszeresen túlzott erőt alkalmaztak a palesztin tüntetők ellen. A feszültség gyorsan fokozódott az év utolsó negyedében, miután magányos palesztin elkövetők késeléseket és más támadásokat követtek el izraeliek ellen. Az izraeli katonák és rendőrök egyes esetekben halált okozó erőszakot alkalmaztak például olyankor is, amikor az emberek nem jelentettek közvetlen életvesztélyt egymásra. Az izraeli csapatok legalább 156, megszállt palesztin területekről származó palesztint gyilkoltak meg – köztük gyermekeket –, legtöbbjük a tavalyi év utolsó negyedében. Néhányuk feltételezhetően törvénytelen kivégzés áldozata lett.

Januárban Mahmúd Abbász palesztin elnök bejelentette Palesztina csatlakozását a Római Statútumhoz, és elfogadta a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságát a bíróság hatáskörébe tartozó bűncselekményekkel kapcsolatban, amelyeket 2014 júniusa után követtek el a megszállt palesztin területeken. Azonban sem az Abbász elnök vezette palesztin nemzeti egységkormány, sem a Hamász Gázában működő *de facto* közigazgatása nem tett lépéseket a 2014-es izraeli–palesztin fegyveres konfliktusban a palesztin fegyveres csoportok által elkövetett háborús bűncselekmények, köztük a válogatás nélkül véghezvitt rakéta- és aknatámadások, gyorsított kivégzések és más súlyos visszaélések kivizsgálása érdekében, továbbá nem vonták felelősségre a törvénytelen letartóztatásokért és kínzásokért felelős palesztin biztonsági tisztviselőket. Izrael hasonlóképpen nem folytatott le független

vizsgálatokat a kiterjedt háborús bűncselekmények és más nemzetközi jogsértések ügyében, amelyeket az izraeli csapatok követtek el Gázában a 2014-es fegyveres konfliktus során, továbbá nem vonták felelősségre a ciszjordániai törvénytelen öldöklésekért és a fogvatartottak kínzásáért és bántalmazásáért felelős személyeket.

MENEKÜLTEK, LAKÓHELYÜKET ELHAGYNI KÉNYSZERÜLT SZEMÉLYEK ÉS BEVÁNDORLÓK

A 2015-ös szíriai, iraki, jemeni és líbiai fegyveres konfliktusok által előidézett emberi veszteségek felbecsülhetetlenek, habár az ezeket az országokat elhagyó menekültek számának folyamatos növekedése, illetve az ezeken az országokon belül a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek ennél még nagyobb száma ad valamilyen támpontot. A tavalyi év végéig a négy konfliktus miatt összesen több mint 5 millió menekült és menedékkérő indult útnak, és több mint 13,5 millió személy kényszerült elhagyni lakóhelyét az UNHCR, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága szerint. Az állami elnyomás máshol, például Iránban is táplálta a külföldön védelmet kereső menekültek áradatának erősödését.

A menekültválság hatásait leginkább a közel-keleti és az észak-afrikai régióban található országok érezték meg. A tavalyi év végén Libanon 1 milliónál is több szíriai menekültet látott el – ők alkották Libanon teljes lakosságának egynegyedét-egyharmadát –, míg Jordánia több mint 641 800 menekültet fogadott be Szíriából. Ilyen nagy számú menekült roppant nagy terhet rótt a fogadó országok erőforrásaira; olyan terhet, amelyet csak részben enyhített az akadozó nemzetközi humanitárius segítségnyújtás és támogatás, és amely óriási szociális és biztonsági kihívást jelentett az országok számára. A libanoni és a jordán hatóságok is lépéseket tettek az újonnan érkezők áradatának megállítására, szigorítottak az ellenőrzéseken a hivatalos és informális határátkelőhelyeken, meggátoltak

bizonyos kategóriába eső személyek, elsősorban Szíria hosszú ideje fennálló palesztin menekültközössége tagjainak belépését, és szigorították a már beengedett személyekre vonatkozó, tartózkodással összefüggő követelményeket. Több mint 12 000 szíriai menekült – akiktől Jordánia megtagadta a belépést – ragadt kétségbeesett körülmények között egy távoli sivatagi területen a jordán–szír határ jordániai oldalán. Eközben a jordán hatóságok decemberben a visszaküldés tilalmára vonatkozó nemzetközi elv ellenére több mint 500 szudáni menekültet és menedékkérőt toloncoltak vissza Szudánba, akik hazájukban jogsértéseknek voltak kitéve.

Az élet továbbra is nehéz és bizonytalan volt a Szíriából és a többi fegyveres konfliktus által sújtott országból elmenekült polgárok számára, mivel menekültként újabb nehézségekkel és bizonytalansággal találkoztak. Ezek a problémák több százezer menekültet arra kényszerítettek, hogy új veszélyeknek tegyék ki magukat azzal, hogy távolabb, főképp uniós tagállamokban kerestek nagyobb biztonságot. Milliók indultak útnak különösen Líbián és Törökországon keresztül – ez utóbbi egymaga körülbelül 2,3 millió menekültet fogadott be –, hogy megkíséreljék a veszélyes tengeri átkelést Olaszországba és Görögországba a kapzsi embercsempészek által biztosított, gyakran túlsúlyos, tengeri közlekedésre alkalmatlan csónakokban. A legtöbbjüknek sikerült belépnie a viszonylag biztonságos Európába, ahol határozottan vegyes fogadtatásban részesültek az uniós tagállamoktól, akik azon vitatkoztak, hogy kinek kellene felelősséget vállalnia értük, és mekkora lenne az egyes tagállamok „mértányos részesedése” a menekültválságból. Ennek ellenére számtalan áldozat vesztette életét a tengeri átkelés megkísérlése során, köztük sok csecsemő és gyermek.

Libanon a lakosságát igencsak felduzzasztó több mint 1 millió szír menekült mellett több százezer palesztin menekültet is ellátott évtizedekkel az Izraellel fennálló azon konfliktusokat követően, amelyek az

embereket lakóhelyük elhagyására kényszerítették. A libanoni hatóságok biztosították a védelmüket, de a menekültekre továbbra is diszkriminatív törvények és szabályok vonatkoztak, amelyek megtiltották számukra az öröklést, az ingyenes közoktatáshoz való hozzáférést és a fizetett munkavégzés bizonyos kategóriáit.

A migránsok és a menekültek, valamint a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek számos országban különösen ki voltak téve a visszaéléseknek. Algériában és Marokkóban a szubszaharai Afrikához tartozó országokból érkező migránsokra letartóztatás és gyorsított kiutasítás várt. Líbiában a tripoli központú hatóságok mintegy 4000 bevándorlót és más, papírok nélküli külföldi állampolgárt is fogva tartottak határozatlan időre olyan létesítményekben, ahol kínzást és más bántalmazást kellett elszenvedniük, és a többi menekült, menedékkérő és bevándorló is súlyos visszaéléseknek, köztük diszkriminációnak és munkavégzési célú kizsákmányolásnak volt kitéve. Izraelben a hatóságok megtagadták az eritreai és szudáni menedékkérőknek a menekültstátusz elnyerésére szolgáló tisztességes eljáráshoz való hozzáférést, több mint 4200 embert sivatagi idegenrendészeti fogdáknak tartottak fogva a tavalyi év végén, másokat pedig arra kényszerítettek, hogy válasszanak Izrael „önkéntes” elhagyása vagy az életfogytiglani börtönbüntetés között.

A főleg Dél- és Délkelet-Ázsiából származó migráns munkavállalók szintén súlyos kizsákmányolásnak és visszaéléseknek voltak kitéve az olajban és földgázban gazdag Perzsa-öböl menti országokban, ahol a *kafala* szponzorrendszer a munkáltatójukhoz köti őket, és a munkajogi törvények nem megfelelően védik őket. Katarban – ahol a munkavállalók 90%-a migráns – a kormány komolyan elmulasztotta az általa 2014-ben megígért reformok végrehajtását; a legtöbb építőipari munkás még mindig nem biztonságos lakhatási és munkakörülmények között él, és a háztartási alkalmazottak ezrei – főleg a nők – is visszaélésekkel találkoztak az alacsony munkabértől és a túl hosszú

munkaidőtől kezdve a fizikai bántalmazásig, a kényszermunkáig és az embercsempészetig bezárólag. Kuvaitban ugyanakkor az új törvények először engedték meg a bevándorló háztartási alkalmazottak számára a heti egy pihenőnapot és az évi 30 nap fizetett szabadságot.

A MÁSKÉNT GONDOLKODÓK ELNYOMÁSA

A közel-keleti és észak-afrikai térség kormányai továbbra sem tolerálták a kritikát és a másként gondolkodókat, és tovább csorbították az emberek szólásszabadsághoz, egyesüléshez és békés gyülekezéshez fűződő jogait. Algériában és Marokkóban az állami hatóságok széles körben alkalmazták a rágalmozgató és/vagy becsületsértési törvényeket az internetes és egyéb kritikusok üldözésére és bebörtönzésére, az egyiptomi hatóságokhoz, illetve Bahrein, Kuvait, Omán és az Egyesült Arab Emírségek kormányaihoz hasonlóan. A felsorolt Öböl-országokban a célpontok között voltak többek között azok a személyek, akik a vád szerint kárt okoztak országaik Szaúd-Arábiához fűződő kapcsolatában azzal, hogy tisztelennek minősített kommenteket írtak Szaúd-Arábia nemrég elhunyt uralkodójáról, illetve kritizálták a jemeni katonai beavatkozást. Katarban egy költő továbbra is 15 éves börtönbüntetést tölti, amiért a hatóságok szerint olyan költeményeket írt és olvasott fel, amelyek megsértik az ország emíréjét. Jordániában több tucat újságíró és aktivistát állítottak bíróság elé a Büntető Törvénykönyv azon passzusai alapján, amelyek tiltják a király és a kormányzati intézmények bírálását, illetve a 2014-ben módosított terrorizmus ellenes törvény alapján, amely kriminalizálja a külföldi vezetők vagy államok bírálását.

Iránban az ország nukleáris programjával kapcsolatban elért nemzetközi megállapodás és az ezzel együtt járó pénzügyi-gazdasági szankciók enyhítése szemernyi változást sem hozott az állami elnyomásban. A hatóságok továbbra is korlátozzák a szólásszabadságot, valamint az egyesülési és gyülekezési jogot, blokkolják a Facebookhoz, Twitterhez és más közösségi weboldalakhoz való hozzáférést,

zavarják a külföldi műsorsugárzást, továbbá letartóztatják, őrizetbe veszik és börtönbe zárják az újságírókat, emberi jogi aktivistákat, szakszervezeteket, művészeket és minden másként gondolkodót, köztük három, 2009 óta ítélet és tárgyalás nélkül őrizetben lévő ellenzéki politikai vezetőt.

Szaúd-Arábiában sem tűrték a hatóságok a kritikát vagy az ellenvéleményt, és kíméletlenül megbüntették azokat, akik fel mertek szólalni a reformok és az emberi jogok védelme mellett. Raif Badawi blogger továbbra is 10 éves börtönbüntetését töltötte, amit még 2014-ben szabtak ki rá, miután egy bíróság elítélte „az iszlám megsértéséért” és a kiberbűnözés elleni törvény megszegéséért azután, hogy létrehozta a hatóságok által azóta bezárt Free Saudi Liberals Network (Szabad Szaúdi Liberálisok Hálózata) nevű weboldalt. A bíróság ezenfelül 1000 korbácsütésre is ítélte. Júliusban letartóztatták Dr. Zuhair Kutbit, majd több hónap őrizet után elítélték és börtönbe zárták, miután egy televíziós interjúban az alkotmányos monarchiát javasolta államformának.

Egyiptomban a kormány folytatta a könyörtelen fellépést a Muszlim Testvériség ellen, amit a hadsereg Mohamed Morszi elnök 2013 júliusi eltávolításával kezdett meg. Az intézkedések most már egyéb bírálóikra és ellenfeleikre, köztük az emberi jogok védelmezőire és a politikai reform sürgetőire is kiterjednek. A hatóságok több ezer embert tartanak fogva politikai okokból; év végére legalább 700 embert a törvényben megengedett két évnél hosszabb ideje tartottak őrizetben bírósági ítélet nélkül. További több ezer embert ítéltek el a büntető vagy katonai bíróságok tisztességtelen csoportos tárgyalásokon, amelyek keretében csoportos börtön- és halálbüntetéseket osztottak ki. Néhány fogvatartottat erőszakkal raboltak el. A hatóságok visszautasítottak a másként gondolkodók elleni fellépést érő minden kritikát, a fegyveres csoportok által jelentett egyre nagyobb fenyegetésre hivatkozva, amelyek egyre halálosabb támadásokat intéztek a biztonsági erők, állami tisztviselők és civilek ellen.

Az egész térségben jellemző volt, hogy a nemzeti igazságszolgáltatási rendszerek gyengék, nem függetlenek és nem tudják biztosítani a tisztességes eljárást és az igazságos tárgyaláshoz való jogot, különösen a kormány kritikusaiknak vagy ellenfeleiknek bélyegzett emberek esetében. 2015-ben többek között Bahreinben, Iránban, Irakban, Jordániában, Szaúd-Arábiában és az Emírségekben, valamint Egyiptomban a bíróságok továbbra is tisztességtelen eljárás keretében ítélték a vádlottakat börtönbüntetésre, illetve halálra; az igazság rendíthetetlen őrei helyett ezek a bíróságok pusztán az állami elnyomás eszközeiként működtek.

HALÁLBÜNTETÉS

Széles körben születtek halálos ítéletek szerte a térségben, köztük Algériában, Libanonban, Marokkóban és Tunéziában is, amely országokban évek óta nem hajtottak végre kivégzést. Ezzel szemben Irán, Irak és Szaúd-Arábia kormányai továbbra is a világ első számú hóhérai, sőt, a „listavezető” Iránban aggasztóan meg is ugrott a kivégzések száma. Több száz olyan kivégzést hajtottak végre ezekben az országokban, ahol egyértelmű bizonyíték volt rá, hogy a kivégzettek legtöbbször tisztességtelen eljárás keretében vagy kisebb szabálysértésért (pl. drogokkal összefüggő bűncselekményekért) ítélték halálra, vagyis nem életellenes bűnökért, hanem olyanokért, amelyek a „legsúlyosabb bűncselekmény” küszöbét nem érték el. Fiatalok bűnelkövetőket is kivégeztek Iránban, illetve várnak kivégzésre Szaúd-Arábiában.

KÍNZÁS ÉS BÁNTALMAZÁS

Az őrizetben lévők kínzása és bántalmazása továbbra is gyakori és elterjedt volt a közel-keleti és észak-afrikai térségben. A kínzás és bántalmazás célja az volt, hogy információt és „vallomást” csikarjanak ki, illetve hogy megbüntessék és terrorizálják az áldozatokat, másokat pedig megfélemlítsenek. A kínzásokat szinte minden esetben büntetlenül megúszták az elkövetők; a bíróságok ritkán

vették komolyan a vádlottaknak az előzetes letartóztatás alatt elszenvedett kínzással kapcsolatos állításait, a kormányok pedig ritkán indítottak független nyomozást kínzás ügyében vagy tettek lépéseket a fogva tartottak védelmére, habár a térség legtöbb országa ratifikálta az ENSZ kínzás elleni egyezményét. Szíriában a kormányhoz hű erők továbbra is módszeresen alkalmaztak kínzást, amellyel további számtalan fogvatartott halálát okozták. Egyiptomban a biztonsági erők gyakran brutálisan bántalmazták a fogvatartottakat a letartóztatás során, így például megverték vagy elektrosokkolták, és fájdalmas feszített testhelyzetbe kényszerítették őket. Az iráni bíróságok továbbra is kiszabtak olyan büntetéseket, amelyek megsértik a kínzás és egyéb kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódok vagy büntetések tilalmát, például korbácsütést, megvakítást, csonkítást és amputálást.

BÜNTETLENSGÉ ÉS ELSZÁMOLTATHATÓSÁG

Szíriában, Irakban, Jemenben és Libiában a kormányzati erők és nem állami fegyveres csoportok büntetlenül követtek el háborús bűnöket, sértették meg más módon a nemzetközi humanitárius jogot és követtek el súlyos emberi jogi visszaéléseket, továbbá nem történt felelősségre vonás hasonló bűncselekményekért és visszaélésekért, amelyeket az izraeli csapatok és a palesztin fegyveres csoportok követtek el a 2014-es és korábbi konfliktusok során. Algériában továbbra is bűncselekmény, ha valaki az 1990-es évek belső fegyveres konfliktusa alatt a kormányerők által elkövetett súlyos visszaélések áldozatainak jogaiért kampányol. Libanonban nem történt előrelépés azok sorsának tisztázásában, akiket a két évtizeddel ezelőtt befejeződött polgárháború alatt vagy közvetlenül utána raboltak el vagy tűntek el nyomtalanul. Egyiptomban a hatóságok nem indítottak vizsgálatot és nem történt felelősségre vonás a biztonsági erők által 2013 júniusa óta meggyilkolt több száz tüntető ügyében.

Májusban a 2011-es „jázmínos forradalom” után megalakult tunéziai Igazság és Méltóság Bizottság megkezdte a tanúk kihallgatását a korábbi emberi jogi jogsértések kivizsgálása részeként. Azonban a Bizottságot továbbra is gyengítették a korrupciós vádakkal szembe fordított lemondások, miközben egy új törvénytervezet azzal fenyegetett, hogy megfű minden esélyt, hogy garantálni tudnák az elszámoltatást a 2011-ig hatalomban lévő rezsim alatt elkövetett gazdasági bűncselekményekért. Líbiában a tripoli hatóságok hosszú börtönbüntetésre vagy halálra ítélték a Kadhafi-korszak korábbi tisztviselőit a 2011-es felkelés és az azt követő fegyveres konfliktus alatt elkövetett állítólagos háborús bűncselekményekért és más jogsértésekért. Tárgyalásukat több szabálytalanság csúfította; a hatóságok nem teljesítették a Nemzetközi Büntetőbíróság kérését, hogy adják át Szeif al-Iszlám al-Kadhafit, Muammar Kadhafi fiát; helyette bíróság elé állították és halálra ítélték.

DISZKRIMINÁCIÓ – KISEBBSÉGEK

A vallási és etnikai kisebbségek továbbra is számos országban voltak diszkrimináció áldozatai. Iránban a baháik, szúfik, jaszanakok (Ahl-e Haqq), szunnita muszlimok, iszlámból áttért keresztények, illetve szunnitává lett síita muszlimok kerültek börtönbe vagy nem gyakorolhatták szabadon vallásukat. Az Irán hátrányos helyzetű etnikai csoportjaiból (pl. ahvazi arabok, azeriek, beludzso és kurdok) kikerülő kisebbségi jogokért küzdő aktivistákat kegyetlen börtönbüntetésre ítélték, és továbbra is aránytalanul sok esetben kaptak halálbüntetést. Szaúd-Arábiában továbbra is megingathatatlan a síita kisebbség elleni diszkrimináció. Síita vezetőket és aktivistákat vettek őrizetbe, illetve néhány esetben ítélték halálra tisztességtelen eljárások keretében. Kuvaitban a kormány továbbra is megtagadta az állampolgárságot több mint 100 000 bidúnoktól, akiket illegális bevándorlónak tart, noha sokan közülük Kuvaitban születtek és ott éltek egész életükben. A bidúnok jogaiért küzdő aktivistákra letartóztatás és üldöztetés várt. Izraelben a palesztin állampolgárok számos területen néztek szembe

diszkriminációval, különösen a lakhatás és földjogok terén.

ERŐSZAKOS KILAKOLTATÁS

Az izraeli hatóságok folytatták a palesztin otthonok ledózerolását Ciszjordániában (beleértve Kelet-Jeruzsálemet is) arra hivatkozva, hogy ezeket a gyakorlatilag elnyerhetetlen izraeli engedélyek nélkül építették, erőszakosan kilakoltatva az ott élőket; otthonaik lerombolásával azoknak a palesztinoknak a családjait büntették, akik izraeliekre támadtak. Izrael további palesztin állampolgárok otthonait rombolta le a Negev/Naqab régió többnyire beduín falvaiban. Egyiptomban a hadsereg azért hajtott végre erőszakos kilakoltatásokat, hogy egy biztonsági „puffer” zónát hozzon létre az ország Gázai övezettel közös határán.

NŐK ÉS LÁNYOK

A nőket és lányokat továbbra is diszkriminálták a jogban és a gyakorlatban a közel-keleti és észak-afrikai térség valamennyi országában; sok helyen nagyarányú az ellenük elkövetett szexuális és egyéb erőszak előfordulása is. A személyi állapotra vonatkozó törvények rendszerint kevesebb jogot biztosítanak a nőknek, mint a férfiaknak a válás, a gyermekelhelyezés és öröklés kérdéseiben, míg több ország állampolgársági törvényei – a külföldi feleséggel rendelkező férfiakkal ellentétben – tiltják a külföldihez feleségül ment nőknek, hogy állampolgárságukat gyermeküknek is átadják.

Jordániában a nők továbbra sem kaptak elegendő védelmet az erőszakos cselekmények, ideértve az úgynevezett „becsület” nevében elkövetett bűncselekmények ellen. A kormány úgy alakította át a törvényeket, hogy lehetővé váljon az erőszaktevőknek megúszni a vádemelést, amennyiben feleségül veszik az áldozatot, kivéve, ha az áldozat 15 és 18 év közötti. Bahreinben egy új törvény nagyobb védelmet biztosított a családon belüli erőszak áldozatainak, de csak miután az ország parlamentje leszavazott egy cikket, ami kriminalizálta volna a házasságon belüli nemi

erőszakot. Szaúd-Arábiában a nők először szavazhattak és jelölthették magukat a helyhatósági választásokon, de továbbra sem engedélyezték nekik az autóvezetést. Az iráni parlament elfogadta egy olyan törvénytervezet általános elveit, mely aláássa a nők azon jogát, hogy szabadon dönthessenek a férjhezmenetel, válás és gyermekvállalás tényéről és idejéről. A parlament olyan törvénytervezetekről is vitázott, amelyek tovább mélyítenék a nők elleni diszkriminációt, többek között azzal, hogy akadályoznák a fogamzásgátlásról szóló információhoz való hozzáférést, illetve törvényen kívül helyeznék az önkéntes sterilizációt. Az iráni nőknek továbbra is be kell tartaniuk a kötelező kendőviselésről (*hidzsáb*) szóló törvényeket, miközben az ezeket a törvényeket betartató rendőrség és félkatonai szervezetek részéről bántalmazást, erőszakot és bebörtönzést kell elszenvedniük.

A nők és lányok a térség népségének felét alkotják, és az itt élő minden társadalomhoz hatalmas mértékben járultak hozzá, mégis gyakorlatilag az élet minden területén megtagadták tőlük a férfiakkal való egyenlőséget. Egyik országban sem állt női államfő az ország élén, nagyon kevés nő töltött be magas politikai tisztséget vagy vezető diplomáciai posztot, és a nők teljesen vagy nagymértékben hiányoztak az igazságszolgáltatásból, különösen a legmagasabb szinteken. Ez nem meglepő a nőkkel és jogaikkal szembeni sztereotip és diszkriminatív hozzáállás folytatódó tendenciája fényében. Ennek az előítéletnek és nőgyűlöletnek a legnagyobb nyilvánosságot kapó és legszélsőségebb megnyilvánulásai az Iszlám Állam (IS) által a nők és lányok ellen (különösen Irakban) elkövetett bűncselekmények voltak (többek között: nemi erőszak, kényszerházasság, szexuális rabszolgaság és azonnali gyilkosság). De az egész térségre elmondható, hogy a nemi alapú erőszak elterjedtsége és a túlélők számára a jóvátétel hiánya minden volt, csak nem rendkívüli.

2015 végére szinte teljes mértékben meghiúsultak azok a politikai és emberi jogi

reformokra irányuló nagy remények, amelyeket a régióban a négy évvel korábbi „arab tavasz” tömeges népfelkelései keltettek. A politikai és szociális reformok, a gazdasági fejlődés és az emberi jogok fokozottabb védelme helyett a térség fegyveres konfliktusok, fokozódó állami elnyomás, joggal való visszaélés és különböző fegyveres csoportok általi fenyegetettség hálójában vergődik. Ugyanakkor a lehangoltság és kétségbeesés közepette is több ezer bátor ember – emberi jogi aktivista, egészségügyi dolgozó és önkéntes, jogász, újságíró, közösségi aktivista és mások – mutatták meg tetteikkel, hogy a 2011-ben kifejezésre juttatott remények nem haltak meg, mélyen gyökereznek és nem csak üres álmok voltak.

AZ AMNESTY

INTERNATIONAL

2015/16-OS

JELENTÉSE

ORSZÁGJELENTÉSEK

MAGYARORSZÁG

Magyarország

Államfő: Áder János

Kormányfő: Orbán Viktor

Magyarország kerítést épített a déli határa mentén, kriminalizálta a területére történő szabálytalan belépést, és felgyorsította a menedékkérők és menekültek visszatérését Szerbiába, menekültvédelemtől mentes övezetté alakítva át Magyarországot. A romák továbbra is az erőszakos kilakoltatás kockázatának voltak kitéve, és nem védték őket megfelelően a gyűlölet-bűncselekmények ellen.

HÁTTÉR

Márciusban az Eötvös Károly Intézet, a Magyar Helsinki Bizottság és a Társaság a Szabadságjogokért civil szervezetek egy jelentést tettek közzé, melyben arra a következtetésre jutottak, hogy az Alkotmánybíróság bírónak lecserelése és a 2010-es alkotmány módosítások aláásták az Alkotmánybíróság függetlenségét.

MENEKÜLTEK ÉS MENEDÉKKÉRŐK

Válaszként az országba belépő menekültek és migránsok számának január óta tartó jelentős növekedésére a kormány olyan intézkedéseket fogadott el, melyek célja ezeknek az embereknek az országon kívül tartása. Szeptember 15-én a kormány kihirdette a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet”. Ugyanezen a napon befejeződött a kerítés építése Szerbiával közös határon, miközben hatályba léptek a Büntető Törvénykönyv és a menedékgjrról szóló törvény módosításai, bűncselekménnyé minősítve a határzár tiltott átlépését és „transzitzónákat” létrehozva a határon. Október 17-én elkészült a kerítés a Horvátországgal közös határon. Két napon belül a Magyarország területére naponta belépő menekültek és migránsok száma több mint hatezerről visszaesett néhány tucatra. Az év végére „illegális határátlépésért” több mint

900 embert állítottak bíróság elé és vontak kiutasítási eljárás alá.

Az illegális belépés kriminalizálása és a határok lezárása kiegészítette a nyár során elfogadott jogalkotási intézkedéseket, melyek általában véve korlátozták a menedékgjrhoz való hozzáférést. Augusztus 1-jén hatályba lépett a menedékgjrról szóló törvény módosítása, mely felhatalmazta a kormányt, hogy meghatározza a „biztonságos származási országok” és a „biztonságos harmadik országok” listáját. Ennek eredményeképp a „biztonságos származási országokból” érkezők menedékgji kérelmét elutasíthatták, és azokat, akik Magyarország elérése előtt „biztonságos harmadik országokon” utaztak át, vissza lehetett fordítani a tranzitországba. Szerbiát, Macedóniát és az EU tagországait – köztük Görögországot – ezt követően „biztonságosnak” minősítették a hatóságok. Civil szervezetek aggodalmukat fejezték ki, mivel a jogszabály alkalmazásából adódóan sérülhet Magyarország kötelezettsége a visszaküldés tilalmára vonatkozóan, mivel Magyarország nem mérné fel, hogy az egyéni kérelmező ki lenne-e téve súlyos emberi jogi jogsértések kockázatának a származási vagy tranzitországból. Októberben az Európai Bizottság válaszul ezekre az intézkedésekre számos aggályának adott hangot, beleértve azt, hogy Magyarország a Szerbiával közös határan benyújtott menedékgji kérelmek „lehetőséges kvázi szisztematikuss elutasítását” végzi. Az Európai Bizottság decemberben kötelezettségszegési eljárást kezdeményezett Magyarország ellen a menedékgjrral kapcsolatos uniós jogszabályok megsértése miatt.

EGYESÜLÉSI SZABADSÁG

A kormányzati politikákkal szemben kritikus civil szervezetek zaklatással és a regisztrációjuk elvesztésére vonatkozó fenyegetésekkel szembesültek. Januárban az Európai Gazdasági Térség (EGT)/Norvég Alap kezeléséért és szétosztásáért felelős négy civil szervezet nyomozással került szembe, és az adószámuk felfüggesztésével fenyegették

őket. A regisztrációjuk visszavonását kezdeményező eljárást februárban és májusban függesztették fel a bíróságok. Június 19-én, egy civil szervezetek által benyújtott indítványt követően az Egri Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság azt kérte az Alkotmánybíróságtól, hogy tisztázza, a civil szervezetek regisztrációjának felfüggesztésére tett kísérlet sérti-e Magyarország Alaptörvényét. Október 5-én az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az eljárás nem sértette az Alaptörvényt.

Az egyik érintett civil szervezet, az Ökotárs Alapítvány januárban jelentette, hogy az Ügyészség két olyan civil szervezet tevékenységének jogszerűségét is vizsgálja, melyek támogatásban részesültek az Alapokból. Júniusban az Ügyészség befejezte a nyomozást a civil szervezeteknél, és nem talált bűncselekményt. Májusban az Európai Gazdasági Térséggel és az EU-val kapcsolatos ügyek norvég minisztériuma bejelentette az Alapokból Magyarországon támogatott civil programok független auditjának eredményeit, és arra a következtetésre jutott, hogy a programok a jogi követelményeknek megfelelően működtek.

A Budai Központi Kerületi Bíróság januárban kimondta, hogy jogellenes volt a rendőrségi házkutatás, amelyet két civil szervezet irodájában végeztek 2014 szeptemberében, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal hűtlen kezelés miatt tett büntetőfeljelentését követően.

DISZKRIMINÁCIÓ – ROMÁK

A romákkal szembeni diszkrimináció a lakhatáshoz való hozzáférés területén, valamint a romák és más kisebbségek gyűlölet-bűncselekményektől való védelmének elmulasztása folytatódott. Júniusban a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság megjegyezte, hogy a rasszista indíték továbbra sem számít konkrét súlyosbító körülménynek a Büntető Törvénykönyvben meghatározott bűncselekmények tekintetében.

Gyűlölet-bűncselekmények

Szeptemberben az Egri Törvényszék kimondta, hogy a rendőrség diszkriminálta a romákat Gyöngyöspata városában, amikor elmulasztotta megvédeni őket szélsőjobboldali csoportoktól 2011 tavaszán. A keresetet a Társaság a Szabadságjogokért nyújtotta be, azt állítva, hogy a rendőrség elmulasztott beavatkozni különböző paramilitáris csoportok ellen, melyek több hétig járőröztek Gyöngyöspata romák lakta városrészében.

Októberben az Emberi Jogok Európai Bírósága a Balázs kontra Magyarország ügyben megállapította, hogy Magyarország megsértette a hátrányos megkülönböztetés tilalmát abból adódóan, hogy elmulasztott kivizsgálni egy 2011-es rasszista támadást egy roma férfi ellen Szegeden. A férfi testi sérüléseket szenvedett, melyeket állítása szerint súlyosbított az elkövető rasszista indítéka. Az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy a bűnüldöző hatóságok a „gyűlölet-bűncselekmény erős jelei” ellenére elmulasztották beazonosítani a bűncselekmény rasszista indítékát, ezzel megsértve az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

LAKHATÁSHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS

Körülbelül 100, főként roma család továbbra is ki volt téve az erőszakos kilakoltatás kockázatának Miskolc „Számozott utcák” elnevezésű városrészében. Március és június között nagyjából 120 családot lakoltattak ki erőszakkal. Sokuknak rokonokhoz, felújításra szoruló házakba kellett költözniük, vagy a hajléktalansággal kellett szembenéznük. A korábban kilakoltatott családok túlnyomó többségének nem biztosítottak megfelelő alternatív lakhatást vagy kártalanítást.

Május 14-én a Kúria kimondta, hogy a miskolci önkormányzat megsértette az ország egyenlő bánásmódra vonatkozó jogszabályait, amikor szociális bérletük elhagyását vállaló, egyébként rendszeresen fizető embereknek járó 1,5-2 millió forint kifizetését ahhoz kötötte, hogy elköltözzenek Miskolcra, és legalább öt évig vissza se jöjjenek, valamint a magán- és családi élethez és szabad mozgáshoz való

joguk is sérült.

Június 5-én az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala közzétett egy jelentést a miskolci helyzetről, bírálva az önkormányzat megközelítését az úgynevezett „nyomortelep felszámolásához”. A jelentés továbbá arra sűrgette az önkormányzatot, hogy előzze meg a kilakoltatásokat, dolgozzon ki egy tervet a hajléktalansággal szembenező családok számára, és az Emberi Erőforrások Minisztériumával együtt alakítson ki egy átfogó megközelítést a nyomornegyedek megszüntetésének kezelésére.

Júliusban az Egyenlő Bánásmód Hatóság helyt adott a NEKI (Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda) panaszának, melyben az önkormányzatot diszkriminációval vádolta. Az önkormányzat fellebbezése az év végén még folyamatban volt.

VALLÁSSZABADSÁG

A vallásszabadságot továbbra is korlátozták. Miután a 2011-es egyházügyi törvény előírta az egyházak és más vallási szervezetek számára, hogy újra nyilvántartásba vetessék magukat, és az Emberi Jogok Európai Bíróságának a Magyar Keresztény Mennonita Egyház és mások ügyben hozott 2014-es ítélete kimondta, hogy a nyilvántartásból való törlés sértette a vallásszabadsághoz való jogot, a kormány szeptemberben javaslatot tett a törvény módosítására. Azonban a módosítás nem foglalkozott a nyilvántartásból való törlésre irányuló eljárás önkényességével, melyet az Emberi Jogok Európai Bírósága kifogásolt. Ennek következtében több aggály merült fel arra vonatkozóan, hogy számos vallási közösségtől továbbra is megtagadták azokat a jogokat, amelyekkel korábban egyházként rendelkeztek.

AUSZTRIA

Osztárak Köztársaság

Államfő: **Heinz Fischer**

Kormányfő: **Werner Faymann**

November végéig több mint 85 000 ember kért menedéket Ausztriában – ez az elmúlt évekhez képest jelentős emelkedésnek számít. A traiskircheni befogadóközpontban több ezer menedékkérő kényszerült nem megfelelő létesítményekben aludni, rossz egészségügyi ellátással és a kísértő nélküli kiskorúak védelmének hiányával. A kormányzat nem tette meg a szükséges lépéseket a biztonsági őrizetben elkövetett rossz bánásmód és a mulasztások csökkentéséért. A hatóságok továbbra sem képesek kezelni a rendőrség nem megfelelő bánásmódjáról szóló bejelentéseket. A diszkriminációellenes törvényben jelentős hiányosságok maradtak.

MENEKÜLTEK, MENEDÉKKÉRŐK ÉS MIGRÁNSOK

Több tízezer menekült, menedékkérő és migráns lépett be Ausztriába az év folyamán, akiknek a többsége továbbutazott Németországba. Szeptemberben egyetlen hétvége alatt 15 000 menekült és migráns lépett Magyarországról Ausztria területére. November végére hozzávetőlegesen 85 500 személy kért menedékjogot Ausztriában 2015-ben, szemben a 2014-es 23 861 kérelemmel ugyanezen időszak alatt.

Nehézséget okozott a hatóságoknak a menekültek fogadásához szükséges megfelelő körülmények megteremtése. Augusztus közepére több mint 4000 menedékkérőt szállásoltak el a traiskircheni befogadóközpontban, ahol rendkívül rossz körülmények között több mint 2000 menekült – köztük gyerek is – kényszerült a szabad ég alatt aludni. Az orvosi ellátáshoz való hozzáférés sem volt elégséges. Sok kísértő nélkül érkező kiskorú védelem nélkül maradt. Októberben a kormány alkotmánymódosítással kiterjesztette azon

jogkörét, mely alapján a menedékkérők elszállásolására szolgáló létesítményeket jelölhet ki, amennyiben a tartományi hatóságok nem intézkednek időben. A menekültügyi törvény módosításai, melyeket a kormány novemberben javasolt hogy bevezesse az ideiglenes menedékjogot és korlátozza a családegyesítést, még függőben voltak az év végén.

Továbbra is problémát jelent a menedékjogi eljárás hossza, amely több évig is eltarthat.

BÖRTÖNKÖRÜLMÉNYEK

Az igazságszolgáltatás nem tud azonnal és hatékonyan reagálni a büntető- vagy biztonsági őrizetben lévőekkel szembeni nem megfelelő bánásmóddal és elhanyagolással kapcsolatos ügyekre. Továbbra sem sikerült biztosítani az orvosi és mentálhigiénés ellátás megfelelő szintjét. Márciusban egy 74 éves férfi hosszan tartó elhanyagolása miatti büntetőeljárást megszüntettek a Stein börtön személyzete ellen. A kapcsolódó fegyelmi eljárásokat is megszüntették júniusban. Egy, az Igazságügyi Minisztérium által 2014-ben létrehozott, biztonsági őrizettel foglalkozó munkacsoport januárban nyilvánosságra hozta jelentését, amelyben ajánlásokat tett a biztonsági őrizetbe vettek számának, az őrizet időtartamának és a kisebb bűncselekmények esetén történő kiszabás gyakoriságának csökkentésére.

Júliusban az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy az, hogy egy elítélt pszichiátriai intézményből való szabadon bocsátására irányuló kérelmét 16 hónapos késedelemmel bírálták el 2006 májusában, megsértette az illető szabadsághoz való jogát.

RENDŐRI ÉS BIZTONSÁGI ERŐK

Jelentések szerint a rendőrség számos esetben aránytalan mértékű erőszakot alkalmazott. A kínzás vagy egyéb rossz bánásmód áldozatai számára a jogorvoslat vagy kártérítés szerzése továbbra is nehézségekbe ütközik. Az igazságszolgáltatási rendszer és a rendőrség gyakran nem megfelelően reagált a rossz bánásmódról

szóló panaszokra.

A kormány továbbra sem hajlandó létrehozni egy, a rendőrtisztek kötelező azonosítására szolgáló rendszert.

DISZKRIMINÁCIÓ

Az Alkotmánybíróság 2014. decemberi határozatának következtében életbe lépő jogszabály, amely tiltja az azonos nemű párok számára a nem vér szerinti gyermekek közös örökbefogadását, megszűnik az év végén. Februárban új jogszabály lépett életbe, amely hozzáférést biztosít az azonos nemű kapcsolatban élő nők számára reprodukciós gyógyszerekhez.

További diszkriminatív különbségek állnak fenn a házastársi és a bejegyzett élettársi kapcsolat között, többek között az alsó korhatár, a névviselési jog és a különválás tekintetében. A házasságot továbbra is kizárólag heteroszexuális pároknak, a bejegyzett élettársi kapcsolatot a homoszexuális pároknak tartják fenn.

A kormányzat nem módosította a diszkriminációellenes törvényt, így az nem nyújt egyenlő védelmet az árukhöz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésben a vallás vagy meggyőződés, életkor vagy szexuális beállítottság alapján történő megkülönböztetés ellen.

TERRORRELLENES ÉS BIZTONSÁGI INTÉZKEDÉSEK

A független hatóságoktól érkező megfelelő felügyelet biztosítása nélkül márciusban egy, a rendőrség általi államvédelemről szóló törvény elfogadására tettek javaslatot, amely kiterjesztette az Alkotmány védelmére és a terrorizmus elleni harcra létrehozott szövetségi hivatal hatáskörét. A törvényjavaslat elfogadása még függőben volt az év végén.

HORVÁTORSZÁG

Horvát Köztársaság

Államfő: Kolinda Grabar-Kitarovi (Ivo Josipovićot váltotta februárban)

Kormányfő: Zoran Milanović

Horvátországnak nehézséget okozott az országba érkező nagyszámú menekült és migráns megfelelő körülmények között történő fogadása és a menedékkérelem benyújtásának lehetővé tétele. Elfogadásra került egy törvény, amely jóvátételt biztosít a szexuális erőszakkal járó háborús bűncselekmények áldozatainak. Folytatódott a horvátországi szerbekkel és a romákkal szembeni diszkrimináció.

DISZKRIMINÁCIÓ

Augusztus 20-án országszerte megünnepelték a Vihar Hadművelet 20. évfordulóját, amelynek során 1995-ben 200 000 szerb menekült el Horvátországból. Az ünnepségek ismét felszínre hozták a szerb és a horvát nacionalisták közti feszültséget.

Augusztusban Vukovár önkormányzata elfogadott egy indítványt, amely a cirill betűs (szerb) közterületi jelzőtáblák eltávolítása mellett külön kérelemhez és díj megfizetéséhez köti a hivatalos iratok cirill kiadását annak ellenére, hogy a város lakosságának 34%-a szerb etnikumú. A kisebbségek jogairól szóló horvát törvény felhatalmazza azokat a kisebbségeket, amelyek tagjainak száma eléri az adott település lakosságának egyharmadát, hogy hivatalosan használják saját nyelvüket és írásukat. A horvátországi szerbekkel szembeni diszkrimináció a községfővárosi munkaerőpiacon, valamint az 1991-1995-ös háború során kiűrt szociális lakások bérleti jogainak visszaállítása kapcsán továbbra is jelen volt.

A romák társadalmi kirekesztettsége és a velük szembeni diszkrimináció széles körű maradt, különösen a megfelelő lakhatáshoz és az álláslehetőségekhez való hozzáférés terén.

A spliti városi bíróság felmentett három

férfit, akiket egy hat nő ellen 2012-ben elkövetett homofób támadás elkövetésével vádoltak. Az áldozatok azt állították, hogy a feljelentéstétel során a helyi rendőrség megfenyegette őket, továbbá elmaradt mind az elkövetők őrizetbe vétele a helyszínen, mind a bűncselekmény hatékony kivizsgálása.

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

Júniusban az eszéki megyei bíróság jóváhagyta a zágrábi városi bíróság ítéletét, amely elmarasztalta a Zágráb Pride-ot, egy leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és intersexuális (LMBTI) szervezetet, amiért megsértették a Horvát Rádió és Televízió (HRT) egy korábbi munkatársának becsületét és méltóságát azzal, hogy 2013-ban feltették a nevét az év leghomofóbb embere verseny jelöltjeinek listájára. A bíróság arra kötelezte a szervezetet, hogy 41 018,91 horvát kunát (5414 euró) fizessen az újságíróknak, és az erről szóló ítéletet a honlapján tegye közzé.

NEMZETKÖZI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

Februárban a Nemzetközi Büntetőbíróság tisztázta Szerbiát és Horvátországot a népirtás kölcsönös vádjai alól, mivel a bíróság szerint sem Szerbia, sem Horvátország nem élt a népirtás szándékával az 1990-es konfliktus során.

Májusban a horvát parlament elfogadta a háborúban elkövetett szexuális erőszak áldozatairól szóló törvényt. A törvény a háborús helyzetben elkövetett szexuális erőszak túlélőinek horvát állampolgárságot, 13 000 euróig terjedő átalányösszegű jóvátételt és egy legfeljebb 328 eurós havi járadékot biztosít. Az anyagi juttatások mellett a túlélők jogosultak egészségügyi ellátásra, orvosi rehabilitációra és pszichológiai támogatásra. A törvény júniusban lépett hatályba, az első járadékok kifizetése 2016 januárjában volt esedékes.

Mindazonáltal Horvátország még nem fogadott el olyan általános érvényű jogalkotási keretrendszert, amely minden olyan polgári személy státuszát szabályozná, aki háborús bűncselekmények polgári áldozata, és amely

biztosítaná a jóvátételhez való hozzáférést.

Horvátország nem ratifikálta a minden egyénnek az erőszakos eltüntetéssel szembeni védelméről szóló nemzetközi egyezményt, és az eltűnt személyekről szóló törvényt sem fogadott el. Ezen jogi eszközök hiányában a Horvátországban eltűnt 1600 személy rokonaitól megtagadják az igazságszolgáltatáshoz és a jóvátételhez való hozzáférést.

MENEKÜLTEK ÉS MIGRÁNSOK JOGAI

Az év végéig több mint 550 000 menekült és migráns haladt keresztül Horvátországon más EU tagállamok felé, a szabad utazást lehetővé tevő állami szervek segítségével¹.

Menedékkérelmet mindössze pár száz személy nyújtott be, és októberre 37-en kaptak nemzetközi védelmet. A hatóságok nem azonosították a sérülékeny személyeket, köztük a kísérő nélküli gyermekeket és az emberkereskedelem azon áldozatait, akik a szárazföldi határokon át jutottak az országba.

1. Több száz menekült rekedt mostoha körülmények között a horvát-szlovén határon (híradás)

ROMÁNIA

Románia

Államfő: Klaus Iohannis

Kormányfő: Victor Ponta

A romák továbbra is diszkriminációnak, kényszerkilakoltatásoknak és más jogsértéseknek vannak kitéve. Az Egyesült Államok Szenátusának a CIA titkos fogva tartási programjáról szóló jelentése megjelenését követően új vizsgálatot indítottak Románia együttműködésével kapcsolatban. Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága májusban 18 év után először vizsgálta Romániát.

HÁTTÉR

Novemberben Ponta miniszterelnök lemondott, miután országszerte tüntetések

zajlottak 63 ember halála miatt egy szórakozóhelyen a fővárosban, Bukaresten október 30-án. A Dacian Ciolos vezette kormányt nevezték ki a 2016 decemberében esedékes parlamenti választásokig.

DISZKRIMINÁCIÓ A ROMÁK ELLEN

A romák továbbra is rendszeres diszkriminációnak vannak kitéve és gyűlölet-bűncselekmények célpontjai, ráadásul a bűnüldöző hatóságok erőszakos túlkapásait is el kell viselniük. Rasszista megszólalások még mindig gyakran hallhatóak a nyilvános és a politikai beszédekben. A Legfelsőbb Bírói Tanács a romák és más veszélyeztetett csoportok igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréséről szóló jelentése arra a következtetésre jutott, hogy az igazságszolgáltatás nem tett eleget a diszkrimináció felszámolására, és a szabályok nem biztosították a sérülékeny csoportok, így különösen a romák számára a megfizethető jogi képviselést. Az ENSZ rendkívüli szegénységgel és emberi jogokkal foglalkozó különmegbízottja az országban tett novemberi látogatását követően rávilágított a roma diszkriminációt tagadó hozzáállásra, valamint aggályait fejezte ki a romák lakhatási jogának megsértésével kapcsolatban. Januárban elfogadták a 2015-2020-as időszakra a roma származású romániai állampolgárok felzárkóztatásáról szóló új stratégiát.

LAKHATÁSI JOGOK – KÉNYSZERKILAKOLTATÁSOK

A Kolozsvári Járási Bíróság áprilisban jogellenesnek ítélte a kolozsvári önkormányzat 2010 decemberében a város központjában élő 300 roma személy ellen hozott bontási rendeletét, melynek értelmében a lakókat 24 órán belül kényszerrel kilakoltatták, és egy hulladéklerakó közelében telepítették le őket. A Bíróság megállapította, hogy a rendelet indokolása nem volt megfelelő, és azt az érintett lakókkal való előzetes konzultáció, illetve megfelelő alternatív szállás felajánlása nélkül hajtották végre. A rendelet továbbá nem adott elég időt arra, hogy a Prefektus ellenőrizhesse annak jogszerűségét.

A Konstanca megyében található Eforie Sud faluban élő körülbelül 30 roma személy – köztük 15 gyerek – továbbra is kényszerkilátatástól tarthat az év végén, ugyanis arra kötelezték őket, hogy hagyják el azt az állami tulajdonban lévő ingatlant, amelybe 2013 októberében költöztek be azt követően, hogy korábban egy hosszú ideje használt nem hivatalos lakóhelyről egyszer már kilakoltatták őket.¹

Júliusban 22 roma személyt – köztük 5 gyereket – lakoltattak ki a helyi hatóságok a nagybányai Pirita településről. A helyi hatóságok azt állították, hogy az épület bontását egy olyan intézkedés alapján rendelték el, amely szerint azonosítani kell és le kell bontani azokat az épületeket, amelyeket Craica, Pirita, Ferneziu és Gării – főleg romák lakta nem hivatalos – települések állami tulajdonú területén illegálisan emeltek.

RENDŐRI ÉS BIZTONSÁGI ERŐK

Áprilisban az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága aggodalmát fejezte ki a romák ellen elkövetett rasszista bűncselekményekről szóló állandó jelentések miatt, ideértve a rendőrségi túlkapásokat is, amelyek fogvatartás során bekövetkezett halálesetekhez vezettek. Januárban az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy a hatóságok egy 2006-os bűnüldözési művelet során – amelyben 21 ember szenvedett sérülést például löfegyver miatt – megsértették a Maros megyében található Abafája falu roma közösségének élethez való jogát és azt a jogát, hogy ne legyen alanya embertelen bánásmódnak és megkülönböztetésnek.

TERRORIZMUS ELLENI KÜZDELEM ÉS BIZTONSÁG

Az Egyesült Államok Szenátusának a CIA titkos fogva tartási és kihallgatási programjáról szóló jelentésének 2014. decemberi megjelenését követően Ioan Talpeș, Ion Iliescu akkori elnök korábbi nemzetbiztonsági tanácsadója beismerte, hogy Románia megengedte a CIA számára, hogy „egy-két” titkos bázist működtessen az országban. Ioan Talpeș azt állította, hogy 2003 és 2006 között

„valószínűleg” fogva tartottak és bántalmaztak embereket Romániában. Azt is elmondta, hogy ő tájékoztatta az akkori elnököt a CIA tevékenységéről.² A főügyész 2015 januárjában azt állította, hogy megkezdtek az állítások kivizsgálását.

Továbbra is zajlik az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt a jelenleg a kubai Guantánamó-öbölben található amerikai fogolytáborban fogva tartott Abd al-Rahim al-Nashiri szaúdi-arábiai állampolgár ügye, aki keresetet nyújtott be Románia ellen, melyben azt állítja, hogy 2004 és 2006 között egy bukaresti titkos bázison tartották fogva és bántalmazták.

Szeptemberben az Európai Parlament delegációjának tagjai, miután megtagadták tőlük a belépést egy állítólagosan titkos bázist működtető épületbe Bukarestben, felszólították a kormányt, hogy hatékonyan vizsgálja ki a területén működő titkos bázisokról szóló jelentéseket.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB BÁNTALMAZÁSI FORMÁK

Júniusban az ENSZ Kínzás elleni Bizottsága bírálta a pszichiátriai intézetekben a szellemi fogyatékkal élők kezelését és életkörülményeit, illetve az elmúlt évtizedben az ilyen intézetekben történt több ezer haláleset kivizsgálásának elmaradását. Az ország 717 intézményében még mindig körülbelül 25 000 gyermek él annak ellenére, hogy régóta fennálló kötelezettségvállalások születtek a szellemi és fizikai fogyatékkal élők számának csökkentésére a pszichiátriai intézetekben.

A Bizottság szintén aggályait fejezte ki a rendőrségi fogvatartási intézmények nem megfelelő körülményei, a bántalmazással és kínzással kapcsolatos esetekben az alacsony számú vádemelések és ítéletek, illetve a bűnüldöző hatóságok tisztviselői által elkövetett jogsértésekhez kapcsolódó független panasztételi mechanizmus hiánya miatt.

MENEKÜLTEK ÉS MENEDÉKKÉRŐK

A menedékkérők továbbra is akadályokba ütköznek a nemzetközi védelemhez való

hozzáférés során. Az elutasított menedékkérőket és a dublini rendelet alapján visszaküldendő személyeket – a Dublin III rendelet értelmében az egyik uniós tagállamból egy másik tagállamba áthelyezendő menedékkérőket – továbbra is feleslegesen veszik őrizetbe. A menekültstátusszal rendelkezők nehezen férnek hozzá az oktatáshoz, a lakhatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz.

A 2014 első hat hónapjában számolt 664 főhöz képest szeptember óta 900 személy kért menedéket 2015-ben. Románia ellenezte a nemzetközi védelemre szoruló személyek Görögországból, Olaszországból és más tagállamokból való áttelepítésére vonatkozó kötelező kvótákat. A rendszer szeptemberi elfogadását követően Romániának összesen 6351 menekültet kellene befogadnia az elkövetkező két évben.

-
1. Románia: Eforie önkormányzata két éven belül háromszor fenyeget kilakoltatással roma családokat ([EUR 39/1560/2015](#))
 2. Európa: A közreműködő kormányoknak lépniük kell az USA Szenátusának kínzásról szóló jelentése fényében ([hír](#)); Európa: A bűnös hallgatás megtörése: Az USA európai „bűnrészes” partnereinek cselekedniük kell az USA Szenátusának kínzásról szóló jelentése fényében ([EUR 01/002/2015](#)); USA: Bűn és büntetlenség: A CIA titkos fogva tartási programjáról szóló teljes szenátusi bizottsági jelentést nyilvánosságra kell hozni, és biztosítani kell a bűncselekményekkel kapcsolatban a nemzetközi jog alapján történő felelősségre vonást ([AMR 51/1432/2015](#))

SZERBIA

Szerb Köztársaság, beleértve Koszovót

Államfő: Tomislav Nikolić

Kormányfő: Aleksandar Vučić

Több mint 600 000 az EU-ba tartó menekült és migráns kelt át Szerbián. A háborús bűnösök felelősségre vonása továbbra is lassú ütemben haladt. Koszovó az ellenzéki pártok hatására elhalasztotta a háborús bűnöket vizsgáló különleges bíróság felállítását és az EU által támogatott egyezmény végrehajtását Szerbiával.

HÁTTÉR

Bár Koszovó Szerbia általi elismerését az Európai Bizottság nem szabta feltételként Szerbia EU-s csatlakozásához, az egyeztetések megkezdése csúszott a Szerbia és Koszovó közötti, EU által elősegített „normalizációs folyamat” lassú haladása miatt. A csatlakozási tárgyalásokat hivatalosan decemberben nyitották meg a Koszovóval való viszony rendezését érintő 35. fejezettel.

A NEMZETKÖZI JOG SZERINTI BŰNÖZÉS

Kevés eljárást zárt le a belgrádi háborús bűnöket vizsgáló különleges bíróság. Hét vádlottat mentettek fel a nemi erőszak mint háborús bűncselekmény elkövetése alól Bijelinában (egy vádlott) és Skocic-ban (hat vádlott), Bosznia-Hercegovinában fellebbezések következnek. A háborús bűnök államügyési hivatala mindössze három esetben emelt vádat: szeptemberben nyolc volt boszniai rendőr ellen (népirtás helyett) háborús bűnök miatt. A vádirat szerint mind a nyolcan részt vettek 1000 boszniai civil lemészárlásában Kravica és Srebrenica városában 1995 júliusában. Huszonhárom másik – több mint 200 gyanúsítottat érintő – eset még nyomozati szakaszban van. A háborús bűnök stratégiájának tervezetét, hogy kezelje az ügyhátralékot, decemberben tették közzé.

December 16-án újra eljárást indítottak az egykori szerb állambiztonsági tisztek Jovica Stanisic és Franko Simatovic ellen, miután az egykori Jugoszlávia Nemzetközi Törvényszékének Fellebbviteli Tanácsa megfordította a 2013-as ítéletét. Mindkettőjüket azzal vádolták, hogy egy bűnszövetség részei voltak, amelynek célja, hogy erőszakkal és véglegesen eltávolítsa a nem szerbeket Horvátország és Bosznia-Hercegovina területeiről 1991 és 1995 között.

ERŐSZAKOS ELTŰNTETÉSEK

Az ENSZ Erőszakos eltűntetésekkel foglalkozó Bizottsága sürgeti Szerbiát, hogy szolgáltatson igazságot a kilencvenes évek fegyveres konfliktusai során feltételezhetően erőszakos eltűntetésekben részt vevő

személyek ellen, magas rangú tisztviselők esetében is. A bizottság sürgeti továbbá az eltűntek családtagjai számára a kártérítés és a jogi rehabilitáció biztosítását. Novemberben egy, a háborús veteránok és civil áldozatok helyzetét szabályozó törvényjavaslat elmulasztotta biztosítani az erőszakosan eltüntetettek családjainak és a nemi erőszak mint háborús bűncselekmény elszenvedetteknek kártérítéshez való jogát, a decemberi módosítás még nem került nyilvánosságra

Márciusban öt gyanúsított ellen emeltek vádat 20 ember elrablása ügyében; az áldozatokat 1993-ban egy vonatról rabolták el Štrpci vasútállomásról. További tíz gyanúsított ellen folyik eljárás Bosznia-Hercegovinában. A Bytyqi-testvérek 1999-es eltüntetésével gyanúsítottak továbbra is szabadlábon vannak, annak ellenére, hogy családjaikat a háborús bűnök államügyésze és a miniszterelnök is elfogatásukról biztosította.

MENEKÜLTEK, MENEDÉKKÉRŐK ÉS MIGRÁNSOK

Több mint 600 000 menekült és migráns utazott át Szerbián ebben az évben, a legtöbbjük az EU-ban szándékozott menedékjogot kérni. A menekültügyi törvény elfogadása ellenére a hatóságok nem tudták megfelelően biztosítani a menedékkérőknek a nemzetközi védelemhez való hozzáférést. Az 485 169 regisztráció közül mindössze 656 menedékjog iránti kérelmet adtak be, s ezek többnyire abbamaradtak, november végéig 81 megkérdezett menekült közül 16 kapott menekültstátuszt, 14 pedig kiegészítő védelemben részesült¹. Júliusban, miután naponta több ezer menekült érkezett az országba, regisztrációs központot nyitottak Preševóban, a macedón határ közelében. A központ kapacitása nem felelt meg az érkezettek magas számának, valamint nem volt biztosítva a sérülékeny személyek megfelelő ellátása sem. A legtöbb menekült közvetlenül a magyar határ felé utazott tovább, szeptemberben azonban szigorúbbá váltak a kérelmek elismerésének feltételei, miután Magyarország Szerbiát biztonságos

harmadik országnak nyilvánította. Ezután a szerb-horvát határon keresztül léptek be az EU-ba a menekültek. A rendőrök továbbra is rosszul bántak velük, és igyekeztek anyagi hasznot húzni a menekültekből és migránsokból. Novemberben a hatóságok csak az afgán, iraki és szír állampolgárságú személyeket engedték belépni az országba – a többi menekült önkényesen gazdasági bevándorlónak minősítették és visszafordították.

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

34 esetben zárult eredménytelenül nyomozás megtámadott vagy megfenyegetett újságírók ügyében. A média szabadságába a kormány szelektíven elosztott támogatásokkal és hirdetésekkel avatkozik be. A miniszterelnök novemberben három oknyomozó újságírással foglalkozó sajtóterméket gyanúsított meg azzal, hogy külföldi kormányok megbízásából az ország destabilizálására törekednek.

Folytatódta az eljárások az 1999 áprilisában meggyilkolt újságíró, Slavko Ćuruvija ügyében Radomir Marković volt titkosszolgálati vezető és három titkosszolgálati tiszt ellen.

Ljubiša Diković szerb vezérkari főnök pert indított rágalmazásért Nataša Kandić, a Humanitárius Jogi Központ nevű NGO volt vezetője ellen, miután a szervezet Koszovóban elkövetett háborús bűnökről hozott nyilvánosságra adatokat 2012-ben. A civil szervezet szerint a háborús bűnököt Diković parancsnoksága alatt álló katonák követték el.

GÜLEKEZÉSI SZABADSÁG

A szerb parlament nem fogadott el új, a gyülekezési jogot érintő törvényt októberben, amikor hatályba lépett az alkotmánybíróság áprilisi, az előző törvényt alkotmányellenesnek nyilvánító határozata. Emiatt az országban gyülekezni és gyülekezést megtiltani egyaránt tilos.

ROMÁK ELLENI DISZKRIMINÁCIÓ

Júliusban a belgrádi Grmeč-telepen élő romák kitelepítését csak egy, az Emberi Jogok Európai Bíróságához benyújtott, ideiglenes

intézkedésre vonatkozó kérelem után állították le. Novemberben a parlament javasolt egy, a nemzetközi normáknak is megfelelő törvényjavaslatot, amely tiltja az illegális telepek erőszakos felszámolását.

2012-ben a belvili telepről kitelepített roma családokat január, július és szeptember folyamán új lakásokban helyezték el. 27 lakást az Európai Tanács, 50-et pedig az Európai Beruházási Bank finanszírozott. Az egyik letelepítési helyszín etnikailag szegregált. 2 családot falusi házakban helyeztek el. A családok munkához jutása továbbra sem megoldott. Nem tudtak lakhatási megoldást találni 51 család számára, így ők továbbra is konténerekben laknak.

Júliusban a német kormány bejelentette, hogy visszatoloncol 90 000 szerbet, akiknek menedékkérelmét elutasították, vagy akiknek rendezetlen a jogállása. 90%-ban roma emberekről van szó.

LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANZNEMŰ ÉS INTERSZEXUÁLIS EMBEREK JOGAI

A Belgrád Pride-ot szeptemberben atrocitások nélkül tartották meg. Az első Trans Pride-ot ugyanazon a napon rendezték. Egy héttel később egy leszbikus futballcsapat három játékosát és egy LGBTI aktivistát bántalmaztak – az elkövetők vélhetően futballszurkolók voltak. Az LGBTI emberek elleni gyűlölet-bűncselekményeket ritkán követi eredményes nyomozás, az országban továbbra sincs érvényben gyűlölet-bűncselekményeket tiltó jogszabály.

KOSZOVÓ

Augusztusban eredményesen zárultak az EU által közvetített tárgyalások Isa Mustafa koszovói és a szerb miniszterelnök között. A két fél megállapodása alapján létrejön a szerb önkormányzatok közössége, amely a koszovói szerb lakosság bizonyos fokú autonómiáját garantálja. Az Önrendelkezés (Vetëvendosje) párt hangos tiltakozásának eredményeképp – amelynek keretében könnygázpalackokat aktiváltak a gyűlés termében – a kormány

októberben felfüggesztette az egyezményt.

Koszovó elnöke, Atifete Jahjaga kérését követően az Alkotmánybíróság decemberben kimondta, hogy a megállapodás alkotmányos volt. Ellenzéki képviselők továbbra is akadályozták a közgyűlést. Egy ellenzéki képviselő könnygáz használata miatti letartóztatását tömeges tüntetések követték. Novemberben legalább 50 aktivista megsérült, amikor a koszovói rendőrség túlzott erővel hatolt be a Vetevendosje irodákba, hogy letartóztassák a párt vezetőjét, Albin Kurtit.

Az országot jellemző etnikai feszültségeket súlyosbította, hogy Koszovó UNESCO-jelentkezése (és következeképp a szerb kulturális emlékművek felügyeletének elnyerése) sikertelenül zárult.

Az Európai Bizottsággal októberben megkötött stabilizációs és társulási megállapodás kiemelt fontosságú eszköz Koszovó EU-tagságának előkészítésében, de Koszovó vízumliberalizációra irányuló kérését újra megtagadták.

NEMZETKÖZI JOG SZERINTI BŰNCSELEKMÉNYEK

A koszovói parlamenti közgyűlés rendre elhalasztotta a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UÇK) háborús bűneit vizsgáló különleges bíróság felállítását. A javaslat egy, az EU által folytatott vizsgálat eredménye, mely szerint az UÇK 1999-ben koszovói szerbeket és más fogva tartott személyeket hurcolt Albániába, ahol megkínózták és megölték őket. A bíróság felállítására vonatkozó jogszabályokat végül augusztusban nemzetközi nyomásra elfogadták, Koszovó és Hollandia (az eljárások során a védett személyek kihallgatásának kizárólagos helyszíne) azonban még nem kötötte meg a bíróság tényleges felállításához szükséges egyezményeket.

Májusban civilek ellen elkövetett háborús bűnök – köztük gyilkosság és kínzás – elkövetése miatt elítélték az UÇK ún. Drenica csoportjának két volt tagját. Három másik tagot kínzás, hatot pedig a rabok bántalmazása miatt ítélték el. Ők a

büntetteket Likovcaban követték el 1998 és 1999 között.

Folytatódott az eljárás Oliver Ivanović koszovói szerb politikus ellen, aki a vádirat szerint albánok meggyilkolását rendelte el Mitrovicában 1999 áprilisában, 2000 februárjában pedig zavargást idézett elő, aminek során 10 albánt gyilkolt meg.

A Jahjaga államfőasszony által a háború alatt elkövetett szexuális erőszak áldozatai számára létrehozott nemzeti tanács sikeres lépéseket tett az áldozatok kárpótlási igényeit intéző vizsgálóbizottság felállítása felé. Novemberben véglegesítették az áldozatok igazságszolgáltatáshoz való hozzáférését garantáló cselekvési tervet, decemberben elfogadtak egy, a konfliktus alatt elkövetett szexuális erőszak áldozatairól szóló rendeletet.

ERŐSZAKOS ELTÜNTETÉSEK

A fegyveres konfliktus nyomán 1650 személyt továbbra is eltűntként kezelnek, miután a Szerbia és Koszovó területén végzett sorozatos exhumálási kísérletek során nem bukkantak több tömegsírra. Az Európai Unió koszovói jogállamiság missziója (EULEX) Velika és Mala Kruša falvakban, ahol 68 eltűnt férfit tartanak nyilván, anélkül exhumált feltételezéseik szerint rosszul azonosított testeket, hogy a férfiak családait megfelelően értesítették volna.

Az ENSZ ideiglenes igazgatási missziója Koszovóban (UNMIK) nem kárpótolta azon eltűnt koszovói szerbek hozzátartozóit, akik ügyében az UNMIK nyomozása sikertelen volt. Mivel az EU vezette nyomozati és igazságszolgáltatási misszió számos más esetben is sikertelen volt, a misszió javasolta, hogy az ügyekben a továbbiakban a Koszovói hatóságok járjanak el.

ETNIKAI KÖZÖSSÉGEK KÖZÖTTI ERŐSZAK

Januárban nyolcvanán – köztük ötven rendő – sérültek meg egy tüntetés során, amelyben az emberek Aleksandar Jablanović munkaügyi és szociális jóléti miniszter lemondását követelték, miután Jablanović „vadállatoknak” nevezte azokat az albán

személyeket, akik egy koszovói szerbeket szállító buszt tartóztattak fel. A busz egy kolostorba tartott, ahol utasai az ortodox karácsonyt ünnepelték volna.

Májusban és júliusban koszovói szerbek sorozatos fenyegetések, rablások és támadások, köztük gyűjtogatási kísérletek áldozatává váltak Goraždevacban és Klinában, amikor szerb családok autóiira lőttek. Decemberben két család ingatlana Goraždevac-ban lövöldözésben sérült meg.

MENEKÜLTEK ÉS BELSŐ MENEKÜLTEK

Január és március között legalább 48 900 koszovói állampolgár kért menedékjogot az Európai Unióban. Magyarországon 99%-uk akérelmét gyorsított eljárásban elutasították, majd kitoloncolták őket. Németországban 29 801 menekültügyi határozatból – az ország Koszovót biztonságos országnak tekinti –, a koszovói polgárok mindössze 0.4 százaléka kapott menedékjogot.

A reintegrációt segítő intézkedések azok számára, akiket Koszovóba toloncoltak vissza, továbbra sem eredményesek.

November végére 16 867 személy – főleg albánok és koszovói szerbek – továbbra is belső menekültként élt a fegyveres konfliktus után, és mindössze 741, kisebbséghez tartozó ember tért vissza önként Koszovóba.

DISZKRIMINÁCIÓ

Továbbra is intézményes a diszkrimináció a roma, askhali és balkáni egyiptomi lakosság ellen, beleértve a szociális és gazdasági jogokhoz való hozzáférésüket. Becslések szerint 7500-10 000 roma, askhali és balkáni egyiptomi tartozik azokhoz, akik elhagyták Koszovót, hogy menedékjogot kérjenek az EU-ban.

A hatóságok eredménytelenül járnak el a gyűlölet-bűncselekmények ügyében, beleértve az LMBTI emberek ellen elkövetett erőszakos bűncselekményeket is.

A VÉLEMÉNYNYILVÁNTÁSHOZ VALÓ JOG

A kormány továbbra is befolyásolja a sajtót. Szeptemberre mintegy 22 újságírórt fenyegettek vagy támadtak meg. Az EBESZ

által támogatott koszovói újságíró-szövetség létrehozott egy ingyenes forrádrótort megtámadott újságírók számára.

SZLOVÁKIA

Szlovák Köztársaság

Államfő: Andrej Kiska

Kormányfő: Robert Fico

Továbbra is elterjedt a romák elleni diszkrimináció az országban. Az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított Szlovákia ellen a roma diákok kirekesztése miatt az oktatásban. Az országban több helyütt szervezetek menekültellenes megmozdulásokat, és Szlovákia a kötelező EU-s menekültkvóták bevezetése ellen szavazott.

ROMÁKKAL SZEMBENI KIREKESZTÉS

Rendőrség és biztonsági erők

Szlovák civil szervezetek további rendőri túlkapasokról számoltak be a romákkal szemben, illetve kétségeiket fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy a korábbi, hasonló esetek megfelelő módon lettek volna kivizsgálva. Szeptemberben az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága kifogásolta, hogy az ilyen esetek kivizsgálását nem egy független szerv végzi, ugyanis a jelentéseket feldolgozó Felügyeleti és Ellenőrzési Osztály (SKIS) a szlovák belügyminisztériumnak van alárendelve.

A Füzesér roma településen április 2-án végrehajtott akció során elkövetett állítólagos rendőri túlkapasokkal kapcsolatban folyó SKIS nyomozás továbbra is folyamatban van.¹ A település tizenkilenc lakosa számolt be személyi sérülésekről és a lakóházak megrongálásáról a rendőri akció során, és 17 büntetőfeljelentés készült a rendőrség ellen az ügyben. A hatóságok nem ismerték be, hogy a rendőrök kötelezettségszegést követtek volna el. Az ombudsman kritizálta a füzeséri rendőri akciót, és felszólította az államügyészt és a belügyminisztériumot az ügy körülménte kivizsgálására, hangsúlyozva a rendőri

erőszak mögött meghúzódó esetleges rasszista indítékok felderítésének fontosságát.

Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága azt is szóvá tette, hogy a 2013. június 19-i, szintén nagyobb roma lakosságú Szepsiben lezajlott akcióban részt vevő rendőrök ellen nem történt vádemelés. Az akció során több mint 30 személy, köztük gyerekek sérültek meg.

A bizottság továbbá aggályosnak találta, hogy a körzeti bíróság felmentett tíz rendőrt, akiket azzal vádoltak, hogy 2009-ben hat roma fiataalt bántalmaztak egy kassai rendőrkapitányságon. A főügyész fellebbezett a bíróság döntése ellen. Az ügy 2015 decemberében még folyamatban volt.²

Oktatáshoz való jog

A roma gyermekek továbbra is felülreprezentáltak az eltérő tantervű iskolákban és az enyhe értelmi fogyatékkal élő gyermekek számára létrehozott osztályokban, és gyakran etnikai alapon szegregált iskolákban vagy osztályokban kerülnek elhelyezésre. A roma gyermekek helyzetét tovább rontja, hogy a kormány további konténeriskolák létrehozása mellett döntött a roma településeken, ahelyett, hogy megpróbálná elősegíteni a roma gyermekek integrációját, etnikailag vegyes, hagyományos tantervű iskolákban való elhelyezésükkel.³ Az ombudsman éves jelentésében diszkriminatívnak nevezte azokat a kritériumokat, amelyek alapján diákok eltérő tantervű iskolákban való elhelyezéséről döntenek.

Áprilisban az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított Szlovákia ellen, mivel az megsértette az EU faji egyenlőségről szóló irányelve által előírt diszkriminációs tilalmat, nem biztosítva az oktatáshoz való hozzáférést a romák számára.⁴ A hatóságok azzal az állítólagos ténnyel magyarázták a roma gyermekek aránytalanul magas létszámát az eltérő tantervű iskolákban és osztályokban, hogy a családon belüli szexuális kapcsolatok miatt gyakoribbak a genetikai rendellenességek a szlovákiai roma népesség körében.⁵ A szlovák kormány augusztusban új, a kritériumok

diszkriminatív jellegének mérséklését célzó módosításokra vonatkozó javaslatokat mutatott be az Európai Bizottság előtt.

Júniusban a parlament elfogadta a közoktatási törvény módosítását. A törvénymódosítás több, a hátrányos helyzetű gyermekek iskolázására vonatkozó intézkedést tartalmaz. Noha elősegíti az integrációt és anyagi támogatást is nyújt az iskoláknak a tanulók felzárkóztatására, a módosítás nem tartalmaz javaslatokat a romák etnikai alapú diszkriminációjának orvoslására.

Roma nők kényszersterilizációja

Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága egy független, körütekintő vizsgálat lefolytatására szólította fel a szlovák hatóságokat a roma nőknél a kora 2000-es években végrehajtott kényszersterilizálások ügyében, illetve szorgalmazta a sértettek megfelelő kárpótlását.

LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANZNEMŰ ÉS INTERSZEXUÁLIS (LMBTI) EMBEREK JOGAI

Februárban népszavazást tartottak Szlovákiában egy törvénytervezetről, amely a házasságot kizárólag férfi és nő közötti kapcsolatként definiálná, tiltaná, hogy az azonos nemű párok gyermekeket fogad hassanak örökbe, és előírná, hogy a gyermekek csak szülői beleegyezéssel vehessenek részt a szexuális felvilágosításon, illetve az eutanáziáról szóló órákon.⁶ A népszavazás érvénytelen volt, mivel jóval kevesebben mentek el szavazni az 50%-os előírt részvételi aránynál. Szlovákia nem ismeri el jogilag az azonos nemű kapcsolatokat, és az alkotmányban a házasság fogalma eleve egy nő és egy férfi között létrejött közösségként van meghatározva.

TERRORLHÁRÍTÁS

Júniusban rohamrendőrök tartottak razziát egy korábbi Guantánamó-öbölbeli fogoly lakásában. A tunéziai állampolgár 2014 novemberében települt vissza Szlovákiába. A

razziára állítólag azért került sor, mert a férfi két napig nem adott életjelet magáról, s így az SKIS attól tartott, hogy az élete veszélyben van. Az akció során gumilövedékekkel lőttek a férfira, aki ezt követően orvosi kezelésre szorult, és hét napra munkaképtelenné vált. Az SKIS elutasította a férfi panaszát, arra hivatkozva, hogy a razzia törvényes volt, a kényszerítésként pedig arányban álltak a férfi állítólagos agresszív magatartásával.

Decemberben a parlament sürgősen új terrorizmusellenes intézkedéseket fogadott el, beleértve az őrizet maximum időtartamának meghosszabbítását 96 órára azon személyek esetében, akiket terrorizmussal összefüggő bűncselekményekkel gyanúsítanak.

MENEKÜLTEK ÉS MENEDÉKKÉRŐK

Szlovákiában országszerte szerveztek menekültellenes megmozdulásokat. Júniusban legalább 140 főt tartóztattak le egy pozsonyi tüntetés folyamán, miután összecsapásra került sor a rendőrség és a tömeg között. A tüntetők állítólag kövekkel és fűtbombákkal támadták a rendőrökre. A megmozduláson több ezren tüntettek a menekültek Szlovákiába való áttelepítése ellen, a kötelező EU-s kvóták alapján.

Augusztusban a belügyminiszter bejelentette, hogy az ország 200 szír menekült befogadását vállalja, azzal a kikötéssel, hogy a menekültek csak keresztények lehetnek. Szlovákia a kötelező menekültkvóták ellen szavazott az európai belügyminiszterek szeptemberi találkozásán, azonban a találkozón elfogadott javaslat értelmében, az elkövetkezendő két évben az ország 802 menekült befogadását lesz köteles vállalni.

-
1. Szlovákiának sürgősen ki kell vizsgálnia a fűzéséri romákkal szemben elkövetett rendőri túlkapásokról szóló állításokat ([EUR 72/1403/2015](#))
 2. Szlovákia: az igazságszolgáltatás még várat magára a 2009-ben egy rendőrkapitányságon bántalmazott fiúk esetében ([EUR 72/1158/2015](#))
 3. A szlovák „konténeriskolák” súlyosbítják a roma gyermekek társadalmi elkülönítését (híradás)
 4. Szlovákia: Szlovákia a második tagállam, amelynek kötelezettségességi eljárással kell szembenéznie az EU

diszkriminációellenes jogszabályainak megsértése miatt (EUR 72/1777/2015)

5. Szlovákia: a rasszista sztereotípiáknak nincs helye az oktatáspolitikában – nemzetközi civil szervezetek kritizálták a szlovák kormányt (EUR 72/1834/2015)
6. Szlovákia: a házasságról szóló népszavazás homofób diszkriminációt szít (híradás)

SZLOVÉNIA

Szlovén Köztársaság

Államfő: Borut Pahor

Kormányfő: Miro Cerar

Szlovéniának nehézséget okozott az országba érkező nagyszámú menekült és migráns megfelelő körülmények között történő fogadása és a menedékkérelem benyújtásának lehetővé tétele. A hatóságok nem gondoskodtak a „töröltek” státuszának helyreállításáról, és megfelelő kártérítésben sem részesítették őket, állandósítva ezzel jogaik régóta zajló folyamatos megsértését. A romákkal szemben továbbra is általános a diszkrimináció.

A MENEKÜLTEK ÉS A MENEDÉKKÉRŐK JOGAI

Több, mint 375 ezer menekült és migráns érkezett Szlovéniába a nyugat-balkáni útvonalon keresztül, ez egy 250-szeres növekedés az előző évhez képest. Szeptember óta több száz személyt vettek őrizetbe tiltott határátlépés miatt, köztük szír menekülteket. Másokat fogadó és elszállásoló központokba szállítottak, amelyek közül néhány nem nyújtott megfelelő védelmet és ellátást. A túlnyomó többség át tudott kelni az országon és kijutni Ausztriába; 141 ember nyújtott be menedékkérő iránti kérelmet. Legalább 20 menekültet és migránst utasítottak ki Horvátországba, amely megtagadta több száz más menekült megkísérelt visszatérését.

DISZKRIMINÁCIÓ

Szlovénia diszkrimináció-ellenes keretrendszere továbbra sem hibátlan, mivel

az intézmények, amelyeket a hátrányos megkülönböztetés elleni fellépés, illetve a panaszok elbírálása érdekében hoztak létre – mint az emberi jogi ombudsman vagy az egyenlőség elve védelmezőjének hivatala – jelenleg is a hatókörük elégtelenségétől és a források hiányától szenvednek.

A „töröltek”

A „töröltek” más volt Jugoszláv tagállamokból származó személyek, akik korábban Szlovénia állandó lakosai voltak, de jogi státuszukat 1992-ben jogellenesen törölték. A hatóságok továbbra sem részesítették őket kártérítésben a velük szemben elkövetett emberi jogi jogsértések miatt.

A Jogi Státusz Törvény érvényességének 2013-as lejáta óta nem ajánlottak fel más lehetőséget a fennmaradó „töröltek” számára státuszuk és kapcsolódó jogaik rendezésére. A 25 671 „törölt” személy kevesebb mint felének sikerült visszaállítania státuszát.

Az Alkotmánybíróság júniusi döntése szerint a „töröltek” által benyújtott jóváételi kérelmek nem évülnek el, és elbírálásukkor az eljáró bíróságoknak figyelembe kell venniük a kérelmezők különleges státuszát.

Romák

A 10 000 szlovéniai roma többsége továbbra is diszkriminációval és társadalmi kirekesztettséggel nézett szembe. Sokan zárt, elkülönített településeken éltek a lakhatás biztonsága nélkül, nélkülözve az olyan alapvető szolgáltatásokat, mint a víz, a villany, a csatorna vagy a tömegközlekedés. A hátrányos megkülönböztetés lehetetlenné tette a roma családok számára, hogy a romák lakta területeken kívül jussanak lakhatáshoz.

Škocjan önkormányzatának Dobruška vas nevű településén több mint 200 roma él a lakhatás biztonsága nélkül. Azután, hogy 2014-ben két roma családot áttelepítettek, semmilyen új lehetőséget nem kínáltak fel azoknak a lakóknak, akiket a területrendezési tervek nyomán kényszerű kilakoltatás fenyeget.

Decemberben egy személy vitte a házát érintő eljárást a közigazgatási bíróság elé.

A szomszédos Krško közigazgatási területén található Loke és Rimš nyomornegyedében lakókat is hasonló veszély fenyegeti: a területrendezési terv nem tartalmaz garanciákat a kényszerű kilakoltatások ellen, és nem gondoskodik megfelelő lakhatási alternatívákról sem.

Augusztusban a kormány bejelentette, hogy módosításokat készítene elő a Roma Közösségi Törvényhez kapcsolódóan. Azonban az ellenzék által benyújtott vázlatot elutasította a parlament novemberben alternatív ajánlás nélkül.

A LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANZSNEMŰ ÉS INTERSZEXUÁLIS EMBEREK JOGAI

A házasságról és családi viszonyokról szóló törvényt márciusban módosították, hogy lehetővé tegye az azonos neműek közti házasságot, és egyenlő jogokat biztosítson a házaspárok számára, beleértve az örökbefogadást is. A módosítás ellenzői népszavazási kezdeményezést nyújtottak be az Alkotmánybírósághoz, megakadályozva ezzel, hogy a módosítás érvénybe lépjen. Az Alkotmánybíróság októberben úgy határozott, hogy a kérdés népszavazásra bocsátható.

December 20-án a szavazókorú népesség 36 százaléka tette le voksát és a többség elutasította a házassági egyenlőségről szóló törvényt, állandósítva az azonos nemű párokkal való egyenlőtlen bánásmódot.

SZÓLÁSSZABADSÁG – ÚJSÁGÍRÓK

Bár áprilisban visszavonta az Anuška Delić elleni vádakat, az ügyészség továbbra is fenntartja, hogy az újságíró jogellenesen járt el, amikor minősített közérdekű adatokat tett közzé közérdekből. További három újságíró ellen hasonló állítólagos bűncselekmények miatt továbbra is nyomozás folyik. A büntető törvénykönyv júliusi módosítása lehetővé teszi, hogy az államtitkok nyilvánosságra hozatalával vádolt személyek az információk közérdekű jellegére hivatkozva védekezhessenek.

UKRAJNA

Ukrajna

Államfő: Petro Porosenko

Kormányfő: Arszenyij Jacenyuk

Az év az oroszbarát szakadárók és az ukrán erők közti heves összecsapásokkal indult az ország keleti részén, és a törekeny tűzszünetet megszakító, elszórt tűzharcokkal ért véget. A mindkét fél által elkövetett háborús bűncselekmények felelőseinek felkutatására és elszámoltatására továbbra sem került sor. Kis lépések történtek a 2013-2014-es kijevi Európa-párti demonstrációk („EuroMajdan”) során lezajlott erőszak és jogsértések kivizsgálása és az elkövetők felelősségre vonása terén. Az Állami Nyomozóiroda létrehozását célzó törvény elfogadása komoly lépés egy olyan hatékony rendszer kiépítése felé, amely a rendvédelmi erők tagjai által elkövetett jogsértések kivizsgálását tenné lehetővé. Sem a független és kritikus média, sem az aktivisták nem végezheték szabadon munkájukat az úgynevezett Donyeck, illetve Luhanszki Népköztársaságban, sem pedig a Krímben. A kormány által ellenőrzött területeken azok a sajtóorgánumok és magánszemélyek, akik oroszbarátnak vagy szakadárpártinak vélt véleményeket fogalmaztak meg, zaklatásnak voltak kitéve. Májusban a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) Pride felvonulást Kijevben a rendőri biztosítás ellenére erőszakos cselekmények zavarták meg. Novemberben módosították a munkaügyi törvényeket, amelyek így már kifejezetten tiltják az LMBTI emberekkel szembeni diszkriminációt.

HÁTTÉR

Januárban és februárban folytatódtak a heves harcok Ukrajna keleti Donbasz régiójában, miután az oroszok által támogatott donyecki és luhanszki szeparatisták igyekeztek előrenyomulni és megerősíteni frontvonalukat. Súlyos katonai veszteségeik nyomán az ukrán erők átengedték a donyecki reptér és a Debaleve városát övező területek feletti ellenőrzést a szakadároknak. Még több bizonyíték került elő arra vonatkozólag, hogy Oroszország katonákkal és fegyverekkel támogatta a szeparatistákat, habár az orosz illetékesek továbbra is tagadták, hogy közvetlenül beavatkoztak volna a konfliktusba. Februárban nemzetközi közvetítéssel az ukrán kormány és a Luhanszki és Donyecki Népköztársaságok de facto hatóságai megállapodásra jutottak, és törekény tűzszünet kötöttetett. Szeptemberben mindkét fél visszavonta nehézfegyverzetét, de az aknavető és a kézfegyverek az év végéig nem hallgattak el, és a konfliktus további áldozatokat követelt. Az ENSZ számításai szerint az év végéig több mint 9000-en veszítették életüket, köztük körülbelül 2000 civil. Több mint 2,5 millió ember menekült el otthonából, közülük 1,1 millió hagyta el Ukrajnát.

Szeptember 8-án Ukrajna a Nemzetközi Büntetőbírósághoz utalta a donbaszi helyzet ügyét, amikor benyújtott egy nyilatkozatot, amely szerint elfogadja a Büntetőbíróság döntését a területén 2014. február 20. után elkövetett állítólagos bűncselekmények ügyében. Mindazonáltal a parlament nem ratifikálta a Római Statútumot.

A jobboldali csoportok, amelyek a 2014-es EuroMajdan tüntetéseket követően elhanyagolható választói támogatást szereztek, egy sor erőszakos incidensben vettek részt. Júliusban a Pravy Sektor (Jobb Szektor) nevű nacionalista félkatonai szervezet felfegyverzett tagjai a rendőrség erőivel keveredtek tűzharcba Kárpátalján. A lövöldözés három halálos áldozatot követelt. Egy augusztusi, a parlamenten kívüli jobboldali Szvoboda párt által az országgyűlés elé szervezett tüntetés során egy gránát a

Nemzeti Gárda négy tagját ölte meg. Számos Szvoboda aktivistát letartóztattak.

A kormány által ellenőrzött területeken októberben és novemberben helyi választásokat tartottak. Mariupol városában azonban a szavazást az év egy későbbi szakára halasztották, több, Ukrajna keleti és déli részén található településen pedig biztonsági megfontolásokból meg sem tartották.

Szeptember 20-án a Krím orosz megszállását ellenző aktivisták Ukrajna krími határán ellenőrzőpontokat állítottak fel, és feltartóztatták az Ukrajna felől a szárazföldről érkező élelmiszer- és egyéb szállítmányokat. November 20-án ismeretlenek felbontottak négy elektromos vezetéket, amelyek a Krím villamosenergia-ellátásának 70%-át biztosították, áramkimaradást okozva ezzel a teljes félszigeten. Az ukrán hatóságok által a vezetékek javítására kirendelt szerelőcsoportokat a megszállásellenes aktivisták feltartóztatták. December 8-án a blokádot feloldották, a vezetékeket azonban az év végéig nem sikerült teljes mértékben helyreállítani.

Ukrajna GDP-je több mint 12%-kal csökkent; az ukrán deviza dollárhoz viszonyított árfolyama kevesebb mint a felére zuhant, további nehézségeket okozva az ukrán lakosság nagy részének. A szeparatisták uralta régiókban az életkörülmények jelentősen tovább romlottak, a kijevi hatóságok pedig tovább szigorították a személyek és áruk mozgására vonatkozó korlátozásokat.

KÍNÁZÁS ÉS NEM MEGFELELŐ BÁNÁSMÓD

Két évvel az EuroMajdan tüntetések után kevés kézzel fogható lépés történt annak irányába, hogy a túlzott, felesleges és illegális erő bevetéséért felelős hatósági személyeket bíróság elé állítsák. A főügyész hivatalának novemberi közlése szerint több mint 2000 az EuroMajdan eseményeivel összefüggő ügyben folyik nyomozás, 270 személlyel szemben pedig büntetőeljárást kezdeményeztek. Megkezdődött a rohamrendőrség (Berkut) két korábbi tagjának tárgyalása a 2014. február

20-i események kapcsán, amelyek során 39 tűntető veszítette életét. A két volt rendőrt emberöléssel és hatalommal való visszaéléssel vádolják. December 7-én a kijevi Obolon kerületi bíróság Aziz Tagirovot négy év börtönbüntetésre ítélte, Ramil Iszlamlit pedig négy év próbaidőre bocsátotta, amiért a két diák elrabolt és életveszélyesen megfenyegetett egy tüntetőt 2014. január 21-én. Több ítélet nem született az EuroMajdan-hoz köthető bűncselekmények ügyében 2015-ben.

A Nemzetközi Tanácsadó Testület, amelyet az Európai Bizottság állított fel az EuroMajdannel, illetve az Odesszában 2014. május 2-án történt erőszakos cselekményekkel kapcsolatos vizsgálatok ellenőrzésére, két jelentést adott ki 2015-ben. A testület mindkét esetben azt állapította meg, hogy a vizsgálatok „nem tettek eleget az Emberi Jogok Európai Egyezménye által állított követelményeknek”.

November 12-én a parlament elfogadta az Állami Nyomozóiroda létrehozásáról szóló törvényt, amelynek feladata a rendvédelmi erők tagjai által feltételezhetően elkövetett bűncselekmények kivizsgálása. A törvény az év végén elnöki jóváhagyásra várt.

FEGYVERES KONFLIKTUS

A Donbaszban folyó harcok januári és februári fokozódása során folytatódott a civil területek válogatás nélküli bombázása, amiért mindkét fél a másikat tette felelőssé. Mindkét oldalon háborús bűncselekményeket követtek el, beleértve a kínzást és a foglyokkal szembeni nem megfelelő bánásmód egyéb fajtáit. Megerősített hírek szerint egyes foglyokat a szakadár harcosok szándékosan gyilkoltak meg.

Január 13-án egy civil busz 12 utasa halt meg Volnovaha város közelében egy Grad rakétatámadás során, mialatt egy, az ukrán erők által felügyelt ellenőrzőpontnál az átkelésre várakoztak.¹ Január 22-én 15 ember veszítette életét Donyeckben, amikor egy gránát egy trolit talált el.² Január 24-én 29 civil meghalt, több mint száz pedig megsebesült, amikor a szakadár erők által

kilőtt rakéták csapódtak be Mariupol városának sűrűn lakott Vosztohnyi negyedében.

Ihor Branovicki egyike volt annak a 12 ukránnak, akik a donyecki repteret védtek, és akiket a szeparatisták Sparta zászlóalja foglyul ejtett január 21-én. Kihallgatása során eszméletlenülre verték, majd a zászlóaljparancsnok egy fejlövessel kivégezte. A parancsnok később egy telefonos interjúban elismerte, hogy további 15 foglyot ölt meg.³

Az ukrán erők három tagja, Andrij Kolesznyik, Albert Szarukhanyan és Szerhij Szliszarenko utoljára egy felvételen voltak életben láthatók, amelyen foglyul ejtették őket Krasznyij Partizan falu közelében január 22-én. Mindhárman röviddel azután meghaltak, halálukat közelről leadott lövések okozták.

Egy volt fogoly arról számolt be, hogy heteket töltött fogságban egy épület zsúfolt pincéjében a Pravy Sektor fegyvereseinek bázisául szolgáló Velikomihajlivka falu közelében. Mielőtt 2015 elején kiszabadult, ő és a vele együtt hosszabb-rövidebb ideig egy cellában raboskodó legalább tizenkét férfi és egy nő naponta volt veréseknek kitéve és a nem megfelelő bánásmód egyéb formáinak.⁴ A Pravy Sektor szóvivője megerősítette, hogy a feltételezett szakadárokat bebörtönzik, a nem megfelelő bánásmód alkalmazásáról szóló állításokat azonban tagadta. Az állításokat egy névtelen forrás megerősítette.

A főügyész hivatala arról számolt be, hogy legalább három büntetőeljárást indítottak a 2014 augusztusa és 2015 májusa között a Pravy Sektor tagjai által feltételezhetően elkövetett jogsértésekkel, köztük emberrablással, veréssel és kényszerítéssel kapcsolatban, valamint egy férfi 2014 novemberi bántalmazása és eltűnése kapcsán, amelyhez állítólag az ukrán biztonsági erők egyes tagjainak és önkéntes fegyvereseinek is köze lehetett. Az év végén még mindhárom ügyben tartott a nyomozás.

LELKIISMERETI FOGLYOK

Ruszan Kocabát, az Ivano-Frankivszk városából származó szabadúszó újságíró és

bloggert február 7-én tartóztatták le, miután a YouTube-on közzétett egy videót, amelyben követelte a donbaszi harcok azonnali beszüntetését, és felszólította az ukrán férfiakat, hogy ne tegyenek eleget katonai kötelezettségüknek. Őrizetben tartották, majd március 31-én „hazaárulással” és „az ukrán fegyveres erők jogos tevékenységének akadályozásával” vádolták meg. Pere az év végén még folyamatban volt.

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

A kormány által ellenőrzött területeken a média általánosságban szabad maradt. Mindazonáltal a Krím 2014-es orosz megszállásának és elcsatolásának, valamint a Donbaszban folyó konfliktus árnyékában azok a sajtóorgánumok, amelyek oroszbarátnak vagy szakadárpártinak vélt véleményeket fogalmaztak meg, zaklatásnak voltak kitéve. A 112 Ukrajna és az Inter TV állomások hivatalos figyelmeztetést kaptak a Nemzeti Televízió és Rádió Tanácstól, amiért tartalmaikban olyan, a szakadárók által ellenőrzött területeken készült interjúkat és riportokat is leközlöltek, amelyeknek alanyai támogatásukat fejezték ki a szeparatisták irányába. Három egymást követő figyelmeztetés a műsorközlési engedélyük megvonásával járna.

Olesz Buzinát, az oroszbarát nézetekről ismert újságíró, akinek több mint 25 000 követője volt a Facebookon, április 16-án a háza előtt két maszkot viselő fegyveres agyonlőtte. Miután június 18-án letartóztatták két gyanúsítottat, Arszen Avakov belügyminiszter a Facebookon bejelentette: az ügy „meg van oldva”. Mindkét letartóztatott férfi ártatlannak vallotta magát, és kihallgatóik ellen fizikai és pszichológiai nyomásgyakorlás miatt emeltek panaszt. Perük az év végén még folyamatban volt.

Májusban négy, úgynevezett „kommunistátlanjító” törvényt fogadtak el, amelyek tiltják a kommunista és náci szimbólumok használatát. Júliusban az Igazságügyi Minisztérium az Ukrán Kommunista Párt (CPU), és két további kisebb, magát kommunistának nevező párt

betiltását kezdeményezte a bíróságon. Az utóbbi két pártot – amelyek gyakorlatilag megszűntek – október elsején, a CPU-t pedig december 16-án tiltották be. A CPU december 28-án fellebbezett a döntés ellen.

Az ukránbarát nézeteket valló vagy ukrán sajtóorgánumoknak dolgozó újságírók nem dolgozhattak szabadon a szakadárók által irányított területeken. Június 16-án Pavel Kanyigin orosz újságíró Donjeckben a helyi biztonsági erők őrizetbe vették, és szabadon bocsátása előtt súlyosan összeverték. Korábban számos riportot írt az orosz *Novaja Gazeta* napilapnak két orosz állampolgárról, akiket az ukrán kormányerők Donbaszban őrizetbe vettek. Leleplező írsaiban arról számolt be, hogy a két személy aktív szolgálatot teljesítő álcázott orosz katona.

A LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANSZNEMŰ ÉS INTERSZEXUÁLIS EMBEREK JOGAI

Június 6-án Kijevben a szervezők és a hatóságok hosszadalmas egyeztetései után megtartották a Pride felvonulást. A felvonulás előtt és után Petro Porosenko elnök nyíltan és határozottan kiállt az LGBTI emberek gyülekezési joga mellett. Mindazonáltal a rendőrség mindössze egy nappal a rendezvény előtt egyezett bele, hogy biztosítja a felvonulást. Jobboldali aktivisták tucatjai törték át a rendőrök sorait és támadtak rá a menetire. Tíz résztvevő és három rendőr sérült meg, 25 támadót pedig letartóztattak, majd később szabadon engedtek. A Pride szervezői fenyegető üzeneteket kaptak telefonjaikra és az interneten keresztül is. LGBTI-ellenes tüntetőkkel szemben négy büntetőeljárás indult, az év végén még ezek mindegyike folyamatban volt.

Augusztusban az odesszai bíróság a „közrend veszélyeztetésére” és a résztvevők biztonságára hivatkozva nem engedélyezett egy tervezett Pride felvonulást. A szervezők helyette egy kisebb, beltéri LGBTI fesztivált tartottak augusztus 15-én, amelynek ideje alatt több maszkot viselő férfi petárdákat és füstbombákat dobott a szervezők irodájára.

November 12-én módosították a

munkaügyi törvényeket, amelyek így már tiltják a nemi irányultság vagy nemi identitás alapján történő diszkriminációt. A lépést, amelyet az EU az Ukrajnával szembeni vízumkényszer enyhítésének egyik feltételül szabott, az ukrán törvényhozás korábban hosszú időn át elutasította. A törvénymódosítások az elnök aláírásával november 23-án léptek életbe.

KRÍM

Nem indult érdemi nyomozás hat krími tatár aktivista 2014-es feltételezett erőszakos eltűntetése és egy emberrablás, kínzás és emberölés hitelesített esetében sem. Annak ellenére, hogy bizonyítékok tömkelege állt rendelkezésre, beleértve videofelvételeket, amelyek igen valószínűvé tették, hogy legalább a bűncselekmények egy részéért az oroszbarát, úgynevezett „krími önvédelmi erő” fegyveresei lehettek a felelősök.

A Krím 2014-es orosz megszállása és elcsatolása óta működő de facto közigazgatás továbbra is korlátozza a véleménynyilvánítás, a gyülekezés és az egyesülés szabadságát. Azok, akik ukránbarát nézeteket fogalmaztak meg, kemény megtorlásban részesültek. A krími tatár közösség különösen érintett volt: nyilvános rendezvényeiket időről időre betiltották, a krími tatárnyelvű médiumokat pedig bezárásra kényszerítették, vezetőiknél rendszeresen házkutatásokat tartottak, továbbá politikai vádak alapján letartóztatták őket, és büntetőeljárásokat indítottak velük szemben.

A krími tatár Mejlis, egy, a közösség által megválasztott tagokból álló képviselői testület további megtorlásokkal nézett szembe. Jelenlegi vezetőjét, Ahtem Csijgozt január 29-én azzal a váddal vették őrizetbe, hogy 2014. február 26-án „tömeges zavarkeltést” szervezett. A de facto hatóságok többször figyelmeztettek, hogy az orosz törvények értelmében a Mejlis szélsőséges csoportnak nyilváníthatják. A Mejlis két korábbi vezetőjének, Musztafa Dzsemiljevnek és Refat Csubarovnak hivatalosan továbbra is tilos a beutazás hazájukba. Október 28-án a Krím de facto főügyésze bejelentette, hogy Csubarov

visszatérhet, miután Szimferopolban a bíróság elrendelte a letartóztatását „az Orosz Föderáció területi integritásának megdöntésére való felbujítás” miatt.

A krími tatárnyelvű ATR tévécsatorna április 1-én kényszerült a műsorsugárzás leállítására, amikor az orosz törvények szerinti újragisztrációjának határideje lejárt. Legalább négy alkalommal kérvényezték az újragisztrációt, amit minden egyes alkalommal önkényesen elutasítottak. Az ATR folytatta a sugárzást Ukrajnából, a riporterei azonban már nem dolgozhattak szabadon a Krímben.

Március 9-én Alekszandr Kravcsenkót, Leonyid Kuzmint és Veldar Sukurdzsievet Szimferopolban tartóztatták le egy kis utcai összefüzet alkalmával, ahol az ukrán költő, Tarasz Sevcsenko születésének 201. évfordulóját kívánták megünnepelni, és ahol nemzeti szimbólumokat, sárga és kék szalagokat használtak. Miután bevitték a rendőrkapitányságra, három órán át fogva tartották őket, majd fejenként 40 óra közmunkát szabtak ki rájuk büntetésül, amiért megszegték a nyilvános gyülekezés szabályait. A későbbiekben a szélsőséges csoportok elleni rendőri egység tagjainak zaklatásait kellett elszenvedniük, köztük letartóztatásokat és nem hivatalos kihallgatásokat. Kuzmin elvesztette történelemtanári állását is.

A nemzetközi humanitárius joggal ellentétben a krími megszállás-ellenes aktivistákat, Oleg Szencovot és Alexander Kolcsenkót a Krímen kívül állították bíróság elé. Ügyüket katonai bíróság tárgyalta orosz törvények szerint Rosztov-na-Donu városában Dél-Oroszországban, aminek eredményeképpen Szencov 20, Kolcsenko pedig 10 évi börtönbüntetést kapott aránytalan, terrorizmushoz köthető vádak alapján. Tárgyalásaik méltánytalanok voltak, és állítólag kínzás hatására előadott vallomásaikon alapultak. Az ítéletet az Orosz Föderáció Legfelsőbb Bírósága november 24-én helyben hagyta.

-
1. Kelet-Ukrajna: Ki kell vizsgálni a civil buszt ért halálos rakétatámadást (híradás, január 13.)
 2. Kelet-Ukrajna: halálos csapás egy donyecki trolibuszra a tűzszünet nyomában (híradás, január 22.)
 3. Sürgősen nyomozást kell indítani az ukrán katonák azonnali kivégzését igazoló új bizonyítékok fényében (híradás, április 9.)
 4. Ukrajna: Megtört testek: Kínzás és azonnali kivégzések Kelet-Ukrajnában ([EUR 50/1683/2015](#))

AZ AMNESTY INTERNATIONAL

2015/16-OS JELENTÉSE

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE A VILÁGBAN

Az Amnesty International 2015/16-os jelentése 160 országban és területen dokumentálja az emberi jogok 2015-ös helyzetét.

Számos régióból rengeteg ember menekült el a konfliktusok és az elnyomás elől. A kínzás és más kegyetlen, embertelen bánásmód, valamint a szexuális és reprodukatív jogokhoz való hozzáférés hiánya adtak leginkább okot aggodalomra. A kormányzati megfigyelés és a büntetlenség kultúrája továbbra is sok embert foszt meg jogaitól.

Ez a jelentés egyben azok előtt is tiszteleg, akik gyakran nehéz és veszélyes körülmények között kiállnak a világban az emberi jogokért. Bemutatja, hogy az Amnesty International szerint melyek a legfontosabb kezelendő problémák, és cselekvésre szólít fel. Létfontosságú olvasmány a politikai döntéshozók, aktivisták és minden emberi jogok iránt érdeklődő ember számára.

Tudj meg többet rólunk: www.amnesty.hu

AMNESTY
INTERNATIONAL

